

Fata morgana.

Piše Evgen Štefanič.

V.

(Dalje.)

o sta se Perič in Nemeč vračala v mesto, je dejal spotoma le-ta tovarišu:

»Imenitna goska je tvoja nevesta! Kdo ve, ali ti ne uide prvi večer po poroki? To je dekle iz srednjega veka; noče razumeti, čemu je poklicana ona in vsaka ženska sploh. Jaz se le čudim, da se je tebi

vdala.« —

»No, stalo me je tudi precej truda.«

»Verjamem.«

Molčala sta nekaj časa.

»Sicer pa naj do poroke vlada ona, po poroki pa bom jaz. — Napačna pa vendar ni; znaš, to je tudi posebna slast, dobiti za ženo tako nedolžno, naivno igračico. — A propòs! Kaj ti je bilo treba govoriti o preobratu moža v zakonu?«

»Oprosti, nevede sem zašel«, je dejal Nemeč ter se potuhnjeno muzal. Perič se je takoj pomiril ter je dobrovoljno dejal prijatelju:

»Ivan, zakaj se pa ti ne lotiš Olge? Ona je tudi bogata in ni napačna.«

»Premodra je za-me«, je dejal ironski Nemeč ter se mefistofelski zasmeljal — »in pa meni se tako dobro godi brez vezi —!«

»Kam pojdeva nočoj?« — je vprašal po kratkem molku Perič.

»Kam?! K Lizi seveda!«

Vesel Peričevega predloga, je udaril Perič parkrat z bičem po konju, da je jel dirjati in sta bila znanca prav kmalu v mestu in v gostilnici »Pri Lizi«.

V ozki, ne posebno čisti Zamorski ulici je bila stara gostilnica, ki se je še vedno imenovala »Pri Lizi«, dasi ni bilo ondu že davno več one Lize, po kateri so imenovali gostilnico.

Perič je bil tam vsakdanji gost, ki je obično pripeljal s sabo še kakega znanca; včasih jih je pa bila velika razposajena družba v mali zakajeni, gospodi odločeni sobi. Kadar pa je bil Perič sam, ga je bujna plavolasa točajka Netka zabavala v dolgih večerih, sedeč po dovršenih opravilih poleg njega.

Ko je tisti večer stopil z Nemcem v gosposko sobo »pri Lizi«, je bilo že več drugih gostov, samih Peričevih znancev. Naročene večerje jima pa ni prinesla Netka, ampak druga mlajša, izzivajoča lepotica kostanjevih las in temne polti.

»Pepica, kje je pa Netka?« jo je sladko vprašal Perič ter jo prijel okoli pasu.

»Stoj!« je rekel Nемеc; »te se mi ne dotikaj; kaj ne, Pepica, da si samo moja?«

»Eh, kako pa«, je dejala ta; »Netka pa pride pozneje — obe prideva,« je dejala pomenljivo Nemcu.

Gostje so izpraševali Periča o novem mestnem vodovodu, in pogovor je postal splošen in živahen — kar eden izmed družbe pogleda na uro ter vzklikne, da skoro zamude predstavo; tedaj so naglo plačali in odšli v gledališče.

Nемеc in Perič sta ostala sama, a kmalu sta se jima pridružili Netka in Pepica.

Pili in kadili so vsi štirje ter bili čim dalje boljše volje. Prijatelja sta šla vsaki na drug konec mize, da sta bila lahko še bolj prosta ter lahko še bolj intimno občevala vsaki s svojim dekletom, včasih tiho šepetaje, včasih pa se glasno smejoč.

»Glej, Pepica, kako lep parček sta Netka pa Perič! Kaj ne da, človek bi ju kar naslikal!«

»Ka-a-aj?« je vprašal raztegnjeno Perič, ki ga je bilo imenovanje njegovega imena zmotilo v sladkem občevanju.

»Ivan — gospod Ivan pravi, da sta vidva kaj lep par, in da bi vaju najraje naslikal.«

»Saj je fotograf-amateur, naj le poskusi svojo pripravo!« je rekel Perič.

»Res, krasna misel — saj do mojega doma je le par korakov; vrnem se takoj.«

In hotel je iti.

»Ti si pa res fotograf-specijalist, da fotografuješ tudi po noči!« se mu je rogal Perič.

Nемеc je bil nekoliko v zadregi, in da bi to prikril, se je glasno prisiljeno zasmel, Perič mu je pomagal, a točajki, ne vedoč, zakaj se smejata prijatelja, sta se tudi smejali s srebrnima, zvonkima glasoma.

Smejali so se tako vsi štirje nekaj časa, in ko so nehali, je začel zopet ta ali drugi, in zopet so udarili vsi v glasen, vprav epidemski smeh.

Ko so črez nekaj časa vendarle nehali, je rekel Nmec s prisiljeno resnim glasom:

»Jutri prideva opoldne sem obedovat; prinesem s seboj aparat in vaju naslikam tako objeta, kakor sta sedaj. Imenitno!«

Privil je še on Pepico k sebi ter dejal:

»Glej, tak-le parček sta vidva.« —

Pozno je že bilo, ko sta prijatelja ostavila gostilnico »pri Lizi.«

»Ti, ti Nmec«, je jecljal Perič, nekoliko vinjen, »pa da bi ona slika . . .«

»Ne bodi siten; saj napravim le eno sliko in jo dam tebi, da se boš včasih zabaval še ob spominih.« —

Ko je Nmec videl, kako Perič nesigurno tava, kakor da bi šel po temi, mu je zaigral krog ustnic oni čudni, njemu lastni mefistofelski nasmeh. Sam pri sebi pa je dejal: »Škoda bi vendar bilo, da bi se obesila Dana na to-le nacifrano budalo — in z njo vsa ona dota in ves oni sijaj!« —

Drugega dne po obedu je Nmec res naslikal Periča v objetu z Netko; doma je sliko izvršil in naredil še eno tako. —

Zvečer sta bila že zopet »pri Lizi«. Sedela sta ob svoji navadni mizi, a sama in malobesedna.

Točajki sta imeli opraviti okoli gostov v drugi sobi.

»Jutri bo torej odhodnica Danina in njene matere?« je vprašal po daljšem molku Nmec.

»Jutri, da«, je dejal Perič — »saj prideš?«

»Ne utegnem, imam službo.«

Umolknila sta zopet. Perič je vrtel v roki kupico vina, Nmec pa si je s prsti v laseh podpiral glavo.

Znaš, Franjo, da si ne bi bil nikoli mislil, da si tak naivnež v ljubezni; objemi krog pasu, poljubi na čelo, na roko — to je vse, kar smeš pri svoji nevesti.«

»Kaj morem, ako ni drugače?«

»Pri takih treba — odločnosti; na videz ti bo huda in v tistem hipu morda tudi v resnici huda — potem bo pa na samem premišljevala, da je tvoja strast vendarle lepa, in privadi se tvojim burnim objemom in vročim poljubom; in ko se prepriča, da te k temu sili strastna ljubezen, se ji še bolj prikupiš.«

»Tudi o njej — o Dani, misliš tako?«

»O vseh enako.«

Perič se je zamislil. —

Vreme je bilo že več dni deževno, vlažno in gorko, in Nemeč, katerega je vselej ob takem vremenu mučila nevralgija, je bil prav slabe volje. Čakala niti nista, da prideta Netka in Pepica, ampak odšla sta nenavadno zgodaj.

VI.

Tisti večer, predno sta odpotovali Dana in nje mati, je bila v Rošerjevem salonu večja družba.

Razen Olge in Periča ter Rošerjevih — je prišel tudi Nikola z mestne šole nalašč za to priliko — dalje Josip Vid, jurist v poslednjem letu, ter njegov brat Milan, gimnazijski profesor; mlad, parfumovan lajtnantček s skrbno zaokroženimi brčicami in tesno se oprijemajočo uniformo; lepa, mlada in vesela učiteljica, Josipa Vida zaročenka; poštna upraviteljica, neznatna, tiha stvarca, katere ni nihče zapazil, razen, kadar so ji ponujali jedi; in naposled dve mestni dami, Danini prijateljici — ena izmed njiju, Zdenka, fina, jako muzikalna, zelo naobrazena, toda že stara kakih osemindvajset let; Dano je učila klavir. Zdenka in Dana sta se imeli prav radi, in kadar je Dana bivala v mestu ter se učila glasbe, krojitve, risanja in šivanja, ji je bila Zdenka ljuba družica.

Z Zdenko je še prišla lepa, mlada, interesantna gospa Elza, katero je Zdenka tudi učila klavir; predstavila jo je bila Dani že pred letom dni. Bila je ta gospa Elza soproga Poljaka Vronskega, a čudovito tiha in skromna. — O svoji mladosti in o svoji rodovini Vronska ni govorila nikdar, dasi je Zdenka poskušala večkrat izvedeti kaj iz nje, osobito zato, ker so jo včasih mučili čudni dvomi. — O svojem možu je pa često govorila, pravila tudi, kak čudak da je; a Zdenka ga ni videla nikdar, dasi je hodila Vronsko poučevat na dom že celo leto.

Iz pogovorov in iz vsega ponašanja je sicer Zdenka kmalu razvidela, da je Elza Vronska najbrže iz prav preproste rodovine in neizobražena, a vse to je znala Elza jako spretno prikrivati in sicer ne najmanj z modro redkobesednostjo, ki pri ženskih ni baš tako navadna, a jo zato moški tem bolj čislajo.

Poleg tega je bila Elza jako plemenitih misli in vedoželjna, in Zdenka jo je imela res rada.

Dasi je bila videti bogata, je Elza vendarle živela preprosto; niti ni zahajala v mnoge rodbine, niti ni sprejemala mnogih posetov, niti ni potratno živela.

Ko je Zdenka po očetovi smrti ostala z materjo s praznima rokama, je ponujala svoje zmožnosti po časopisih, in prav po tej poti

se je z njo seznanila Elza, katero je učila Zdenka razen klavirja tudi petje in francoskega jezika.

Elza je bila vitke, lepe, polne rasti s krasnim, finim izrazom in posebno lepimi, globokimi, izrazitimi očmi pod gostimi, jako razkroženimi obrvmi in gostimi, dolgimi, kostanjevimi lasmi, katere si je na lahko in rahlo spletala, tako da so ji vedno uhajali preko ušes. Nje obraz je bil vedno čudno strog in resen ter tako bled, da je bilo videti, kakor da boleha ta ženska za bledico.

Zdenka in Dana sta večkrat govorili o njej ter si rekli, da je gotovo v svojem življenju izkusila kaj izredno bridkega, ker je tako otožna in do vseh nezaupna.

Zdenka jo je vpeljala med svoje znance ter ji predstavila tega in onega; a Elza se je kazala vselej tako boječo, tako nezaupno in najrajša se je ogibala novega znanja.

Ko je некоč prišla Zdenka nenadoma k Elzi, je srečala tu njene soproga Vronskega, sicer že postarnega, a jako olikanega in naobraženega moža. Odslej je niso več mučili dvomi o Elzi, in postala je njej in Vronskemu prav intimna prijateljica.

Ker Vronska nista imela nič otrok, je sprejela Elza od siromašne matere triletno dekletce; a ko je je dobro nahranila, oblekla in obula, jo je zahtevala mati nazaj, češ, da ji sosede očitajo, ker je zavrgla svojega otroka.. —

Zdenka je bila tudi priča marsikateremu burnemu prizoru med Elzo in Vronskim; često sta se pri obedu sprla. Za neznatno malenkost, za nedolžno besedo, katero je Elza razumela krivo, je včasih vzkipela, in ob takih prilikah se je pojavila vsa njena neomika.

Dasi je Zdenka kot nepristranska svedokinja morala skoro vselej obsoditi njo ter pritrditi Vronskemu, vendar ji Elza tega ni štela v zlo, in kadar je odšel nje soprog po svojih trgovskih opravilih, je bila kmalu zopet tiha, skromna, boječa Elza . . .

Tudi Dani se je bila Elza navzlic vsem svojim posebnostim prikupila, in zato je pisala ona Zdenki, naj pripelje na nje odhodnico tudi Vronsko s seboj. — O Vronskem seveda ni bilo misliti, da pride s soprogo vred, ker je vedno pravil, kako mora živeti redno kakor ura; pa saj so že bili navajeni znanci videti na sestankih in posetih lepo, mlado Vronsko samo . . .

Mladi lajtnantček, videč skrivnostno, interesantno damo in v svesti si svoje neodoljivosti, ji je jel takoj dvoriti. Tudi pri večerji je sedel poleg nje, ji stregel prav brižno, se ji nerodno laskal ter hitel zmagovito si sukati brčice, pomenljivo upiraje svoje glupe oči v njene.

Elza se mu je le nasmihála, a govorila je po svojí navadi prav malo — segrela pa se zanj čisto nič ni.

Ko je pozneje sedel lajtnant poleg Josipa Vida in ga je ta dražil z lepo ženo, mu je nevoljno odgovoril:

»Ba, čemu mi bode, ko je mrtva kakor kamen!« —

A Josip Vid je nato pripomnil nekaj o kislem grozdju . . .

Profesor Milan Vid je pa sedel poleg Zdenke ter se divil nje duhovitosti in izobraženosti, a še mnogo raje so mu uhajale oči na mnogo lepši vis-a-vis — na živahno učiteljico, mnogo lepšo zaročenko mlajšega njegovega brata. Olga je sedela poleg Rošerja, nasproti svoji ljubljenci Dani; le-tej je bila Peričeva nenavadna vsiljivost nocoj skoro zoprna, osobito, ker je dobro opazila, da se ogreva tem bolj, čim več pije raznovrstnih vin.

Da bi oni fini Perič ne poznal mere v pijači! In vendar res; takega ni še videla nikoli!

Po večerji so prosili Zdenko, naj bi jim zapela. Ni se dala dolgo prositi.

Ker se je spremljevala najrajša sama, je sedla h klavirju.

Igrala je dovršeno, a njen mehki, ljubko topli glas je zazibal vso družbo v nekako sanjavo blaženost, kar se dogaja vselej pri umetniških užitkih po — izvrstnem obedu.

Zdenka je potem še zaprosila Josipa Vida, da je z njo zapel duet iz neke opere, Olga ju je pa spremljala.

Rahločutni, senzitivni Dani je šla glasba res do srca, in globoko jo je čutila.

Drugi pa so se le delali, kakor da umetniški uživajo; zaklopili so oči ter tako, napol dremaje, prebavljali bogati obed. —

Ko je Perič slišal lahko oddaljujoče se korake, je pogledal brzo k vratom ter videl Dano; naglo je vstal in šel za njo.

»Dana, jaz ti imam povedati nocoj mnogo, mnogo pred tvojim odhodom — iz oči v oči — stopi z mano tu sem v budoarček svoje mame!«

Rekši ji je ponudil roko ter jo odvedel naglo v bližnjo sobico, katero je medlo razsvetljevala raz strop viseča rožnobojna luč.

Povlekel jo je za sabo na divan ter ji hitel šepetati: »Dana, Dana, poljubi me — poljubuj me nocoj, poljubuj mnogo brez konca in kraja za mnogo časa in bodi — moja!« —

Obilo vino mu je močno dišalo iz ust, katera je s silo pritiskal na Danine ustnice, da se kar ni mogla geniti, niti odpreti ust; groza jo je izpreletavala, ko ga je videla tako besnega, pijanega!

Branila se je in ga pehala od sebe, ali njegove roke so jo držale kakor klešče — bil je vedno silnejši in drznejši . . .

S pretrganim, zadušenim glasom je dejala:

»Pustite me, drugače zavpijem!« .

Vstala mu je iz naročja, in ko je planil za njo, tedaj ga je pehnila nazaj s tako silo, da je omahnil na divan; ona je pa zbežala v svojo sobo.

Perič pa je sikal na divanu, vzdihoval v onemogli jezi. »Nemec, Nemec, ta ni, kakor vse druge — jaz bedak . . .«

Dana, ko se je nekoliko umirila, se je vrnila k družbi, vedoč, da bi jo utegnili pogrešati. V njenem srcu je vse kipelo, v njeni duši vse trepetalo.

Ko je vstopila, ji je skočila Olga naproti, ji dela roko okrog pasu in dejala:

»Iz jeze, da te ni bilo tu, sem ves ta čas dvorila lepi Elzi; saj veš, da so lepe ženske moja slabost.«

Ko pa je videla Danin blede obraz, se je kar ustrašila.

»Kaj ti je, duša, angelj?«

»Povem ti potem, ko pojdeva leč — pusti me! — Kje je Perič?«

»Odšel je, ko se je prav kratko in naglo poslovil.« —

Drugo jutro se je Rošerica začudila, da ni bilo Periča na kolo-dvor, in vprašala je Dano o njem.

»Pusti me, mama; ne govori mi več o njem — meni se Perič — in sploh vsi moški studijo, silno studijo!« —

VII.

Rošerica in Dana sta bili sami v ženskem kupecju dunajskega brzovlaka. —

Dasi se je Dana pomenkovala z Olgo pozno v noč in se ji je bila popolnoma izpovedala, ji je bilo vendar še vedno neznosno hudo pri srcu, ter neki notranji čut jo je silil, da se izpove svoji materi, ker drugače ne bode imela miru. In vendar, kako bode mogla materi razložiti, da noče o Periču nič več vedeti? . . .

Glava jo je bolela, oči so ji bile udrti, v sencih ji je pa bilo in jo bodlo tako, da si jih je čestokrat stiskala z obema kazavcema, nabirala čelo in zapirala oči.

»Gotovo sta z Olgo bedeli in govorili vso noč, zato te pa sedaj glava boli,« je izpregovorila mati.

»Govorili sva res dolgo, a tudi potem, ko je ona že bila zas-pala, nisem jaz mogla zatisniti očesa.« —

»Uboga, uboga moja dragica, ali je bil razpor s Peričem . . .«

»Stojte, mama! Nikakor mi . . .«

Tedaj jo je Rošerica prijela ljubeznivo okolo pasu, jo pritisnila bliže k sebi in si položila njeno glavo na svojo ramo.

»Umiri se, dete, izkušaj zaspati!« jo je tolažila Rošerica.

»Ne, mama — prej ti moram povedati vse, in potem bom morda šele mirna. Toda kaj ne, da z očetom opraviš vse le ti; ti mu piši ter mu reci . . .«

»Storim, dete, kakor ti hočeš!« —

»Veš«, je pričela šepetaje — »ko sta sinoči pela Zorko in Zdenka a Olga ju je spremljala, sem hotela malo iz sobe« . . .

Umolknila je.

»No, in potem?«

»Potem? . . .«

»Je prišel Perič za teboj, kaj ne da?« —

»Da, in bil je tako grdo pijan . . .«

»Ne — zdi se mi, da je bil le dobre volje, otrok moj!«

»Potem je pa bilo še hujše« . . .

Šepetaje je govorila materi na uho, dasi sta bili čisto sami v v kupeju. —

»Dobro, pri očetu opravim vse jaz, če hočeš in če misliš, da ti ne bode žal.«

»Nikoli, mama, nikoli!« —

Vzela je malo, fino pelerino, se zavila vanjo, naslonila glavico na materino ramo ter zatisnila oči.

Rošerica ji je gladila mehke, svilnate lasce, jo božala preko sencov črez glavo, da je Dana kmalu prav trdno zaspala . . .

Ko se je prebudila, je bila mirnejša, in tudi glava je ni bolela več tako hudo.

Zaužila je s slastjo nekaj jedi in pijače, potem pa je govorila z materjo kakor navadno o vsakovrstnih rečeh.

* * *

Istega dne popoldne se je pripeljal Perič k Rošerju.

Veletržec je sedel v dobro segreti obednici ter prebiral novo-došlo pošto, ko je vstopil Perič.

Rošer ga je pogledal nekoliko začudeno, inženir pa se je delal, kakor da ni razumel tega pogleda, ter stopil naravnost k Rošerju, ki je bil vstal ter mu ponudil roko.

Sedla sta.

»Zdaj ste torej sami?« je dejal Perič.

»Sam — in' ako se ne privadim bolje — danes mi je namreč grozno dolgčas — poletim najbrže še jaz za njima, ko odpravim še nekaj sitnih opravkov.«

»In gospodična Olga, je-li tudi ona odpotovala?« je vprašal Perič, dasi je dobro vedel, da se odpelje ob istem času, kakor Dana, samo na nasprotno stran.

»Tudi, tudi — ali je niste videli davi z njima?«

»Ne; ni me bilo na kolodvoru . . .«

»Ah, kaj mi pravite! Pa ne da bi bili zaspali, ka-li?«

»Zaspal? Vso noč nisem zatislil očesa!«

»Potem pa ne vem . . .«

»Gospod Rošer«, mu je segel Perič v besedo — »vi si gotovo ne morete misliti, kako jaz ljubim Dano . . . in ta nepopisna ljubezen in pa — mea culpa — tudi vino, ki me je sinoči bilo razgrela — to je krivo, da sem se ji zameril . . .«

»Mislim si, da so pač le malenkosti; taki razpori se menda često dogajajo med zaljubljenici« — je dejal Rošer — »upam, da ne bode tako hudo.« —

»Ne vem . . . Prišel sem prav radi tega, da bi hoteli vi biti tako dobri ter ji vi pisali, kako . . . no, kako sem skesan in žalosten . . .«

»Bolje bode, če to storite sami«, je dejal Rošer, smejoč se.

»Ne upam si . . .«

»Storite, storite; jaz ji samo povem, da ste bili tu in ste se skesano izpovedali — dasi še ne vem, v čem obstoji vaša pregreha.«

Ker je Rošer uvidel, da mu Perič ne more odkriti usodne tajne, je ukazal prinesiti vina in mrzlih jedi; a inženir se je sedaj kmalu razvedril ter zopet — upal.

Pri večerji pa ni hotel ostati, češ, da ga družba pričakuje v mestu.

Ločila sta se veselo — iskreno kakor vselej . . .

Tretjega dne po odhodu svoje žene in hčerke je dobil Rošer dolgo pismo; ondukaj mu je pisala soproga med drugim tudi to-le:

— »Niso-li bili opravičeni moji dvomi? Kolikokrat sem Ti, posebno zadnje čase, dejala, da mi Perič ne ugaja, ter da nas je od začetka vse le slepil s prikupljivo zunanostjo in ljubeznivostjo! — Zdaj pa sem natanko izpregledala . . . In one stvari, katere smo slišali o njem, tudi niso bile neosnovane — žal, da ne. — Sreča je le, da se je izpozabil, in da ga je Dana zavrgla kar sama od sebe. Da,

ona Te lepo prosi, da ga ji nič več ne omeniš, kakor da ga mi vsi sploh ne bi bili nikdar poznali . . . Revisa si ne more odpustiti, da se je zagledala v tega nevredneža, dočim je zavrgla, Bog ve, koliko vrednih mož. Se-li spominjaš, da sem se čudila radi tega? . . . Tvoja sestra nama vedno pravi, da sva pravcati provincijalki, toda jaz Ti povem, da sem se že docela naveličala prisiljenih poklonov in tega hrupnega življenja v stolnem mestu, in da bi že prav rada odpotovala odtod, ako ne bi bilo radi Dane, kateri želim, da se razvedri . . .«

Rošer ji je odgovoril še tisti dan ter ji povedal, da je bil Perič res pri njem, skesan in potr, toda on prepušča Dani sami, naj stori, kakor hoče; ona bode najbolje vedela, pri čem da je.

Potem je še dodal:

»Stvar mi je pa silno neprijetna, ker sama veš, da nas bodo imeli ljudje radi tega v zobeh . . .«

Nekaj dni je bil potem Rošer še vedno slabe volje.

* * *

Ko je še tisti večer po posetu v vili inženir dobil Nemca, mu je nevoljno povedal, kako sta se razšla z Dano — in da ženska, kakršna je ona, ne odpusti tako kmalu take razžalitve ali morda celo nikdar več.

Nemec se mu je potuhnjeno smejal, potem pa je rekel:

»Veruj mi, da ti odgovori že na prvo pismo, ako ne popolnoma spravljivo, pa vsaj prijazno . . . Dan za dnevom se ji bode zdela stvar neznatnejša, dokler je ne bode smatrala za bagatelo.«

Perič, ki je bil vzkipek v srdu, ko je bil zagledal Nemca, se je zopet utešil po teh njegovih besedah.

Ko sta se jima pozneje pridružili še Netka in Pepica, je pozabil Perič kraj svoje bujne ljubice kmalu vse.

Nemec pa je bil nocoj bolj zamišljen, tako da je Pepica užaljena zbežala od njega, pričakujoč seveda, da skoro pride za-njo; toda takrat se je zmotila. — Nemec je obsedel pri mizi, podpiraje si glavo, ter je z ironskim smehom motril nasproti mu sedeči parček, Periča in Netko.

»Sedaj je celo slika nepotrebna«, si je dejal.

Kmalu je odšel; Perič pa je še ostal »pri Lizi«. —

Zunaj je bilo silno mrzlo; bril je oster veter ter podil Nemcu v obraz zmrzel dež, da ga je kar skelelo. Upognil je glavo, potegnil

kapo na oči, vtaknil roki v žepe svojega dolgega menč kova ter stopal naglo domov.

»Bogat, bogat in le bogat mora biti človek — vse drugo na svetu ni nič! — Čast — nič, lepota — nič, ljubezen — nič. — Denar sveta vladar — le za denar se treba boriti — seveda ne v službi — ako bi avansiral vsako leto, v službi ne obogatim . . . A ona ranjena golobica se mi ponuja sedaj kakor nalašč . . .«

(Dalje prihodnjič.)

Golobici.

Kam se dvigaš, lepa golobica,
Gori pod oblake v sinji zrak?
Tebi je prešibka perutnica,
V smrt te nese tvoj polet šibak!

V zadnjih hipih v senci vej zelenih
Čaka te golobec beli tvoj —
Prsi krvavečih, prestreljenih
Več ne sme, ne more za teboj.

Tam v višavah sokol sivi kroži,
Žejen tvoje vroče je krvi,
A po tebi tvoj golobec toži,
In srce drhteče ga boli . . .

E. Gangl.

Vasovavci.

Potrkali na okno
Nocoj so ji trije,
Prijazno govorili
Vso noč ji na srce.

A dekle je prevzetno,
In bilo je zaman . . .
Kako pa, da ji danes
Obrazek je rosan?

Ko šel je mimo okna,
Zaukal je na glas,
Zaukal fantič pravi
In šel — k sosedi v vas.

Vida.

Vetru.

Zavej mi veter sem gorak,
Privej mi v sobo sveži zrak!
Tako mi dobro deje,
Kadar tvoj dih zaveje.

Potem lahno na vas, naprej,
Na ono okno tja zavej,
Kjer s cvetkami devica
Zakriva rožna lica!

In tam na ličece lepo
Odloži ji poljubov sto —
V uho pa ji šepetči
O rani ti moreči!

P. Kocelj.

Fata morgana.

Piše Evgen Štefanič.

(Dalje.)

VII.

Razen navadnih sprejemnih večerov sta napravljala dvorni svetnik Langman in njegova soproga, Rošerjeva sestra, v zimski sezoni več soarej, na katere sta vabila mnogo gospode, zlasti iz višjih uradniških krogov dunajskih.

Tak večer sta napravila Langmanova dne 27. januarja — baš ko sta še bili Rošerica in Dana na Dunaju.

Lepi, veliki prostori so bili sijajno razsvetljeni. V dolgem pleznem salonu, kjer je stal le klavir in ob stenah mehki divani pa mehke stolice ter ob vhodu dve lepi palmi, je visela raz strop bogata svetilka najmodernejšega sistema.

Sluge v livrejah s svetlimi, bleščečimi gumbi so hodili neslišno po sobah semtertja in, srečujoč se, govorili takisto tiho, dasi še niso prihajali gostje. Obraze so zvižali v resne, mračne, važne gube, kakor bi imeli rešiti težke probleme, a imeli niso sedaj drugega posla, nego da so — čakali.

V svoji sobi je dovrševala gospa dvornega svetnika svojo toaleto. Na mehkem, nizkem fotelju je sedela Rošerica že napravljena; sledila je z očmi vsakemu gibljaju svoje svakinje.

Z drobnimi, kratkimi prstiči si je le-ta pripenjala še tu in tam kaj po svoji črnorumeni obleki, sedaj tu, sedaj tam uravnavała kodrček ter si navezavala na vrat niz biserov.

Zdajci je Rošerica globoko zdihnila.

»Nikar ne zdihuj, ljuba moja; saj te nisem hotela žaliti,« je dejala svetnikovka ter je obrnila od zrcala proti Rošerici polovico svojega debeluhastega obraza.

»Hotela sem te opozoriti na nedostatke tvoje hčere. Seveda je samota največ vzrok njene prenapete pobožnosti in pa — oprosti — njene nedostatne omike.«

»Prosim te.«

»Ne, nikar ne govori — povem ti odkrito, da bi morala biti Dana v svojih razmerah izobrazena povsem drugače in boljše. Saj si slišala kakor jaz — ko se je oni teden govorilo v krogu o tem in onem, ni vedela ona o nobeni stvari ničesar. Ni imela pojma o najbolj

znanih svetovnih pisateljih, niti o slikarstvu, niti o klasični glasbi, dočim so vsa druga dekleta njenih let govorila — kakor si videla — o vsem tem tako lahko kakor o svojih oblekah in klobukih.«

»Draga moja, ne očitaj mi, ker tu ni kriv nihče! Dana ni imela nikdar veselja do učenja in do knjig; zato pa je tem pridnejša in pripravnejša za vsako delo. Sama reci, ali sva vedeli medve kaj o vsem tem, kar mi tu govoriš, pa sva se vendar omožili.«

»Prav — toda svet napreduje vedno bolj, zato se tudi od ženstva zahteva dandanes več nego nekdej.«

»Pomisli tudi, ljuba moja, da je Danina želja, da ostane vedno le na deželi in da sva prišli k vam le na mnogo tvoje prigovarjanje, in Bog ve, kako dolgo naju zopet ne bo več v take kroge.«

»Pa če bi morala Dana, ko se omoži, ostaviti deželo ter priti z možem, recimo sem-le?«

»Ah, ne bo prilike, veruj mi.«

»Kdo ve? — Dekle je lepo in bogato; možem iz naših krogov je pa treba denarja, dasi so v visokih službah.« —

»Dana noče celo nič slišati o možitvi od zadnje —«

»Uh, kakofa si ti provincijalka!« je vzkliknila svetnikovka priljubljeno svojo frazo slovenski, potem pa dostavila nemški: »Ali veruješ v take otročarije?« . . .

Lahno potrkavši, je vstopila Dana v novi, beli krepovi obleki, pošiti s finimi, svetlo-modrimi trakovi; krog pasu je imela za dlan širok istobarven trak, ki je bil zadaj zvezan v umetno, široko petljo, a njegova konca sta se spuščala doli po obleki prav do roba širokega krila. V temnih laseh je imela šopek svežih potočnic.

»No, glej, glej, kako je mična naša provincijalka,« je dejala Langmanica, smehljuje se; potem pa dodala, kakor bi nadaljevala prejšnji pogovor:

»Draga Adela, pojdi, če že hočeš, toda njo mi le pusti; ona se mora priučiti takemu življenju. Nekoliko se je že — kaj ne da, mala?«

»Še vedno mi je težko in nerodno, tetka, in tudi upanja nimam, da bi se vdala tako kmalu; jaz sem tako grozno nerodna in tako silno v zadregi —«

»O moja refna, mala provincijalka!« je rekla svetnikovka zopet slovenski; vstala je, stopila k Dani, ji privzdignila glavo ter jo vprašala:

»Ali ti kaj močno bije srcece, ker pride nocoj tudi tisti tvoj Nmec, ki te gleda tako čudno?«

»Ne maram ga!« je dejala Dana, ko so stopale vse tri po mehkih, debelih preprogah v salon . . .

Dva dni pred tem večerom je bil prinesel sluga gospem, ki so še sedele po zajutrkju dolgo v obednici ter se pogovarjale, posetnico ter dejal, da je dotični gospod vprašal po gospe Rošerjevi. Bil je to Nemec, ki je bil res prišel na Dunaj ter zvest svoji obljubi res posetil Rošerico in Dano.

Sicer se je Nemec vrlo zavedal, da pač ni tako intimen znanec, da bi ju moral ali smel posetiti, toda njegov hladni, računjajoči razum je prevladal tudi to pot ter mu velel: zakaj ne? Na tujem je človek vesel, če sreča znanca-rojaka in čeprav ni ta znanec-rojak Bog ve kako intimen.

Rošerica ga je sprejela prijazno, Dana pa hladno. Ko ga je zagledala, se je takoj spomnila onega njegovega pogovora z Olgo.

Toda to ga ni skrbelo; izkušal je, da se tem bolj prikupi gospema, in konec poseta je dobil zadoščenje, da ga je vprašala Langmanica, kako dolgo ostane še na Dunaju.

Ko ji je dejal, da ostane še nekaj dni, ga je povabila na sijajno soarejo — in to je smatral Nemec za posebno odlikovanje in dobro znamenje.

Večer je bil jako živahen. Gostje so se razdelili na več skupin, kakor je nanesele slučaj, ali kakor je kazalo komu bolje.

Dvornega svetnika, velikega diplomata Langmana so obstopili in se mu laskali vsi oni, ki so se nadejali od njega kakršnesibodi pomoči v svoji karijeri; vsakdo je upal, da ostane naposled vendar vsaj za trenotek z njim sam, ter da mu pri ti priliki namigne o svoji želji.

Njegova žena je prišla Dano, rdečo kakor makov cvet, za roko, ji pošepetala na uho: »Du kleine Landpomeranze!« ter jo peljala do divana, kjer je sedelo več deklet in se zabavalo z mladimi gospodi, večinoma poročniki in mladimi uradniki.

Postala je tam nekoliko z njo, da jo je vvedla v pogovor, potem pa odšla. Ustavljala se ni nikjer dolgo, a bila je povsod; sedaj se je tu šalila z mladim svetom, sedaj tam v krogu politikov zinila kako besedo o politiki, potem je stopila v kolo, kjer so se dame razgovarjale o najnovejši modi ter dodala svojo sodbo; a če je vstopil nov gost, ga je takoj videla, sprejela najljubeznivejše ter ga hitro vvedla v krog, kjer se je čutil najbolj domačega.

Dani je bilo kmalu neprijetno v krogu mladega, šalečega se sveta. Govoriti ni znala kakor drugi: lehkotno, živo, duhovito, četudi

brezmiselno; zato je v prvem ugodnem trenutku zbežala k svoji materi, ki je bila v krogu starejših dam.

Kar se ji zopet približa svetnikovka ob roki mladega gospoda.

»Evo ti, Dana, to je naš strafnik, tudi Slofenec — g. Rodič,« je dejala slovenski, a potem nemški: »to pa je moja nečakinja.«

»Prepuščam jo vam, gospod doktor,« je nadaljevala nemški — »nji je vsa naša družba nekam neprijetna, ker je še ni vajena.«

Rodič in Dana sta se poklonila drug drugemu, potem pa je rekla Dana slovenski:

»Poznala sem vas po imenu, gospod doktor!«

»Jaz vas tudi, ako se ne motim — ali niste tam v bližini mesta M . . . ?«

»Da, od tam. Pravili so, da pridete tudi vi k nam za zdravnika — ali ne?«

»Morebiti, gotovo še ni.«

Dana, ki je doma s svojimi stariši, bratom in prijateljicami govorila največ in najraje le nemški ter celo trdila, da slovenščine ne zna dobro, je bila nocoj sredi tuje družčine vesela, da je mogla z Rodičem govoriti slovenski.

Rošerica se jima je pridružila, in kmalu so bili vsi trije v živahnem slovenskem pogovoru.

Ujemali so se v ljubezni do istega kraja; zato so govorili o njem, o ljudeh in o vsem, kar se je tikalo njega, prav oduševljeno.

»Vaša mamica je prišla sama k nam, gospod doktor, ker je mislila, da bi utegnil imeti moj mož pri vašem imenovanju kaj vpliva,« je povedala Rošerica.

Rodič je lahko zardel, se začudil, nasmehnil ter dejal:

»Čudna ženska! Dan na dan dobivam list za listom; kliče me, vabi in prosi, naj vendar prosim za tisto zdravniško službo.«

»Ubožica!« je dejala Rošerica sočutno.

»Ali vam bode žal ostaviti Dunaj?« je vprašala Dana.

»Da, gotovo žal.«

»Radi družbe?« je vprašala naivno-radovedno Dana, toda Rošerica jo je pogledala pomenljivo karajoče, da je zardela še močneje.

Rodič, ki je vse zapazil, je dejal mirno z lahkim nasmehom:

»Ne radi družbe, radi svoje stroke, gospica! Na deželi ne bom imel prilike, da bi nadaljeval svoje študije in se spopolnjeval.«

»A tako?« je rekla Dana, dasi ga pravzaprav niti umela ni.

V tem je pristopila svetnikovka z Nemcem ter rekla:

»Zdaj je prišel nekdo k meni ter tožil, da se nocoj v mojem salonu mnogo govori po ruski.«

»Po ruski?« je vprašala Rošerica.

»No da; jaz sem rekla, naj se nikar ne boji, ker je to le slovenska, ne ruska govorica; a zdaj sem vam pripeljala še enega vaših. — Poznate se vsi, kaj ne da? Pazite samo, da mi ne govorite slovenski preglasno, kajti tam je dopisovatelj našega »Tagblatta«, pa bi se lahko zgodilo, da bi jutri čitali: »V Langmanovem salonu je bila sinoči silna slovanska zarota.«

Rekla je vse to na pol šaljivo, na pol resno, jim zažugala s kazavcem ter naglo odšla.

Nemec je pozdravil vse tri ter potem uprl v Dano tako dolg pogled, da jo je spravil v silno zadrego.

»Nesramnež!« si je mislila v svojem srcu Dana, se obrnila k Rodiču ter ga vprašala:

»In vi, gospod doktor, kdaj pridete k nam, to je: doli v naš kraj, ako vas bodo imenovali?«

»Ako me bodo res, pridem spomladi.«

»Ah, to bo imenitno,« je dostavil Nemec.

»Do danes vas nisem še videla tu-le pri teti,« je dejala Dana Rodiču.

»Zadrževali so me opravki in mnoge sitnosti, da me res dolgo ni bilo tu.«

»Aha!« — se je vmešal Nemec v pogovor — danes je prišel, ker sem mu včeraj povedal, da je tu nečakinja gospe svetnikove.« —

»O gospodični Rošerjevi mi je pravila gospa Langmanova mnogo prej nego ti — ko gospice še ni bilo tukaj; a dasi sem res želel spoznati svojo bližnjo rojakinjo, vendar nikakor nisem utegnil priti.«

»No, no, ti, ki si se vedno bal in ogibal znanja z lepim spolom, si že res vrlo napredoval. A vi, gospica, si te besede lahko zapišete v beležnico, kajti zastavim svojo moško besedo, da tako ni še govoril o nobeni ženski.«

»Zato pa veste, gospod doktor, da znam ceniti vaše redke besede in redko vašo lastnost,« je rekla Dana.

»Opreznosti je treba,« si je mislil Nemec, potem pa se navidezno začudil, kakor da je šele sedaj slišal godbo iz plesnega salona, se poklonil Dani ter jo prosil, da bi smel z njo plesati.

Poklonil se je Rošerici, namignil Rodiču ter odšel z Dano v plesno dvorano.

»A vi ne plešete, gospod doktor?« je vprašala Rošerica Rodiča.

»Nel« je odgovoril zdravnik. —

Rošerica se je pridružila skrbnim materam, ki so gledale svoje hčerke v lahnem plesu; zdravnik je pa postal malu tu, malo tam ter kmalu potem odšel.

Ob eni popolnoči je prišla Dana v svojo sobo, pokleknila, kakršna je bila — v plesni toaleti — pred razpelo ter dolgo kleče molila.

Toda sredi molitve so ji uhajale misli na današnji večer, in jezila se je, da ji danes molitev ne gre prav iz srca.

Potem se je naglo razpravila, naglo legla ter takoj ugasila luč in se silila, da bi zaspala. Toda spanca le ni hotelo biti. Nebroj misli se ji je podilo po glavi, in srce ji je bilo močno.

Izkušala je moliti, šteti, da bi v tem zaspala, a kar tudi to ni nič pomagalo, je jezno vrgla raz sebe pretoplo odejo, prižgala luč, oblekla gorko haljo, obšito s finim astrahanom, obula baržunaste cipele ter sedla k pisalni mizi; in vse, kar ji je vrelo v možganih, je vrgla na papir ter napisala Olgi sledeče pismo:

»Ljuba Olga!

Pišem Ti ob dveh po noči, ker ne morem spati, in spati ne morem gotovo radi tistega bedastega Nemca, ki me je mučil nocoj skoro ves večer. Kaj mi hoče? Zakaj naju je posetil? Antipatija zoprna! Bog mi odpusti!

In ako bi tudi ne bil njegov prijatelj (nocoj mi je sicer pravil, da prijatelj onega ni nikdar bil, ker se nista mogla baje nikoli umeti), ali akotudi ne bi bil z njim prav nič znan, bi mi bil vendar prav tako zoprn, kakor mi je.

Vem, da si bodeš mislila, da je ta antipatija v nasprotju z mojo vero in mojo pobožnostjo, ali jaz si ne morem pomagati, niti se premagati.

In morda bi se bila drugače nocoj v prvič dobro zabavala.

Prišel je namreč doktor Rodič, veš, tisti, ki je prosil k nam za okrajnega zdravnika — à propós, saj je tvoj znanec. No, on je domači zdravnik moje tete, in meni je takoj ugajal, dasi sem govorila z njim le nekaj navadnih fraz. Popolnoma drugače se vede, nego ti nacifrani mladi ljudje, ki zahajajo sem k teti.

Veš, kako je prišel k teti? Nekega dne sta se teta in stric peljala na izprehod v bližnjo okolico. Prišedši iz mesta, je kočijaž konja nekoliko pognal, a ta sta začela dirjati in dirjati; v tem hipu je hotel otrok črez cesto, in mahoma je bil pod konjema. Voz je bil

odprt; misli si: Teta je videla nevarnost, a ni mogla niti zavpiti od samega strahu; potem je videla preplašeno mater, ki je planila iz hiše z izbočenimi očmi, — čula je neki krik, a potem — ni videla in slišala dolgo nič.

Zvrnila se je v kočiji nazaj ter se onesvestila. Stric je poslal iskat najbližjega zdravnika, najbližji je pa bil slučajno Rodič. Teta je prav zadovoljna z njim ter noče nič čuti o njegovem odhodu.

Kako sem bila radovedna nanj, ko mi je teta pravila o njem, ali kakor nalašč ga ni bilo, ker sem ga želela. Mislila sem, da ga spoznam šele doma, toda nocoj je vendarle prišel.

Ti si tudi rekla, kaj ne, da Ti je bil simpatičen takoj, ko so Ti ga predstavili. — Toda kaj čenčam nocoj o možeh, saj sem sklenila za trdno, da nočem, da bi me še kateri zanimal. Občevati moram z njimi, ker ni drugače ali — hočem, da grem mimo njih kakor mimo kipov?

Moja teta je dobra, samo velikomestna dama je, jaz pa »refna provincijalka«, kakor mi vedno pravi. Strogo pazi na ugled svoje hiše, in sreča ji sije raz obraz, ko hvalijo njo ali strica.

Povem Ti odkrito, da komaj čakam ure, ko pridem zopet domov; tu se ne čutim domače, toda teta naju ne pusti, posebno mene ne, češ, da se moram naučiti, kako se živi med velikim svetom, toda rečem Ti, da sem vsaki dan bolj nerodna in bolj — nezadovoljna.

Veš, če pride Rodič k nam, bode on edini naš moški gost. Nemec mi je dal sicer sladko nado, da pripelje k nam v počitkih svojega brata, bogoslovskega profesorja na tukajšnjem semenišču, ki pride baje k njemu na počitnice. Jaz si kar ne morem misliti brata tega ciničnega Nemca kot duhovnika. Gorje mu, ako ni drugačen, nego je ta njegov sebični, špekulativni brat. Kaj sem hotela? Morala sem lagati ter reči, da nas bode jako veselilo.

Zakaj ne more, ne sme človek govoriti tako, kakor misli? Zakaj mu nisem mogla reči: Ni treba, da pridete; odveč mi je že en Nemec, kaj pa šele dva!

Toda ne; laskati se moraš. — Oh, bedasti svet!

Zdenka mi je pisala, da jo vabiš k sebi v Trst; daj, daj, saj je revica tako potrebna razvedrila; nanjo so tudi prišle vse nesreče obenem.

Oh, Ti si ne moreš niti misliti, kako zna ta Nemec računati. Izprehajaje se po dvorani, se Ti hipoma ustavi, vzdigne glavo, pogleda v strop, in pri tem mu štrlí njegov »vnebovpijoči nos«, kakor si ga Ti imenovala, in njegove široke nozdrvi so tedaj obrnjene

navpik proti stropu. Mahoma Ti izračuni, koliko oseb bi lahko stalo v dvorani, koliko nese taka-le hiša hišnemu gospodarju, koliko bi stalo, če bi bila tako in ne tako zgrajena — ah, povem Ti, da ga je imenitno poslušati . . .

Rodič je obetal, da pride še k nama, predno odpotujeva, in tedaj, upam, da se pogovorim kaj več z njim. Nemca ne bo več, hvala Bogu, ker mora odriniti.

Rodič ni nikdar vesel, morda je pa »ranjen«.

Glej, kakšni so prijatelji!

Nemec mi je po ovinkih pravil mnogo nelepkih reči o P. . . . u ter mi dejal, da sem baš za časa izpregledala, kakov propad je bil pred menoj. Laskal in dvoril mi je pa nocoj tako, da moram res misliti, da bi me rad ujel — toda saj veš, da gre celo neumna žival le enkrat na led.

Zdaj sem sama zgolj kamen, led. Toda povej mi Ti: Je-li to bila ljubezen do P. . . . a, ki je tako kmalu izginila brez najmanjšega sledu, brez najmanjše rane na mojem srcu? Kakšna je neki ljubezen? Gotova sem bila, da je moje čuvstvo bilo pravo . . . Veš, kaj mi je rekel Nemec? — »Ko bi ga bili ljubili s srcem, ga ne bi bili mogli pozabiti tako hitro — vi ste ga ljubili le bolj z razumom«. — Veruješ? — Papa je nevoljen radi ljudi, ki bodo govorili, kakor je navada; meni pa ni nič do ljudi . . . Ali tu notri, tu notri je prazno — ne — notri je nekaj, kar me vedno grize, naj še tako letam od zabave do zabave, naj tudi plavam v razkošju in sijaju. — In v molitvi? Moj Bog, tako malo mislim sedaj na molitev! V molitvi samo, upam, da najdem utehe, toda vselej je ni. Se-li spominjaš, kolikokrat sem Te vprašala, kaj more vendar biti tisto, kar Ti ne da, da bi mirno živela in uživala?

Ti si srečna — Ti praviš, da Te ne muči nič drugega nego strah, da ne bo vedno tako — strah pred kako nezgodo.

Rada bi vedela, ali imajo vsi ljudje v sebi kakega takega črva . . .

Sedaj, ko sem dala malo duška svojim mislim in čuvstvom, upam, da zaspim — tu vstajamo šele ob desetih, veš! Potem pa zopet oni dirindaj kakor prejšnji dan.

Bog Te živi!

Dana.«

IX.

Ko se je bil po očetovi smrti Rodič vrnil zopet na Dunaj, je redno pohajal vse znanstvene zdravniške poskuse, se vnovič vglobil v študije ter verno zasledoval tudi medicinsko strokovno slovstvo.

Ko je prišel neko jutro pred vrata svoje bolnice, je stala tam kočija, iz katere je bila stopila preprosta žena. Obrnjena je bila v voz in prigovarjala je nekemu prav milo. Naprosila je še kočijaža, in oba sta privedla iz voza mlado, komaj osemnajstletno dekle, ki ni moglo ni stati, ni hoditi.

Žena — menda mati njena — in izvozček sta jo pridržavala pod pazduho, in tako je stopicala v bolnično vežo.

Rodič se zato ni zmenil — saj je videl vsaki dan po več takih prizorov — ter je šel na svoj oddelek.

Ko je proti večeru zopet prišel v bolnico, so ga kolegi pozvali v drugo sobo, kjer je ležalo ono dekle, ki se je bilo došlo davi zdraviti.

Pri postelji je stala ona preprosta žena — njena mati, ki jo je bila zjutraj semkaj spremila. S široko odprtimi očmi je gledala zdravnike nezaupno ter jim skoraj zabranjevala pot do hčere.

Prejšnja dva kolega sta se umaknila Rodiču, ki je takoj pregledal bolno dekle, uvidel nevarnost ter rekel materi:

»Operacija je neizogibna, dasi jako nevarna; brez operacije pa gotovo umre.

Žena je hotela nekaj ugovarjati, toda Rodič je dejal kratko:

»No, če nočete, je to vaša stvar. — Toda po operaciji morda dekle še ozdravi, drugače pa ni nobene nade. —

Drugo jutro okoli desete ure je hotel Rodič baš oditi iz operacijske sobe, ko mu pride dekličina mati naglo naproti.

Na njen vprašujoči pogled je Rodič odgovoril:

»Dekle je bilo prešibko, preslabo, zato ni — moglo — umrla nam je —«

»O razbojniki razbojniški!« je kričala mati. »Poskušate in se igrate z ubogimi ljudmi in, če se vam pri nas posreči in rešite z operacijo ubogega človeka, potem šele isto poskušate pri bogatinih za drag denar. Razbojniki — rabite živali za take poskuse, a ne ubogih ljudi!« —

Rodič je obstal kakor okamenel. Lahko bi bil ženo pognal ali ukazal, naj jo zapode, toda ne da bi bil to storil — stal je pred vrati, kakor bi bil k tlom pribit. Žena pa je vpila čim dalje bolj:

»Ah, zakaj nisem poslušala ljudi, ki so mi svetovali, naj je ne peljem, naj je ne pustim v bolnico, ker so ondi sami krvniki, ki mi jo gotovo umore — res, krvniki ste, ostudni krvniki, ki se igrate in poskuse delate z življenjem ubogih ljudi!«

Ko je Rodič videl, da se je bilo okoli njiju nabralo precej osebja, je velel slugam trdo:

»Odpeljite to žensko, ki v svoji razburjenosti ne ve, kaj govori!«

Po teh besedah je odšel s trdimi, počasnimi koraki, ženska pa je še vedno za njim vpila:

»Vem, vem, kaj govorim — in proklinjam vas in vso vašo zdravniško druhal, pa me tudi zaprite, če me hočete!« —

Rodiču se do današnjega dne niti sanjalo ni nikoli, da bi mu mogel kdo tako nesmiselno očitati, da dela z ubogimi ljudmi eksperimente.

Besede besneče žene so mu zvenele po ušesih še dolgo potem, ko je ostavil bolnico, in po ulicah idoč, se je parkrat ozrl, ker se mu je zdelo, da ga nekdo zmerja.

Sam s seboj pa je govoril: »Torej taki predsodki so še vedno med ljudmi, da so ji odsvetovali, naj ne da dekleta v bolnico, ker so tam krvniki. Torej tako misli ljudstvo, tako sodi — grozno!«

Prišedši v svojo sobo, se je zdravnik, ki je bil sicer na videz tako trd, resen mož, zvrnil izmučen na divan ter si z bolestim glasom ponavljal vedno in vedno: »Jaz krvnik — jaz razbojnik. — Proč, proč, proč od tod! . . .«

Še tisti dan je vložil prošnjo za okrajnega zdravnika.

* * *

Ko je tisti večer prišel doktor Rodič od večerje v svojo sobo, je sedel na mali divan v kotu, si naslonil komolec ob blazino ter si podprl glavo s trdo stisnjeno pestjo. Dolgo je sedel tako ter gledal mračno predse.

Vstal je potem naglo, segel na predalnik po lično škatlico, si vzela iz nje svaljčico ter si jo prižgal. Sicer Rodič ni bil hud kadivec, a sedaj, ko je bil slabe volje, si je zažigal cigaretko za cigaretko, da je bila mala sobica skoro vsa v dimu. Perič se je izprehajal naglo po sobi gori in doli.

Ko je sedel zopet k mizi, je zagledal pisma in dopisnice, ki so mu bile došle tisti dan, in katerih še ni bil prečital. Med drugimi je bilo tudi materino pismo, katero je že od daleč spoznal po okornih, otroških, velikih črkah.

Vedel je že naprej, kaj je v pismu; saj se je ponavljalo vedno eno in isto: moledovanje, naj bi vendar prišel domov.

Odprl je je ter prečital; ko je je del iz rok, je dejal poluglasno: »No, kako dolgo bode z menoj zadovoljna?«

Pismo je bilo kakor vselej jako sentimentalno. Razlagala mu je, kako je sama, da utegne umreti vsaki čas, a sina ne bode blizu,

da bi ji zatisnil oči. In on bi lahko prišel, on, saj dobi službo v v mestu ali okolici, kadar jo le hoče.

Ona ne gre — nè gre nikakor za njim, ker hoče umreti doma, počivati ondu, kjer leže njeni stariši, njen mož in njen otrok. In umrla bi gotovo, ko bi šla na Dunaj — si je domišljevala starka. Prvič kako bi prepotovala toliko ur ona, ki se še na vozu ne more voziti dolgo — in s kom bi se mogla zmeniti na nemškem Dunaju, ko ne zna ni besedice nemške? Sin je pa ves dan po opravkih. — Ah, pride naj, pride vendar domov in naj ostane vsaj, dokler njo pokopljejo, potem pa naj gre v božjem imenu, kamor se mu zljubi...

Potem ko je Hinko prečital materino pismo, je pregledal še drugo, tretje pisanje, potem pa tudi prelistal časnike, ki so bil večinoma strokovnjaški.

Vstal je in otožno-ironski nasmeh mu je zaigral krog ustnic.

»Pojdimo torej na deželo! Deloval bodem à la Tolstoj na polju človekoljubja za kmeta in delavca; saj pravi oni veliki Rus, da delovanje na korist svojemu bližnjiku je vir največje zadovoljnosti, ki se močno približuje sreči. Pa ne! tudi na kmetih ne bodem mogel uspevati v svoji stroki; saj je znano, da se ljudstvo na deželi boji zdravnika kakor vruga. Ali je tudi naše, moje ljudstvo tako? Ne vem, ker poznam žalibog svoj narod malo ali celo nič — sramota res, velika sramota!«

»No, če ga še ne poznam, pa je spoznam,« je dejal, prižgal svečo, ugasil svetilko ter odšel v spalnico.

Razne misli so se mu podile po glavi, druga je podila drugo... Kazalo se mu je njegovo truda in učenja polno življenje v različnih barvah . . . videl se je v ozki sobi petega nadstropja, videl se gladnega . . . videl vse trde gosposke glavice, katere je moral poučevati... videl se v boljši sobi, pri tečnih jedeh . . . Sredi teh vizij pa se mu je prikazala lepa, mlada, tiha, skromna devojka, katero je ljubil bolj, nego vse na svetu . . . eno, dve, cela tri leta jo je ljubil, in ona tudi ni bila hladnokrvna za njegovo ljubezen. Toda on je bil boječ in v družbi ženskih celo neokreten. Kolikokrat si je dejal: danes ji povem! moram ji in hočem ji povedati, da jo ljubim, da bo moja žena, ko dovršim študije. A povedal ji vendar ni nikoli! Včasi je zagovarjal sam sebe, češ: Saj me bo čakala, saj je že dve leti, odkar ve, kako se zanimam zanjo . . .

Prešlo je bilo skoro tudi tretje leto. — Tedaj si je dejal često: »Ko dobim doktorsko diplomu, tedaj se ne bom bal več, in ona me bode morala še bolj ceniti, ker sem ravnal tako moško in je nisem

zasnubil kot nezrel mladenič, katerega bodočnost je še negotova, ampak kot doktor, doktor!«

Ko je pa po velikonočnih počitnicah prišel zopet na Dunaj, je bila že zaročena in njega ni niti pogledala; zdelo se mu je, da se jezi, srdi nanj, in da ga zato prezira, zaničuje . . .

Sedaj je že dolgo, kar je poročena. — Eh, njena mati je bila vedno praktična žena, jako praktična! . . . »Pač sem bil tepec, da sem se bal onega tihega, ljubkega, milega dekleta, a bal sem se je pa vendar; kadarkoli sem ji hotel povedati, da jo ljubim, mi je vselej zastala beseda . . .«

In zopet se je jezil sam nase, se udaril po čelu ter si dejal: »Tepec, tepec, prav se ti godi, zdaj bodi pa sam! — Sam? Uh, na svoj doktorat jih dobim lahko deset na vsaki prst . . . toda nje nikoli, nikoli več!« . . .

X.

Po dolгих, mrzlih, neprijaznih hodnikih nekega dunajskega dijaškega semenišča so gromko odmevali hitri koraki v veliko obednico hitečih dijakov. Mlajši so skakljali in tekli, starejši so pa že hodili bolj moško, umerjeno.

Ko so bili že vsi posedli po svojih prostorih okrog dolge, pogrnjene mize in je bil prefekt že odmolil z njimi obično molitev, je stopil na prag obednice mlad, visok, slok duhovnik. Lice mu je bilo blede, ki se je videlo še bledeješe radi ogljeno-črnih las, preprosto nazaj počesanih. Z mehкими rjavimi očmi je hotel kazati srd, toda pogled ni hotel izgubiti svoje navadne milobe; bil je mil, dober, otožen kakor sploh izraz vsega njegovega lica.

Postal je na pragu, pogledal vse dijake na okolo, potem pa dejal mirno, pa krepko:

»Beg, pridi po obedu v mojo sobo!« Rekši je zopet odšel z lahkimi, a odločnimi koraki.

Med dijaki je pa nastalo šepetanje; vsi so se ozrli v Bega, ki je zardel do las, in kateremu je obtičala od samega strahu jed v grlu.

Med jedjo so se dijaki navzlic prefektovemu opominjanju šalili z Begom ter mu pretili:

»Aha, Beg, aha, lepa te čaka — Nmec se ne šali!«

Ko so se po jedi zopet prekrizali, je rekel prefekt:

»Beg, sedaj pa pojdi, profesor Nmec te že gotovo čaka.«

Toda črez par minut je že pritekel Beg do svojih tovarišev ter dejal:

»Ne morem sedaj k profesorju, ker ima pri sebi nekega gospoda, gosta menda.« —

In dijak je bil sréčen, da je le ukor odložen — do jutri je še dolgo — da ga le sedaj, da ga le danes ne prime radi onih nesrečnih zaljubljenih poezij!

Profesorja Nemca je pa baš tedaj posetil njegov brat, poštni oficijal.

Oče obeh Nemcev je bil uradnik. Poročil se je pozno, skoro že starec, s hčerjo svojega kolege, ki je bila mnogo mlajša od njega.

Prvi njiju otrok je bil slaboten deček. Cele noči je prebedela uboga mati ob njegovi postelji, ker je bil vedno bolan, šibek, slab, in mati sama ni upala, da ji ta otrok ostane živ; a živel je pa vendar, dasi je bil vedno tako slab, bled, tih in miren.

Ob nedeljah ga je mati vodila k maši; kadar pa je prišel iz cerkve domov, je pogrinjaj stol, poklekoval, govoril nerazumne besede, nepopolno izražujoče cerkvene obrede, ter v vsem posnemal mašnika pred oltarjem. Oče mu je rekel navadno le kaplan, in to ime se ga je prijelo.

Ko so ga vpraševali: — »Kaj boš, ko boš velik?« — je odgovarjal: »pod palan«.

Ob tretjem letu sta dobila Nemčeva zakonska družega sina, ki je bil pravo nasprotje prvega; čvrst in zdrav, nagajiv, razposajen, je kmalu nadlegoval in strahoval vse druge otroke razen svojega brata.

Divji, neukrotni Ivo je bil proti svojemu bratu sama ljubeznivost in dobrota in vedno ga je branil, ako mu je hotel storiti kdo kaj žalega.

In tudi tihi Vladko, katerega je priroda obdarovala vsaj navidezno z največjo hladnokrvnostjo, je nežno, a krepko ljubil mlajšega brata, ki pa je bil videti starejši, ker je bil bolj krepak — in ta bratovska ljubezen je med njima vedno vztrajala tudi potem, ko sta odrasla in si postala po mišljenju in po vedenju povsem tuja.

Ivo Nemec, oni računjajoči, ciniški človek, ki ni ljubil nesebično nobene stvari na svetu, je ljubil nesebično — da, skoro idealno svojega brata, in le-ta ga je smel trdo opominjati in strogo karati, dasi vsi ti ukori niso nič izdali.

Vladko je vedel marsikaj nelepega iz življenja svojega brata, zgražal se je nad tem ter se med mašo čestokrat spominjal svojega brata . . .

Sedela sta v Vladkovi sobi drug poleg drugega na divanu pri mizici, na kateri je stala na podstavku steklenica rumenega vina in dve čaši.

»Prišel sem res največ radi tebe sem; bil sem namreč v skrbeh, da nisi še popolnoma okreval, dasi si mi to zatrjeval v svojih listih. S to potjo pa sem še opravil nekaj službenega in — kot dulce cum utili — sem prišel pogledat neko punco, za katero se zanimam.«

»Dunajčanko!« je vprašal profesor.

»Ne, tam od nas je doma; sedaj je tu samo na posetu pri svoji teti z materjo.«

»Jo li ljubiš?«

Ba! — ljubim?! — jaz ne vem, kaj je to. Prikupila se mi je, ker je čedno dekle — in tebi bo prav prijetna svakinja, ker je tako pobožna kakor ti, če ne še bolj.«

»Take, upam, pač ne boš varal —«

»Ne, ne, tega ne — ali legal bi, ko bi rekel, da bi jemal baš njo, ako ne bi bila bogata. Vidiš, proti tebi sem še vedno tako odkritosrčen, kakor tedaj, ko sva bila otroka.«

»Ivo, tvoje početje ni pošteno! Varuj se, da te ne zadene kazen prej ali slej!«

»Zrel in star sem menda zadosti, da ne boš mislil o meni, da naj bi si nakladal na rame ženo, ki ne bi imela ničesar, da bi potem ona, jaz in otroci stradali — da, stradali — ob moji plači. — To je pač vrhunec življenske filozofije, da živiš ugodno in udobno, obdan z vsem možnim konfortom — a vse to dobiš le — z denarjem. Na ta prvi in najvažnejši faktor bi se morali ozirati najprej vsi zakonski kandidati, potem ne bi bilo toliko revščine na svetu.«

»Ne govori mi tako, Ivo, da me ne razsrdiš! Najdi si v božjem imenu ženo — upam, da bo boljše zate — toda izberi si jo po srcu!« —

»Ne, brate! Jaz sodim in motrim vse — tudi ženske — le z razumom, z računjajočim razumom. No, v počitnicah prideš k meni; če ne bom že poročen, bom pa zaročen, in prepričan sem, da boš zadovoljen z menoj.«

Vladko je molče kimal z glavo, Ivo je pa radostno tlesknil z rokami in dejal veselo:

»Ah, brate, ko bom poročen, kako ti bom, lahko kneževski postregel! Plavali bodemo v obilnosti — na to srečo pa pijva, brate!«

Mefistofelski izraz v njegovem licu je za hipec izginil, in mesto njega mu je zasijalo vse obličje v neki otroški blaženosti.

In v ti sreči se je zamislil v svoja in bratova otroška leta, in oba sta ob ljubih spominih kmalu pozabila, da sta po mišljenju tako nepopisno različna. Zatopila sta se v minole lepe, brezskrbne dni, polne nedolžne porednosti in neskajljenega veselja, spominjala sta se roditeljev, katerih nista imela več, budila šolske spomine — dokler se nista nad vsem tem veselo nasmejala oba, vstala ter odšla iz semenišča v šumotno dunajsko življenje.

(Dalje prihodnjič.)

Berač Škrbec.

»Glejte, glejte! Škrbec spet je v vasi
V stari suknji, suknji imenitni,
V kateri stal je pred cesarjem samim,
V kateri kdaj je cvenkal z rumenjaki,
Ktera zdaj mu služi mesto vreče.
Škrbec, brbec slabo napreduješ!«

Dalje stopa siromak po vasi,
Ne meneč se za poredno mladež;
Težko stopa, s trudnimi nogami,
Trudnim srcem in obrazom bledim.
Vzdihovaje in pokašljevaje
Vstavi se na pragu znane hiše:
»Dragi bratje v Kristusu gospodu!
Danes vas ne prosim lačen kruha,
Postelj gorko nudite mi danes,
Naj zaspim saj zadnjikrat v življenju
Pri ljudeh na gorkem in na mehkem!« —

»Ha, ha, Škrbec!« čuje se iz veže —
»Z vinskim škratom sta si preprijazna;
Hudomušen zlezal ti je v glavo.
Kjer prespal si vse noči brezskrbno,
Tam počiješ i nocoj najslaje.« — —

Tri še kočje prosi prenočišča,
Tri še kočje mu velijo dalje.
Dalje?! Kam? Črez polje, skozi šumo —
In nocoj še?! Bože moj — in takšen! — —

Zjutraj gobar iz sosednjo fare
V vas prinese žalostno novico,
Da leži tam v gozdu Škrbec — mrtev.

Sigma.

Fata morgana.

Piše Evgen Štefanič.

(Dalje.)

XI.

onec februarja sta prišli Rošerica in Dana z Dunaja domov.

Dana se ni bila v ničemer izpremenila; vrnila se je po mišljenju in vedenju prav taka, kakršna je bila šla z doma. Le njeno lice je bilo nekoliko upadlo, blede vsled napornega življenja in prečutih noči. Navaditi se ni mogla, da bi spala po dnevu, dasi je prečevala noči, in in to je pustilo svoje sledove v modrih očesnih obročkih in bledih licih.

Doma je našla vse v starem redu; le k farni cerkvi, kakor so ji dekcle takoj povedale, je bil došel nov, mlad, jako živahen kaplan mesto prejšnjega bolehnega, postarnega deficiente.

Ko je prišel prvokrat v Rošerjevo hišo, da se gospodarju po običaju predstavi — Rošer je bil tudi župan — ga je le-ta povabil, naj jih pridno obiskuje; in mladi, družbe željni kaplan je to tudi rad obljubil. Tako sta bila novi kaplan in Rošer že prav dobra prijatelja, ko sta se vrnila Rošerica in Dana.

Vedno mu je Rošer pripovedoval o svoji ženi in Dani, osobito je o le-ti rad mnogo govoril, mu kazal razne njene slike, pravil o njeni — po njegovih mislih — pretirani pobožnosti ter mu tudi povedal o zaroki, ki je bila splavala po vodi. Kaplan je bil torej o vseh razmerah prav dobro poučen, in Rošerjeva soproga in hči sta mu bili o svojem prihodu že kakor stari znanki. —

Drugi dan potem, ko sta se Rošerjevi vrnila, je bila nedelja.

Šli sta k maši ob desetih, ki jo je bral vedno kaplan.

Njena klop je bila prav pred velikim oltarjem, tako da ni mogel Dani uiti radovedni kaplanov pogled. Tudi med mašo, ko se je obračal k ljudstvu, se ji je zdelo, da jo je večkrat pogledal.

Popoldne po blagoslovu je prišel k Rošerjevim ter ostal pri njih do večera. Ko je hotel zvečer oditi, ga je Rošer še ustavil, da je ostal še pri večerji.

Govoril je živo, lahkotno, zroč odkrito vsem v obraz, brez vsakega svetohlinstva. Smejal se je pa tako zvonko in prijetno, da je

bil njegov smeh kar nalezljiv; s smehom pa je postajal njegov dobrodušni, naivni, gladko obriti obraz še naivnejši.

Razgovarjal se je o vsem; le če se je zasukal pogovor na cerkvene in verske reči, je bil oprezen ter ni nič prikrival, da se o teh predmetih izven cerkve ne pogovarja rad.

Odhajaje je Dani krepko stisnil roko ter dejal glasno:

»Nadejam se, gospica, da bodeva midva še prav dobra prijatelja!« —

Že prvi teden po Rošeričini in Danini vrnitvi je prišel k Rošerjevim tudi Nmec.

Še niso bili od kosila vstali, ko ga je kuharica naznanila.

Ko je vse pozdravil, je rekel, da je moral priti, da pozve, kako se je damama godilo in ugajalo na Dunaju. Sililo pa da ga je k temu srce (poudarjal je besedo srce).

Razvil se je pogovor o stolnem mestu, in Dana je pripovedovala nenavadno živahno o svoji teti in o soarejah, za katere ne bi dala niti sence ene same domače smreke. Nmec ji je živahno pri-trjeval ter dostavil, da je življenje na kmetih res najlepše in naj-ugodnejše, ter da je tudi njegova želja, da bi prišel kdaj za stalno na kmete!

Rošer je pravil, kako je bil za odsotnosti svoje žene in hčere sam, ter je šegavo poudarjal, da mu je mladi, živahni kaplan vrlo nadomestoval njiju družbo.

Ker je bil vedno ponosen na svoje posestvo, osobito na svoj čarobni gozd, je predlagal, naj bi si ga gost ogledal.

»No, kaj pravite, gospod Nmec, našim smrekam?« je vprašal veselo Rošer.

»Res, nišem še nikdar videl takih; prekrasne so, in ves gozd je morda ostanek Adamovega raja,« je laskavo odgovoril Nmec.

Prišli so bili v dolinico, v kateri je napravljal bistri potoček slikovit slap. Tu je stopila Dana oprezno po polzki, ozki, strmi stezi, ki je držala do slapa.

»Kam greš, Dana?« je vprašal Rošer.

»Pila bom,« je odgovorila ona.

»Gospica, evo vam papirnate kupice,« je dejal Nmec, ki je bil v par korakih pri nji. Pomagal ji je čez ozko brv, lahko in gorko ji roko stiskaje.

»Jaz pijem kar tako,« je dejala, »ker sem že navajena.

»Saj je vendar pripravnejše, če zajmete s kupico, a mene s tem osrečite,« je dejal, gledaje jo milo.

Vzela je kupico, zajela ledeno-mrzle vode in pila.

Ko je hotela ostalo vodo v kupici izliti na tla, ji je Nemeč naglo vzel kupico iz rok ter izpil ostanek na isti strani, kjer je preje pila ona.

Dana se je delala, kakor da tega ni zapazila, in hotela je molče oditi.

On jo je kakor prej prijel za roko ter jo črez brv in črez ozko stezico spremil zopet v dolino.

Rošer in Rošerica sta se med tem razgovarjala o ribniku, katerega so bili pred kratkim napravili pod slapom, ter o krapih, katere so ondu redili.

Nazaj grede je blizu hiše Nemeč omenil, da odide v mesto, Rošer pa ga je po svojem gostoljubnem običaju povabil, naj ostane še pri večerji; on sam da mora za pol ure po opravkih ter da ga za ta čas mora prepustiti svoji ženi in hčeri.

Nemeč se je vljudno zahvalil ter stopil z damama zopet v obednico.

Ko je črez nekaj časa odšla tudi Rošerica, sta Dana in Nemeč molčala nekoliko trenutkov; potem se je on stresel, kakor da se je za nekaj odločil, ter rekel:

»Vam li smem, gospica, odkrito govoriti?«

»Prošim — meni sploh ugajajo taki ljudje, ki govore naravnost in neprikrito.«

»Bodete pa li tudi vi tako odkritosrčni?«

»Odkritosrčnost je, ne vem, ali moja dobra, ali slaba lastnost, ki mi je menda že prirojena,« je odgovorila Dana.

»Ste-li uganili, gospica Dana, čemu sem prišel na Dunaj, in čemu sem začel sem zahajati? — Vi molčite — zato naj vam jaz kot pošten človek in mož razložim že danes vse . . . Ko me je oni nesrečnež pripeljal v vašo bližino, od onega trenutka vas ljubim, kakor more ljubiti človek le enkrat v svojem življenju . . . Odgovorite mi — smem-li upati, da, ako mi zdaj še niste naklonjeni, ker me ne poznate — smem-li se nadejati, da me bodete vsaj sčasoma ljubili? . . . Od vašega odgovora je odvisna vsa moja sreča ali nesreča« . . .

Ker je ona zardela, se mu je to zdelo dobro znamenje; prijel jo je za obe roki in ju stisnil. Krepko mu jih je ona odtegnila, vstala in rekla odločno:

»Ako ste jeli radi mene zahajati k nam — rekli ste, naj govorim odkrito — ako zahajate radi mene, vam ni več treba priti.

V svesti sem si, da me ne ljubite, kakor vas ne ljubim jaz, in kakor sem si v svesti, da vas ne bi nikdar ljubila. Ako pridete kot gost k mojemu očetu in sté njemu ljubi, bodete tudi meni dobro došli — zaradi mene pa ne napravite več ni koraka.«

»Vi govorite, gospica, tako, ker vas je enkrat nekdo varal — toda on vas ni bil vreden — zato ne smete še vseh moških po njem soditi; dajte mi vsaj nado, da smem upati« . . .

»Nikoli! . . . Ne govorite mi več o tem — sicer vas takoj zapustim. — Naivna sem res, toda tako nespametna vendar ne, da ne bi vedela, zakaj ste se lotili baš mene — ko veste, da sem komaj z drugim — vašim dobrim prijateljem — pretrgala vez . . . Toda ne govoriva več o ti stvari — prepovedujem si odločno, da bi me še nadlegovali z enakimi stvarmi!« . . .

»Razumem, da govori iz vas užaljeni dekliški ponos; zato pa ne opustim nade, da bodete sčasoma drugače govorili,« je rekel Nemeč, prisiljeno se smehljaje.

»Če bi drugače govorila, bi govorila s kom drugim — toda z vami nikdar ne, ker se mi smilita preveč vaša zapuščena ljubica in nedolžni vajin otročiček« . . .

Nemeč se je kratko, prisiljeno zasmeljal, da so se mu zasvetili beli krasni zobje, ter dejal:

»Oho — zanimali ste se vendar zame, da ste pozvedovali o moji prvi mladosti in mojih pregrehah« . . .

Ona pa ga je le zaničljivo pogledala, in ker je videla, da je nihče noče rešiti, ne oče, ne mati, iz mučnega položaja, je pozvonila ter dekli, ki je vstopila, ukazala, naj prižge luč.

»Gospod prosijo, da pripravite šah,« je dejala dekla; »pridejo takoj in bodo igrali z gospodom.«

»In kje je gospa?« je vprašala Dana mlado deklo.

»Pripeljali so iz mesta voz blaga za štacuno, in gospa so poleg.« —

Črez par minut je prišel Rošer ter sedel z Nemcem k šahu, Dana je pa vzela le radi lepšega ročno delce, delala pa ni.

Na večerjo je prišel tudi kaplan. Pogovor je bil živahen, Nemeč ljubezniv in do Dane dvorljiv kakor vedno, da ni nihče mogel niti slutiti, da bi se bilo med njim in Dano pripetilo kaj posebnega . . .

»Mi pa ostanemo, kakor smo b'li« — je pripel drugi dan Nemeč v posebno sobo »pri Lizi« ter udaril ondu sedečega Periča skoraj prekrepko po rami; le-ta pač ni slutil, da se je zadnji čas tako zanimal njegov »prijatelj« za bivšo njegovo zaročenko.

XII.

Mladi kaplan Zorko Dolenc je prišel k Rošerjevim malone vsaki dan. Kadar nista imeli dami drugod posebnega opravila, so bili vsi skupaj v obednici ali ob lepem vremenu na vrtu ter se razgovarjali, da je bilo Dani prav prijetno. Če pa ni bilo dam zraven, sta igrala Rošer in kaplan šah ter se tako uglobila v igro, da sta se vsakokrat začudila, ko sta pogledala na uro; tako naglo jima je mineval čas. —

Prišla je pomlad in z njo delo na polju in v vinogradih. Rošer je moral sedaj sem, sedaj tja k delavcem, in Rošerica je imela obilo posla z družino, z gospodinjstvom in s prodajalnico. Dane pa, ki je druga leta vedno tako rada pomagala pri vsakem delu, se je lotila to pomlad nekaka mehkužnost, neka sanjavost in včasih celo nekaka ne baš neprijetna oslabelost. Čestokrat je sedela po dolge ure, sanjajoč ali brezmiselno zroč predse. Včasih sta s kaplanom spremila Rošerja v vinograd ali na polje, in tedaj je bila Dana živa, neobičajno živa. Iskala sta cvetic, ugibala njih imena, si jih poklanjala drug drugemu, jih shranjevala, se pogledovala in zardevala. Poslušala sta slavčevo petje, škrjančevo žvrgolenje, čebeličino šumenje, a včasih sta mahoma vzdihnila oba hkrati, potem se pa glasno zasmejala.

Včasih pa sta sama sedela v utici, kjer je krog vitkih palic divja trta šele poganjala nežno, svetlo-zeleno listje, ter sta se razgovarjala, da jima je mineval čas po bliskovo. —

Vsako jutro je zahajala Dana k maši kakor prej, a sedaj ni mogla biti več tako iskreno pobožna in slutila je, da moti malo tudi njega s svojo prisotnostjo.

Prišli so lepi meseci: april, maj, junij ter prinesli lepih, solnčnih dni, pisanih trat in žgolečih ptic.

Še nikdar v življenju se ni zdela Dani priroda tako krasna in tako vabljiva; zanimala se je za vsako drevo, za vsak grm, za vsako cvetico. Druga leta je sedela najrajša doma, in oče jo je moral prositi, da se je peljala z njim v vinograd ali na daljnje polje, letos pa se mu je vsakokrat sama ponujala. Kaplan, ki je bil tudi ljubitelj prirode in dober pešec, je Dano in Rošerja čestokrat srečal, prisedel k njima na voz, in Dani se je zdelo tedaj življenje tako lepo, tako nepopisno-lepo! . . .

Pozabila je vse; celo na gosta in strastna Olgina pisma je odgovarjala le kratko ali nič in tudi v mesto se je vozila le redko ter obiskala le v naglici Zdenko ali gospo Elzo Vronsko; mudilo se ji

je vedno le domov. Prejšnja leta je vabila Zdenko večkrat k sebi, a letos je bila najrajša sama.

Ugajali so ji posebno večeri. Čestokrat so sedeli vsi trije s kaplanom dolgo v noč v uti na vrtu; včasih sta ostala tudi sama in sta bila srečna, dasi sta morda le molčala, dasi si nista niti segala v roke. Njo je osrečevala le njegova bližina ter ji vlivala v srce in dušo neko blaženost, katere doslej ni poznala.

Včasih jo je mladi kaplan posebno razveselil, ko ji je odkrito in pred stariši z najnedolžnejšim glasom pravil, kako jo je videl v cerkvi, kako je bila baje raztresena, ali kako se je med pridigo pogovarjala. Ljudje se niso čudili, ko so videvali kaplana vedno z Rošerjevimi, saj so tudi drugi »gospodje« zahajali v Rošerjevo hišo; da je pa ta bolj pogosto zahajal, so pripisovali njegovim mladim letom in njegovi živahnosti.

Rošer in Rošerica sta Danino izpremembo stavila na rovaš nje bivanja v stolnem mestu ter se niti mislila nista, da bi ta izprememba utegnila biti zasluga koga drugega.

Periča ji nista nikdar niti omenila; a ko bi ga ji tudi bila, nji bi ne bilo nič zato, govorila bi bila o njem lahko in popolnoma brez zadržev, kakor se govori o kateremsibodi navadnem znancu.

Slišala je v mestu o njem, da živi veselo, da se ji je tu ali tam smejal ter jo opravljal, govoreč o nji le izmišljene reči; a vse to je ni dirnilo nimalo, kakor da se ne bi čisto nič nje tikalo. Poslušala je mirno, zmajevala z ramama, a ko je le mogla, je hitela iz mesta domov.

Kadar ni bilo kaplana k njim, sta se gotovo zunaj srečala, ne slučajno, ampak po nekaki slutnji, ugibajoč po besedah, ki sta si jih govorila drug drugemu ob vsakem slovesu.

Ona je skoro vedno zvečer pripovedovala, kaj bode morala delati jutri, kam bode morala iti. Ko je drugega dne izvrševala natančno oni načrt ter šla, kamor je bila povedala, da pojde, ga je že gotovo tam dobila, ali je pa prišel skoro za njo . . .

Tako so jima minevali v blaženi brezskrbnosti veseli dnevi, kakršnih ni imel nobeden njiju doslej v svojem življenju.

Govorila si nista nikoli naravnost o medsebojni naklonjenosti — čemu? Ona je čitala v njegovih očeh več, nego-li ji je on mogel povedati z besedami; vsaki stisk njegove roke ji je segel do srca, a iz raznih besed in stavkov sta vedela drug o drugem, kako opazujeta in kako se zanimata drug za drugega, in kako sta si iskreno vdana.

Kadar je Dana premišljevala to razmerje, si je včasih želela, da bi ji on izrecno rekel: ljubim te! Toda hitro je zapodila te misli in si dejala: ne, ne — boljše je tako! . . .

To medsebojno srčno-idealno vez, katere nista zapazila niti roditelja, dasi sta se z Dano včasih šalila o »njenem ljubčku« — to vez pa so zapazile druge bistre, nepoklicane in zavidne oči.

Župnikova kuharica, katere jezika se je bal ves okraj, je skoro ugenila, zakaj zahaja kaplan vsaki dan k Rošerjevim, zakaj se tu in tam srečuje z Rošerjevimi; njena slabost je videla celo še dalje — stvari, katerih ni bilo.

Namignila je bila o ti stvari že parkrat gospodu župniku, toda ker ta spričo svoje dobrovoljnosti ni hotel razumeti njenih rahlih migljajev, mu je vse naravnost povedala ter pri tem pošteno pretiravala.

Župnik, ki mu je bil nad vse ljub in drag mir, se ji je toliko vdal, da je stvar kaplanu le od daleč in nežno omenil, češ, da nekaj govore ljudje, dasi je prepričan, da je ta govorica neutemeljena.

Kaplana je ta nepričakovani namigljaj silno užalil. Občevanje z Dano, tako idealno in poetično tako vzvišeno, pa je že v spotiko hudobnim jezikom!

Par dni ni šel k Rošerjevim, niti jih ni srečaval na poti, ker se je ves čas le doma držal.

Dani je to neizrečeno hudo delo. Sto misli in pomislekov ji je vstajalo in rojilo po glavi: Kaj mu je? Kaj ga je užalilo? Zakaj ga ni? . . . Sto in sto načrtov je že zavrgla, kako bi mu sporočila, kako mu povedala, da ji je hudo, ker ga ni nič k njim.

V nedeljo zvečer pa, ko so bili Rošerjevi baš pri večerji in so ravno govorili o njem ter se je Rošer pošalil, češ, da ima gospod kaplan morda »hausarrest«, tedaj je tenkoslušna Dana mahoma začula kaplanov glas v prednji sobi. V tistem hipu ji je prešla vsa slast do pričete večerje.

»Prav sedaj smo rekli, da ste gotovo v »domačem zaporu«, je rekel smeje se Rošer, kateremu se niti sanjalo ni, da je izgovoril resnico.

Kaplan je z dolgim, otožnim pogledom pogledal Dano, katera mu je odgovorila s prav takim dolgim pogledom, ki mu je govoril: Kako mi je bilo hudo! —

»Uganili ste, gospod Rošer — bil sem res v zaporu; zlobni ljudje nam zavidajo, da se razumemo in zabavamo tako dobro, pa nas opravljajo ter nam podlosti podtikajo!«

Dana je široko odprla oči, in ta vest se ji je zdela tako grozna, da je svoji jezi dala duška z ostro obsodbo takih podlih jezikov, podlih duš.

Njima obema se je videla ta kleveta grozovita okrutnost, ker se jima je zdelo, da so jima ti jeziki podrli vso srečo, ju razločili za vedno; namesto dosedanje tihe sreče jima je zijala nasproti obupna praznota.

Rošer in Rošerica sta se srčno smejala njiju razburjenosti ter dejala, da pač ni vredno, da bi se o tem še govorilo.

»In vendar« — je rekel otožno kaplan — »se bomo videvali od zdaj redkeje, gotovo redkeje!«

»Ne veste-li, kdo je to stvar raznesel?« je vprašala Rošerica.

»Kdo jo je raznesel?« je dejal Rošer. »Saj veš — iz farovža je prišla kakor vselej.«

»Da, od tam, odkoder je najbolj nevarno,« je dejal zlovoljno kaplan . . .

Ko je Zorko Dolenc odšel, je šla Dana hitro v svojo sobo, vzela papirja in pisala njemu — kaplanu.

Jezila se je nad podlostjo tega sveta, ki oskrunja njiju idealno občevanje; a vmes mu je vendar pisala, da si ne more kaj, da mu ne bi povedala, kako je trpela te dni, ko ga ni videla; vdana da mu je, kakor ni bila še nikoli nobenemu človeku, a ona da je trdno uverjena, da to ni greh . . .

Ko je zvršila to precej dolgo pismo, je dolgo časa pisala zopet Olgi.

Popisala ji je v obširnem pismu vso stvar od začetka do tistega dne, ko so naredili, kakor je za gotovo mislila, zlobni jeziki konec njeni sreči . . . »Bila sem tako vesela, zadovoljna in srečna, da sem pozabila ves svet in si nisem želela ničesar drugega. Ti me ne bi bila niti spoznala, ko bi bila prišla v tem času k nam; in vendar sem uverjena, da je le simpatija, prijateljstvo ali bratovska ljubezen, ki naju veže« . . . Tako je pisala Olgi med drugim.

Popisala ji je vse podrobnosti, odkrila v svojem pismu mnogo več; nego je mislila sama, tako da Olgi ni bilo težko spoznati, da Dana ljubi srčno in globoko ter resnično, kakor ni še ljubila nikoli poprej.

Ko je tako dala duška svojemu čuvstvu, je bila mirnejša; legla je spat in takoj zaspala trdno ter se zbudila, ko je bilo solnce že visoko. —

Drugi dan, ko so bili Rošerjevi proti večeru na vrtu, je šel kaplan mimo. Rošer je stopil naglo za njim na cesto, ga prijel pod pazduho ter ga peljal na vrt, dasi se je on nekoliko branil.

Sedeli pa so na vrtu le malo časa, ker se je iz daljine grom oglašal in so že začele padati debele kaplje. Stemnilo se je bilo skoraj popolnoma.

Rošerica je hitro bežala k deklam povpraševati, ali so že pospravile vse perilo. Rošer je hitel v hlev pogledat k živini, a Dana je naglo rekla kaplanu:

»Pojdite hitro z menoj!«

Stopila sta v obednico. Ona je hitro vzela iz žepa pismo z napisom ter ga vprašala:

»Poznate-li to pisavo?«

»Poznam,« je dejal on, a njiju oči so se utopile v dolgem, izrazitem, otožno-milem pogledu. Prijel jo je lahno okoli pasu ter položil svoje lice na njene mehke svilnate lase.

Ona je zaprla oči ter dihala nekaj trenutkov hitreje v neki nepopisni blaženosti.

Prehitro sta ju zdramila roditelja, ki sta vstopila.

Ko je prišel kaplan domov, je hitro prečital pismo, vzela ličen listek, na katerem je bilo z atlasom vezeno majhno rdeče srce, ter napisal spodaj:

»Pusti strah in moja bodi!
V dar srce ti podelim.

Narodna.«

Del je ta listek v zavitek in ga spravil v žep. —

Nekaj dni pozneje sta zopet sedela sama v gosto zarasteni utici. Molčala sta oba.

»Dana!« je zaklical na videz šegavo, pa vendar mehko kaplan.

»Kaj je?« je vprašala ona.

»Nič — rad vas imam« . . .

»Res? Koliko?«

»Jako, jako rad, iz vsega srca rad!«

Molčala sta zopet.

»Poljubite me, Dana, samo enkrat,« je prosil on tiho, nežno.

»Ne smem,« je hotela reči ona, toda ni utegnila, ker je prej čutila njegove ustnice na svojih.

Vstala sta molče in naglo ter stopila v hišo. —

Nekaj časa se je kaplan zopet nekoliko ogibal Rošerjevih; kmalu pa je pozabil župnikov migljaj, in ker se ni več govorilo, je zopet zahajal k Rošerjevim kakor prej.

Z Dana sta bila srečna; uživala sta vso srečo idealne platonske ljubezni. Nista si je odkrivala z besedami, a oba sta bila istih misli, da je v tem vrhunec ljubezni . . .

Prijateljica Olga pa se je med tem silno zanimala za to razmerje, katerega ji Dana v pismih ni odkrila popolnoma; zategadelj je prišla k Rošerjevim mnogo prej nego navadno.

Že prvi večer je izpravila s svojo premetenostjo iz Dane popolno izpoved, se čudila in jo vprašala:

»Ali ni to greh?«

»Jaz sem mu tudi že večkrat rekla, da je to greh; toda on me je zavrnil, da srčna ljubezen ni greh, kajti »ljubezen je bila, ljubezen še bo . . .«

»In tvoja vest ti ne očita ničesar?«

»Ničesar — mirna sem in srečna ter ne smem niti misliti, kaj bi bilo z menoj, ako ga ne bi več smela videti.«

»Vedno ne ostane tu, to veš,« je dejala Olga.

»Vem, pa nočem misliti o tem.« —

Sedaj sta imela še lepše dneve, ker sta se mogla češče videti, ker je bila vedno Olga poleg. Napravljali so daljnje izlete, čitali v gozdu ob slapu, se izprehajali o mraku po dišečem polju in se igrali ob potoku, metaje kamenčke vanj kakor otroci . . .

Ko so nekega dne sedeli ob slapu, je pripovedovala Olga — kakor da se je slučajno prav tisti hip domislila tega — kako je neki semeniščnik že klečal pred oltarjem, da bi dobil zadnji blagoslov ter bil posvečen v duhovnika, ko priteče v kapelico dekle in zavpije: »Franc, moj Franc!« Naglo je on vstal, zamrmral nekaj osuplim duhovnikom ter hitel z njo iz cerkve . . . »Ali je možno kaj takega?«

»Lehko se zgodi kaj takega, zakaj ne?« je dejal kaplan.

»In vi bi bili vstali, ko bi bila prišla v onem trenutku Dana?«

»Da, vstal bi bil,« je rekel kratko in odločno kaplan.

Dana je zardela v blaženi sreči, nad katero so se že zbirali črni, pogubonosni oblaki.

XIII.

Bilo je že pozno poletje; okrajni zdravnik je bil odšel že pred poldrugim mesecem, a Rodiča še vedno ni bilo. V Rošerjevi rodbini so o njem čestokrat govorili. Dana ga je bila že skoro pozabila, kakor je pozabila, da je Olgi o njem pisala kdaj oduševljeno pismo.

Ko se je bila razdrla njena zaroka s Peričem, ko ga je bila kar hipoma izrvla iz svojega srca brez najmanjše boli, da, celo s preziranjem in zaničevanjem, ji je ostalo prazno, silno prazno, željno

ljubezni, a boječe. Peričeva prevara ji je v marsičem odprla oči, in odslej je vedela bolje ceniti sebe in druge.

Ko bi bil mesto Nemca, katerega ni mogla trpeti, že zato ne, ker ga ji je privedel Perič — ko bi bil mesto njega prišel kdo drug, ki bi ji bil ugajal, ki bi bil količkaj podoben idealu, kakršnega si je bila ona ustvarila o možu, ki bi jo ljubil tako, kakor si je ona mislila ljubezen — ko bi se ji bil razodel Rodič, ki ji je bil tako simpatičen takrat na Dunaju, se bolj zanimal zanjo, ji zatrdil, da jo ljubi — oprijela bi se ga bila že tedaj z vso svojo dušo.

Dovolj bi bilo tačas le nekoliko besed, in uvidela bi bila, da je Rodič pravo nasprotje Periču. Navdušena zanj, je pisala tedaj Olgi, in par dni ali morda celo ves teden je sanjala o njem. Toda on ni prišel več, videla ga ni več potem, in srce ji je postalo zopet prazno, silno prazno; lotila se je je otožnost, kateri ni našla utehe niti v molitvi, kakor nekdej.

Tako sanjajoč, tako želeč ljubezni, je bila prišla domov, kjer je na njeno sanjavo dušo in na njeno otožnost še mogočnejše vplivala prekrasna narava. In ko je našla moža po svojem srcu, ki je čutil in mislil kakor ona, ki je bil sanjav kakor ona, s katerim ni bilo niti treba govoriti, da sta se razumela, s katerim sta menjavala pomladanske cvetice, občudovala krašno naravo — tedaj se ji je zdelo, da ji pravi neki glas: priti je moralo tako! Kaj ji je bilo mari, da ljubi brez upanja! Kaj se je brigala za jutrišnji dan, ko je danes sijalo solnce tako lepo!

— Tako naglo — mislila si je včasih Olga — tako naglo se je zopet segrela. Olga ni vedela, da je bilo Danino ranjeno srce pripravljeno bolj nego kdaj prej za ljubezen. Olga, ki je bila Dani iz srca vdana in je bila zaljublencema zvesta spremljevalka, je vendar videla malo dalje nego Dana sama; videla je Danino bodočnost ter si mislila: »Kaj potem, ako se dekle segreje preveč, kaj bode z njo, ako on odide — in da odide in morda celo prav kmalu, to je gotovo — kaj stori potem silno zaljubljena Dana?« . . .

Dana ni o tem ničesar hotela slišati, ako ji je račila Olga govoriti. —

Nekdej je vprašala Dano prav zaupno, ali se ni izpovedala, odkar občuje s kaplanom, in kaj da ji je rekel izpovednik.

»Seveda se je malo jezil,« je rekla Dana, »toda zatrjevala sem mu, da je najina ljubezen tako idealna, tako vzvišena in brez vsake materijalistične misli! Izpovednik pa ni hotel slišati teh izgovorov ter

je rekel, da je tudi tako greh . . . Kaj hočem? Drugače ne morem — zato pa zahajam sedaj le redko k izpovedi.« —

Neko popoldne 'sta šli ona in Olga po poti, ki se zavije za cerkvijo na polje potem pa navzgor okoli nizkega, prijetnega zelenega griča.

Hodili sta počasi, držeč se za roko. Olga je pripovedovala Dani o raznem slovenskem berilu, ker je hotela, da bi se Dana vendar lotila domače slovenske literature, o kateri je vedela le malo ali celo nič.

Šli sta okrog griča navzgor, ko jima pade debel, zelen divji kostanj pred noge. Ozrli sta se okrog, pogledali na grič, a videli nista nikogar. Naredili sta par korakov, in čof! jima pade zopet debel kostanj pred noge; za par korakov je padel tretji, četrti, a videli še vedno nista nikogar.

»Kak deček je skrit za gričem! Le čakaj!« je dejala Olga ter tekla do ovinka, odkoder se je videlo na drugo stran griča.

»Le čakaj, ti poredni paglavce!« je kričala na ovinku.

Zvonek, prijeten smeh se ji je odzval, in kaplan, ki je bil sključen za gričem, se je vzravnal pokoncu.

Dani se je zdelo to nekaj tako lepega, nedolžnega, duhovitega in smešnega, da se je še dolgo, dolgo smejala.

»Ko ne bi bili davi rekli, da pojdete v mesto, bi si bila takoj mislila, da ste vi,« je rekla Olga; »tako pa se nama niti sanjalo ni, da vas srečava.«

»Pa kako oprezno so padali kostanji!« je rekla Dana; »vedno tako lepo pred naju.«

Kaplan se jima je pridružil, in počasi hodeč, ne da bi bili vedeli kdaj, so prišli po dolgem ovinku s polja na cesto ter se obrnili po glavni cesti nazaj proti domu.

Ko so bili že skoro blizu vasi, jih doteče voz. Stopili so na stran ter se ustavili, radovedni, kdo se neki pod noč vozi v vas. Na vozu je sedel zdravnik Rodič s svojo materjo.

Ugledavši Dano, se je Rodič naglo odkril, ona je pa odgovorila na kaplanov vprašujoči pogled, da je to novi zdravnik, doktor Rodič.

»Ah!« je dejala Olga, ki je bila nekoliko kratkovidna; »res, to je bil doktor Rodič?«

»Da! Menda se pelje šele na ogled,« je odgovorila Dana; potem so se pa zopet pogovarjali in se niso dalje menili za novo-došlega zdravnika.

XIV.

Olga Nedeljkovičeva je bila poleg treh bratov edina še živa hči bogatega rentjerja. Svoj dom so imeli Nedeljkoviči tam doli v prijaznem trgovskem mestu ob morju. Stari Nedeljkovič se ni genil z doma celo leto, zato sta pa najstarejši in najmlajši sin potovala vsako leto gotovo po pet ali šest mesecev. Olgi, ki je tudi rada in mnogo potovala, je bilo treba le namigniti, da jo je spremljal ta ali oni brat.

Kamor je prišla, je imela dovolj znancev in prijateljev, in povsod so jo imeli radi, ker je vsled veselega temperamenta in svoje živahnosti oživljala vsako družbo.

»Kje je kak kraj, da ne bi imeli vi znancev?« so jo vpraševali često tu in tam.

»V Ameriki morda ne, a še tam nisem gotova, da ne bi nalletela na znan obraz,« je Olga veselo odgovarjala.

Zato je pa bila njih hiša prava gostilnica, in nikoli ni nedostojalo pri njih gostov, kadar je bila ona doma.

Bratje so jo kar oboževali, osobito ona dva, ki sta bila doma. Srednji se je oženil, ko je bil dalje časa kot nadporočnik v tujini. Pazila je pa tudi nanju tako, kakor kaka mati — matere itak že davno niso imeli — ter je skrbela za njiju duševno zabavo, kakor za telesne ugodnosti.

»Kje najdem tako ženo, kakor si ti?« je zdihoval včasih starejši brat, kadar je pregledovala, predno je odhajal od hiše, ali je na njem vse v redu, ali kadar mu je pritrjevala gumb, ki je skoraj odpadel.

Dasi nista mislila na ženitev, se brata Olgina nikakor nista ogibala ženske družbe, zabav, plesov in mnogobrojnih Olginih prijateljic in znank, izmed katerih je mnoga nastavljala vse svoje čare, da bi se ujel kateri izmed obeh bogatih Nedeljkovičev — toda žal, da je bilo vse zaman.

O Olgi se je pripovedovalo, da je odbila toliko in tako raznovrstnih partij zato, ker so bile tri njene omožene sestre umrle kmalu po poroki.

Ona sama je pa pripovedovala svojim prijateljicam, da se zato ni omožila, ker doslej ni našla moža, ki bi bil napravil nanjo poseben vtisk, da bi bila zanj čutila kaj tacega, kar se imenuje ljubezen. Zaljubljevala se je le v lepe ženske, ki so ji kar razkosavale srce, kakor je pravila sama.

Mnogo njenih mlajših znank se je že bilo pomožilo, in vse te so že imele zakonske večje ali manjše križe na rami.

»Hvala Bogu, da smo stare device!« je često šaljivo vzklikala Olga, »da se nam brez teh križev in teh težav godi tako dobro!« —

Prepotovala je bila vso Avstrijo, Italijo, Švico ter prekoračila tudi rusko mejo.

Med velikim številom bližnjih in daljnjih sorodnikov je bilo tudi mnogo revnih, katerim je vedno pomagala, a le-ti so bili navzlic vsem podporam vedno na njenih vratih.

Okoli takih bogatinov se radi zbirajo sorodniki, ki rasto kar iz tal ter se sklicujejo celo na kakega daljnjege pradedu ali prastrica.

Ob petkih pa se je vila kar cela procesija mestnih revežev do Olginega stanovanja; in vsem tem ni le dajala miloščine, ampak vsakemu tudi še dobro, prijazno besedo.

Kadar se je jeseni odpeljala od Rošerjevih proti domu, se je vselej ustavila med drugim tudi v malem mestecu, kjer je bival mož njene najljubše sestre. Starejši brat jo je že vselej tamkaj pričakoval, in oba sta ostala nekaj dni pri svaku. —

Ko je bila ostala neki večer sama v budoarčku svoje pokojne sestre ter je baš pregledovala toliko malih, nežnih, ljubkih stvari, s katerimi je njena rajna ljuba sestra napolnila oni mali prostorček, je vstopila, rahlo potrkavši, svakova kuharica.

Na Olgino vprašanje, česa da želi, ni bila odgovorila takoj. Poigravala se je s belim predpasnikom ter ogledovala mali pliševi vezeni okvirček, katerega je Olga baš držala v rokah.

»Oh, vse to je naredila naša ljuba gospa,« je dejala kuharica, ki je bila v hiši, ko je še živela pokojna Olgina sestra; »meni se vsakokrat stori tako milo, ko vidim te njene stvarce!«

Olga je vedela, da ni prišla kuharica k nji radi tega; zato jo je vprašala še enkrat:

»No, kaj je novega?«

»Dosti revščine je na svetu, gospodična« . . . je rekla kuharica.

»No, vam menda ni sile, ka-li?«

»Ne, ne, hvala Bogu! — Toda kadar vidim, da trpe drugi, me boli — resnično, da me boli srce!«

»Že vidim, da ste prišli prosit za katerega, ki trpi; povejte!«

»Tu-le pri tistih ljudeh, pri naših sosedih si je najelo neko ubogo, zapeljano dekle majhno sobico. Pravili so mi, kako je revna, kako hrano ima, in kako težko plačuje tisto luknjo, v kateri živi s svojim otrokom. Ponosna je pa tako, da ne vzame od nikogar ničesar; zato pa dela tem raje, in kar srečna je, če ji kdo prinese

mного dela. Mislila sem, da imate vi kaj šivanja ali vezenja, katero bi dali ti ubožici — ne pa kateri drugi.«

»Kdo pa je to?« je vprašala Olga, postavlja je okvir na prejšnje mesto.

»Pošteno dekle je bilo iz pristne rodbine. Zapeljal jo je neki uradnik — neki Nемеc, katerega ni več tu . . . V družini ni mogla prebiti; oče jo je klel in preganjal, mati je vedno jokala — in tako je pribežala sem, kjer dela noč in dan, da preskrbi sebe in otroka.«

»Kaj je bil tisti Nемеc po jeziku? Ali pa se je klical za Nемеца?« je vprašala Olga, kateri se je takoj dvignila neka slutnja.

»Piše se za Nемеца in na pošti je bil uradnik. — Oh, saj sem ga često videla, ker je pošta tam-le prav pred nosom.« —

»Dobro!« je dejala Olga. »Jutri pojdem nakupit perila, katero ji sama ponesem, da mi zašije in vveze imenski črki.«

Ko je drugega dne stopila Olga v ono sobico z velikim zavitkom na roki, je šivala mlada nezakonska mati pri oknu; poleg nje v zibelki je pa iztezalo nožice in ročice malo dete ter se pogovarjalo samo s seboj v nerazumnem otroškem jeziku.

Olga je naročila, kar je bilo treba, potem pa se je nagnila k detetu, mu nežno govorila; a dete jo je gledalo najprej plašno, potem smehljajoč v lice, a Olgi se je dozdevalo, da so bile poteze malega obrazčka popolnoma Nемеčeve poteze. To naključje je na njeno dobro srce prav globoko vplivalo, in še tisti dan je pisala Dani o čudnem slučaju, ki je tako sijajno potrdil nezavestni instinkt, s katerim je Dana zavrgla Nемеца.

(Dalje prihodnjič.)

Na tujem v temni sobi.

Ne kličeš me, ljubica?

Ne kličeš me? — Nisi zrahljala

Z rožnimi prsti blazine

Za mojo trudno glavo?

»Ivo, Ivo, moj ljubljени Ivo . . .«

Po zraku zveni tvoj jasni glas,

In duša mi joče, trepeče,

Oh, kje si, kje si, ljubica . . .

Ne vidim te — le črne, zamazane

Črte mi slika duša v neskončnosti,

Le temne poteze . . . in v njih

Gore kot solnce tvoje oči . . .

Ivo Brežnik.

Fata morgana.

Piše Evgen Štefanič.

(Dalje.)

XV.

ni večer, ko so kaplan, Zorko, Olga in Dana srečali Rodiča, ki se je peljal v vas, so se z Rošerjem dogovorili, da napravijo v soboto izlet k sv. Marjeti, cerkvi vrh hriba, do katere so potrebovali tri pičle ure. Olgi, ki je morala drugi dan v mesto, so naročili, naj povabi na ta izlet tudi Zdenko, o kateri so vedeli, da je ljubiteljica narave in takih izprehodov.

Prišedši v mesto, je šla Olga takoj in najprej k Zdenki, toda ni je dobila doma. Povedali so ji, da se vrne popoldne.

Točno opoldne je prišla Zdenka od lekcij domov z mračnim, jeznim obrazom. Pojedla je svoje borno, dan za dnevom enako kosilo, čemerno odgovarjala stari, gluhi materi, kateri je nesreča zatemnila spomin, da je povpraševala čestokrat po eni in isti stvari, bolj z mimiko nego z besedami — ter je komaj čakala, da bi vstala izza mize.

Urno si je prižgala smodko, ki ji je postala po obedu obligatna, legla na kratki stari divan, si pokrila s predpasnikom eno stran obraza, da bi lahko kadila. Toda solze so ji privrele iz oči, in jela je ihteti; ugasila je smodko ter jo vrgla daleč od sebe. Njeno lice in blazine so bile hkrati mokre od solz.

»Strašno življenje, prokleti grozni moj stan!« je sikala med zobmi, vsa zalita s solzami.

Onega dne so ji bile odpotovale na deželo tri najboljše družine, in razjezila se je tako nepopisno z dvema trdokornima svojima učenkama.

Vsaki dan je legla po obedu tako trudna na isti divan, si prižgala smodko in čitala ali strmela predse.

Kadar je bila bolj zadovoljna, tedaj je opravljala to z nekako slastjo ter si govorila: »To je še najboljše, kar imam na svetu: po prilično dobrem obedu dobro, izbrano, duhtečo svaljčico!«

Toda takih dni je imela uboga Zdenka bore malo, da bi se čutila zadovoljno in veselo. Druge dni pa se ji je zdela vsa njena usoda še nesrečnejša, še bolj črna in neznosna.

»Pač nisem zastonj Smolarjeva,« je dejala sama sebi poluglasno, ko so ji misli uhajale daleč nazaj v prošlost.

Zamislila se je v tisti čas, ko je bila še prav malo, razvajeno dekletce.

Njen oče je bil slikar, ne imeniten, toda v onem mestu s kraja edini. Zaslužil je mnogo, ker je slikal po vseh imenitnejših hišah in palačah; a tudi po cerkvah in v gledališču so njemu dali prenavljati slikarije.

Najlepše table z najelegantnejšimi anonsami so bile iz njegove roke. Kadar je utegnil, je slikal tudi pokrajine, toda rekal je, da mu to nese le malo dobička.

Zdenka je bila Smolarjeva edina hči. Njen oče je sicer skrbel, da bi se temeljito izobrazila, in ker je bila posebno za glasbo nardarjena, je v ti stroki izborno uspevala. Lahkoživi oče seveda ni mislil, da si bode hči morala s tem kdaj služiti kruha. Toda pri Smolarjevih se je živelo veselo in razkošno; v njih stanovanju, ki je bilo prav v sredini mesta, je bilo vsega v obilnosti. Veseli, družbe željni oče je radodarno vabil goste v hišo; a le-ti se seveda niso branili, saj so vedeli, da jih čaka pri Smolarjevih zabava in pa dobra postrežba.

Zdenki je kajpada ugajalo tako življenje, kakor bi ugajalo vsakemu dekletu v teh letih. Mladi gostje so se ji laskali; a eden onih ji je dvoril bolj nego drugi ter ji povedal, da jo ljubi. Le-ta ji je prvi govoril o ljubezni, o kateri je ona pozvedovala le iz knjig ter le prepevala v romancah, in ona se ni povpraševala, ga-li ljubi ali ne. Mislila je, da je razburjenost in ono sladko čuvstvo, ki ji zbuja v srcu njegovo laskanje že — ljubezen, in — zaročila sta se . . .

Kmalu potem je zadela Zdenkinega očeta apopleksija, da ni mogel pregibati pol života, in življenje v Smolarjevi hiši se je izpremenilo kar na mah. Nesreča jih je zalotila nepripravljene; od mnogih zaslužkov si niso bili ničesar prihranili, vse je bilo izginilo v veselem življenju. Smolar ni mogel več delati, a delavci, katere je navzlic temu obdržal in vodil, so ga sleparili, kolikor so mogli, dasi jim je bil Smolar vedno dober, velikodušen gospodar.

Gostov je hipoma nestalo, a Zdenkin zaročenec se je na strani svoje zaročenke brez gostov vidno dolgočasil. Začel je tudi on prihajati redkeje in redkeje, dokler ga ni zmanjkalo popolnoma! Zdenko je ta izkušnja izmodrila in izpremenila popolnoma.

Njen zaročenec je poročil kmalu potem debelušno njeno znanko.

Ob tem spominu je Zdenka poluglasno šiknila med zobmi: fejl ter govorila: »Seveda, s čim pa sem ga zabavala jaz? Govorila sva o Schumannu, Schubertu, Mozartu, Chopinu, Dvořaku, Munkačiju ali

Vereščaginu, o bednem očetu, o naši nesreči — a tako bore malo o ljubezni. Z njo pa je smel govoriti in je govoril najbanalneje in najtrivijalneje stvari. »Toda po njem mi ni žal; njeni stariši so pač znali bolje loviti može nego moji — a vreden ni, da bi se ga spominjala! Podlec, breznačajnejš!» —

Stopila ji je pred solzne oči kar na mah druga podoba. Njeno lice je dobilo kar hipoma nežnejši, otožno se smehljajoč izraz . . . Vtopila se je v milejše spomine . . .

Ko je prišla nekega dne od lekcije domov, je stal pred njih vrati voz.

Ko je stopila v stanovanje, jo je oče milo poklical k sebi. —

»Ah, to je Zdenka, ona Zdenka, katero sem pestoval in vozil na izprehode! Moj Bog, kako je zrasla!« —

Čudeč se je Zdenka gledala moža, ki je govoril te navadne, preproste besede tako milobno, s tako božajočim glasom in s tako ljubeznivim, prijaznim, mehkotoplím pogledom.

Bil je ta neznanec visok in slok, temnih las in temnomodrih oči, temne polti in temne brade, pa jako inteligentnega obraza.

»Dajte, da vam stisnem roko, gospodična Zdenka!«

Prijel jo je za roko ter jo držal med obema svojima, jo stiskal in božal.

»Da, da, Zdenka moja,« je rekel oče s solznimi očmi — »ti se gotovo ne spominjaš tega gospoda.« — Sedita oba,« je dostavil. Toda Zdenka bi bila ostala vso večnost s svojo roko v njegovih rokah, zatopljena v njegov ljubeznivi pogled, ki je bil nepremično uprt v njeno lice.

— »Seveda ti si imela šele štiri leta, ko je Pavel odšel v Monakovo na akademijo. — Oh, Pavel, kako ste jo imeli radi in ona vas tudi!« —

— »Oh, to je Pavel, o katerem sem slišala že toliko, toliko,« si je mislila Zdenka ter ga premerila še enkrat z očmi.

Prišel je k njenemu očetu v delavnico, ko je imel petnajst let; njen oče, ki je bil pravi poštenjak, je spoznal Pavlovo nadarjenost ter, dasi je vedel, da bi Pavel njemu samemu lahko mnogo koristil, je vedno nesebično prigovarjal njemu in njegovim starišem tako dolgo, da so ga poslali na slikarsko akademijo, ko je imel osemnajst let.

Ker je bil izredno nadarjen, je postal z leti imeniten in slaven slikar, o katerega umetnosti so poročali časniki na dolgo in široko. — Smolarjevih ni pozabil, pisal jim je ob godovih in novem letu, četudi samo par besedic na posetnici. Ob takih prilikah je pa slišala Zdenka o njem vedno iste pogovore, katere je znala že na pamet.

Zvedel je bil Smolarjevo nesrečo, in dasi ni nihče izmed Smolarjevih potožil ni z eno besedo zaradi nastale bede, jim je sam od sebe pomagal na razne fine in plemenite načine.

Ostati si je bil namenil v mestu nekaj dni; vsaki dan je prihajal k Smolarjevim, kjer sta se z Zdenko menila po ure in ure neprisiljeno, zanimivo in lepo o vsem, tako da se je čutila kakor prerojeno.

Pripovedoval ji je o njenih otroških letih, se spominjal iz tiste dobe mnogih podrobnosti, katere so stopile tudi nji sedaj živo pred oči; pravil ji je o daljnjem nemškem mestu, o svoji ženi Nemki in o otrocih, izmed katerih je bil dal krstiti eno hčerko za Zdenko prav na čast in za spomin na malo svojo prijateljico Zdenko Smolarjevo.

Ko je odpotoval, je nastalo Zdenki življenje vprav neznosno; kajti Pavel je bil zbudil takoj v prvem trenutku v nji neko božanstveno čuvstvo, katerega ni moči popisati, in katerega ni hotela imenovati z navadno besedo »ljubezen«, ker je zlorabila prav to besedo nekdam tako pregrešno, rabeč jo za čuvstvo, ki je bilo drugačno, o j tako drugačno od tega, kar je čutila za Pavla. In s to besedo, katero zlorablajo dan na dan tudi najpodležji ljudje za svoje strasti — s to besedo naj bi ona oskrunjala ono sveto, ono božansko čuvstvo, ki je je čutila za Pavla!

Ne, ne, za njeno čuvstvo ni bilo besede; bilo jo je treba samo videti, kadar je dobivala njegova pisma, kako se ji je razlila vselej neka rajska sreča po njenem licu ter na mah preustvarila vse njeno bitje. Odgovorila pa mu je vsakikrat tako presrečno, tako odkrito, da sama ni vedela, kako iskreno se izpoveduje s svojimi listi.

Bilo ji je to dopisovanje vse njeno veselje, vsa njena sreča. Z mislijo nanj, z njegovo naklonjenostjo in z njegovimi neprecenljivimi listi se je tolažila v bridkih in mučnih urah, z mislijo, da jo ume, da ji je iz srca vdan ta toli vzvišeni mož — s to mislijo si je sladila svoje grenko življenje.

Po njegovem vplivu, o, gotovo po njegovem vplivu ji je pisala njegova žena ter jo vabila vsaj za nekaj dni na njih posestvo. Toda Zdenka ni mogla iti, si ni mogla privoščiti tega edinega veselja, edine sreče. Ko je tudi ne bi bili zadrževali doma bolni oče, gluha mati, nezanesljivi delavci, ne bi bila mogla iti; kajti kje naj vzame toliko denarja za daljnje potovanje?

Sprejeti ni mogla za sedaj ljubeznivega vabila, toda nadejala se je, da se ji posreči pozneje kdaj. Pridno bo delala in hranila, da si prihrani toliko, kolikor ji bode treba.

Med tem pa je čitala in se veselila njegovih pisem in svojih odgovorov, v katerih mu je razlivala vse svoje srce . . .

Kakor strela z' neba je zadela ves svet, ki se zanima za moderno umetnost, novica o nagli smrti znanega slikarja, Zdenkinega prijatelja — Pavla Rendića. Časniki so poročali, da se je zbedel v roko, a da se za neznatno rano niti zmenil ni, kakor se to obično dogaja. Toda čez noč je jela roka naglo otekati, bolečine so nastale hude in so bile čim dalje hujše, in zdaj je bila vsaka pomoč zastonj; kri se je bila zastrupila.

Zdenka je bila nekaj časa kakor omamljena, nezavestna, brezumna. Zamislila se je vsaki hipec, gledala debelo s svojimi velikimi očmi, gledala njegovo sliko ter vpirala dolge, dolge poglede v njegove premile oči, in četudi se je silila misliti, da je on, Pavel, ki ji je nekoliko razjasnil temno življenje, da je ta Pavel mrtev — vendar ni mogla razumeti smrti, si ni mogla predstavljati, da je on pokopan, ni mogla pojmiti, da ni več tega človeka s tako redkimi lastnostmi, da gnije, da trohni pod zemljo — ne, ne, to ji ni šlo v glavo.

Pavel da je mrtev? On da ne gleda, da ne govori več? Kako so ga položili v grob? Kako neki leži . . . je premišljevala Zdenka včasih dolgo, dolgo.

Mahoma ji je pa šinila zopet misel v glavo: Videla ga ne boš nikdar več, nikdar več!

Nikdar več? je vpraševala sama sebe — nikdar! — Kaj je to, nikdar?

On da je umrl, on, ki je bil tak velik duh, duh, ki je ustvaril toliko prekrasnih del, slik, med drugim tudi to-le, ki visi nad mojo pisalno mizo — pa da bi tak duh izginil?

Da bi njegovega velikega duha preživel ta-le kos platna, na katerem je slikal? Ne, ne — njegov duh živi gotovo; kajti bil je prevelik, da bi mogel kar tako izginiti. Hotela bi imeti o tem dokazov, hotela bi biti prepričana — kakor je ona-le Dana — da njegov duh živi, da jo vidi! Oh, kako bi bila v taki-le veri srečna! —

Dva meseca potem so pokopali njenega očeta, in dasi ga je srčno ljubila, je vendar ob njegovi smrti zopet le mnogo mislila baš na Pavlovo smrt . . .

Solze so se ji bile naposled posušile, toda oči so jo žgale, močno žgale . . .

— »Gospodična Mina s svojo teto je tu,« je rekla mati na priprtih vratih.

Ker ji je Zdenka odgovorila le tiho, je ni slišala starka ter jo je jela klicati glasneje.

»Ali čuješ, Zdenka, Mina in njena teta sta tu; vstani!«

»Uuh!« je zdihnila jezno Zdenka ter dejala glasno:

»Prosi, naj malo počakata!«

Izmila si je obraz s hladno vodo, toda oči so ji od joka vendar ostale zabuhlo-rdeče.

»Zaspanka zaspana, ki vedno le spi!« je rekla Minina teta Ema, gospodična okoli štiridesetih let.

»Glej,« si je čestokrat dejala Zdenka, »kako se je ta ohranila do štiridesetih — gotovo mnogo bolje od mene, ki jih imam šele osemindvajset. Pa saj ni čuda — nobene skrbi, nobene misli, ki bi ji nabirala čelo, nagubavala lice, taka-le se ohrani kakor meso v dimu.«

»Prišla sem grozno trudna in izmučena domov,« je rekla Zdenka »pa sem malo zasnula.«

»Glejte, Zdenka, hotela sem vedeti, ali vam ugaja moj novi klobuk,« je rekla teta Ema ter jela odpenjati zaponke, s katerimi je bil pripet papir, ki je bil v njem njen najnovejši ljubček — klobuk.

»Ali ni lep, kaj pravite?«

»Lep, lep, krasen!«

»Pa je bil tudi edini pariški model, zato sem ga plačala tudi nekoliko slano.«

Mina pa je začela pripovedovati, da je naročila na Dunaju neko prekrasno blago za jesen, blago, ki je tako zelo moderno in tako silno »chic«, a klobuk da si naredi iste barve po tetinem vzorcu.

»Pač imata mnogo časa in lahko mnogo mislita na toaleta,« je rekla Zdenka.

»Druzega dela Mina res nima, ker ga noče imeti,« je rekla teta Ema.

»Ah, delala bom, ko bom starejša, sedaj hočem še uživati.« —

»In lenariti, kaj ne?« je dostavila Zdenka.

»Dokler morem, zakaj ne bi?« je rekla malo užaljena Mina.

S tabo je škoda besed, si je mislila Zdenka, a rekla je samo:

»De gustibus« . . .

»Res je, kar pravite,« je rekla teta Ema, »jaz se ubijam ves dan z delom, a ona mi noče nikdar nič pomagati« . . .

— Zdenka je kakor nevede pogledala na uro.

»Ali imate sedaj lekcijo?« je vprašala Miña.

»Da, gospa Vronska pride danes sem, ker je njen klavir razglašen.«

»Ah, pojdiva torej hitro, hitro!« je dejala teta Ema ter se hitela poslavljat, potem ko je bila klobuk zopet zavila.

Zdenka se je iroško nasmehnila in ju hotela spremiti do vrat, toda teta Ema se je zopet ustavila in rekla:

»Ni prav, da hodite z njo, vi izgubite s tem mnogo.«

»Smešno!« je dejala Zdenka; »jaz da bi izgubila! Česa? Zakaj?«

»In vendar — svet! Onadva živita kar tako na veri, ne da bi bila poročena; in kakor smo to zvedeli mi, takisto vedo tudi drugi« . . .

»Jaz pa moram iz vseh razmer soditi, da sta poročena,« je rekla srdito Zdenka. »Toda ako tudi ne bi bila, vem iz večletnega občevanja, da živita tako zgledno, da sta si tako zvesta, da ju nikakor ne bi mogla obsojati. — In pa ve, ve mi prihajata s takimi rečmi na dan,« se je razvnela Zdenka čedalje bolj — »ve, ki vedno vesta povedati, koliko ljubimcev ima ta ali ona zakonska žena, kako vara ta in oni svojo soprogo itd.« . . .

»Ali se sme?« se oglasi nekdo med poluodprtimi vrati.

Emi in Mini je že šinila vsa kri v glavo, in že sta se ozirali, kam bi se skrili, ko vstopi — Olga.

»Samo en hip, samo en hip!« je zaklicala Olga, pojoč vsa upehana. »Pa kaj da sem vas tako prestrašila?« je vprašala, pogledavši Emo in Mino.

»Mislili sta, da gre Elza,« je odgovorila Zdenka mesto njiju.

»Ah, še vedno tiste pravljice!« je rekla Olga.

»Niso pravljice, zvedela sem, da je gola resnica,« je rekla malo užaljena Ema.

»No, in ako bi tudi bila,« je rekla Zdenka; »jaz je ne zapustim, iskreno sem ji vdana, in z obema me veže odkrito prijateljstvo.«

»No, no, ko bi bila resnica, bi morala vendar malo pomisliti,« je rekla Olga; »saj veš, društvo . . . ljudje . . .«

»Konvencionalnost in nič nego sama konvencionalnost,« je dejala Zdenka.

»Zato pa bi vi, gospodična Ema, ki veste toliko povedati o ti ubogi gospe Elzi, gotovo rada sedela poleg baronice Laubejeve, o kateri zna vse mesto, da je bila prej baronova dekla; toda kot baronici se ji vse klanja. Leto po poroki pa je bila ta nekdanja dekla že sita starega barona, katerega je tako lepo ujela, in sedaj kar očitno ljubimkuje s svojim učiteljem glasbe; in vendar bi si vi šteli v čast sedeti na njeni strani, ker je seveda poročena in pa baronica.«

»Vi torej zagovarjate svobodno ljubezen?« je vprašala Olga.

»Ne, tega ne; svobodne ljubezni vobče ne morem zagovarjati; jaz zagovarjam le dvojico Vronsko, o kateri pravite, da ni postavno zvečana, s katero se bojite priti v dotiko, dasi živita zgledneje nego mnogo, mnogo, da ne rečem, nego večina zakonskih.«

»O ne, ne, zdaj še posebno nočem priti z njima v nobeno dotiko, in hvala Bogu, da smem reči, da nisem nikdar prestopila praga njiju hiše,« se je jezikala teta Ema.

»Jaz tudi ne več potem, ko sem slišala to,« je rekla Mina.

»Idita torej brzo, da se vaju ne prime njena in moja nečast, kajti vsaki hip pride Elza.« —

»Uh ti pritlikavci, ti mali, nizkotni duhovi, te hinavske moralistinje, ki ne prizanesajo nikomur, ki ne vedo upoštevati razmer, ki so često močnejše nego človek!« je vzkliknila Zdenka, ko je zaprla vrata za načičkano teto in še bolj načičkano nečakinjo.

»Veste, Zdenka, morali bi se pa vendarle informovati o Vronski,« je prijazno pripomnila Olga.

»Jaz? — informovati?! To naj storita onidve, ki hodita vsaki dan po dvakrat razstavljat svoje čare na mestno šetališče; meni ni treba informacij, ker predobro poznam njo in njega in se zanašam bolj na to, kar vidim s svojimi očmi in slišim s svojimi ušesi, nego na vse informacije.«

»Vem — osobito mi je on vprav imponoval,« je priznala Olga; »toda Elza je morda le iz tega vzroka tako nezaupljiva in boječa, in dalo bi se morda pomagati, ako bi vedeli za gotovo.«

»Povem še enkrat, da ne verujem tem govoricam,« je dejala Zdenka; »toda ako bi bilo res, se lahko zanesete, da storim vse, kar bo v moji moči, da zaprem usta tem klepetuljam.« —

V tem je pozvonilo; Zdenka je odprla, in vstopila je Elza z lahkim nasmehom, boječa in hladna kakor vselej.

Ko se je Olga po svoji navadi polaskala Elzi, češ, kako je srčkana, lepa in ljuba, je povabila Zdenko v Rošerjevem imenu na izlet, katerega napravijo v soboto.

»Ali bode treba zopet peti in igrati, ker me vabite?« je vprašala Zdenka, ki je bila še vedno razdražena.

»Kako je ježasta — kaj ne, gospa, kako zna biti sršasta ta-le Zdenka? Toda mi ji ne zamerimo, ker vemo, da je nervozna, silno nervozna.« —

Ko je Olga odšla, je sklenila Zdenka roke okoli Elzinega vratu ter dejala:

»Draga, draga moja, dovolite, da izmečem ves svoj srd na ta ničevi, zlobni svet!«

In Zdenki so zopet solze zalile oči; strastno je dajala duška svojemu srdu nad svetom, tožila Elzi o jari gospodi, ki ji niti točno ne plačuje trdo zasluženega denarja, o trdoglavih učenkah ter o srečni, našemljeni teti in njeni nečakinji, ki stanujeta v isti hiši ter jo vedno dražita z neumnostmi.

Elza jo je gledala sočutno s svojimi milimi očmi, jo mirno poslušala, ne da bi najmanje segla v besedo. Naposled je dejala:

»Revica, smilite se mi; pa pomislite, da imamo vsaki svoj križ.«

»O vi — kaj bode te govorniki o križih, ki imate tako dobrega moža, da čita vsako željo že v vaših očeh ter je nesrečen, ako vam je ne more izpolniti.«

»O, ni vse tako, ne, in posebno on ni tak, kakor si ga vi mislite.«

Zdenka je uprla svoj pogled Elzi v lice, ki je bila hipoma vsa zardela, ter je rekla:

»Boljšega moža pač težko najdete.« —

»A propos,« ji je segla v besedo Elza; zadnjič ste izrazili željo, kako bi radi šli na Pavlov grob in k njegovi vdovi; sinoči sem to mimogrede omenila svojemu možu, pa mi je kar sam dal to vsoto ter rekel, da jo morate sprejeti. Petdeset — ali vam bode dovolj?«

Hipoma je Zdenka skočila kvišku, strastno objela Elzo ter hitela govoriti:

»Moja zlata, zlata Elza, moja najboljša prijateljica, ali vam smem reči — ti?«

»Ne, ne, nikar preveč zaupljivosti!« je dejala Elza, braneč se.

Zdenka je odstopila nekoliko ter jo molče gledala, stiskajoč v roki zavitek z denarjem.

»Toda ta denar mi le posojate,« je rekla Zdenka; »dam vam zanj toliko lekcij iz klavirja, francoščine in petja, kolikor znese vsota.«

»Ne, moj mož ni mislil tako; on hoče, da vam jaz darujem to malenkost. Ne bi vam bila povedala, da mi je dal on ta denar, da vam nisem sama prav včeraj pravila, da sem s svojimi penzi na suhem; kar sem prihranila, vse je šlo za novo pohištvo.«

»Bog obvaruj!« je rekla Zdenka. »Vi mi ta denar le posojate, in jaz vama ostanem gotovo še vedno veliko dolžna . . . Sprejemem ga, ker me silno vleče tja gori, da se sama prepričam, da ga res ni več.« —

Potem sta sedli obe h klavirju in začeli vaje, ob katerih je Zdenka bila tempo z ного ob tla, a Elza je štela.

(Dalje prihodnjič.)

Fata morgana.

Piše Evgen Štefanič.

(Dalje.)

XVI.

o so se v soboto večer vrnili z izleta Rošer, Dana, kaplan, Olga in Zdenka, vsi vroči, vsi glasni, veseli in oduševljeni, jim je povedala gospa Rošerica, da je prišel popoldne doktor Rodič z Nemcem, poštnim oficijalom, ter z bratom njegovim, profesorjem bogoslovja.

»Žal nam je,« so rekli smeje se izletniki, »toda pomagati ne moremo.«

»Ves svet nas je moral slišati, ko smo vriskali in peli gori na hribu svete Marjete. Oh, mama, ti ne veš, kaj se pravi biti tako med sabo, v družbi, v kateri se vsi razumejo, daleč od družega sveta!« je pravila veselo Dana ter hitela spravljati nabrane poljske cvetice v veliko vazo.

Drugi so že sedeli za mizo.

»Če bi bili oni trije prišli včeraj, bi jih bili povabili na današnji izlet,« je rekel Rošer.

»Saj res, bila bi večja družba,« je odgovorila Olga.

»Pa morda ali skoro gotovo ne bi bilo tako lepo,« je podvomila Dana.

»Bog ve, kakov sitneš je oni profesor,« je dostavila Zdenka.

»Prav vseč mi je — seveda kolikor morem soditi po vtiskih za onih par minut, ko so bili tukaj; na prvi mah se vidi, da je kakor po zunanosti tako po notranosti pravo nasprotje svojega brata,« je povedala Rošerica.

»Rekli so, da pridejo jutri zopet k nam,« je dodala Rošerica, »ker sta ostala oba baje pri Rodiču.«

»Zamudili nismo torej ničesar,« je rekel Rošer.

»Ali je Rodič že za stalno tu?« je vprašala Olga.

»Menda že, kajti njegovo gibčno in urno mater sem videla danes večkrat hiteti skozi vas.« —

Kaplan Zorko je sedel ob koncu mize, držal roko na čelu in gledal Dano, ki je bila še vsa rdeča, a lasje so se ji usipali v neredu črez obe ušesi.

»Kaj premišlujete, gospod kaplan?« ga je vprašala Zdenka. »Ali je današnji izlet napravil tak vtisk na vas?«

»Neizbrisen seveda,« je dodala šegavo Olga.

»No, če že hočete vedeti — mislil nisem sedaj prav nič o izletu, ampak mislil sem, kaj bom povedal jutri ljudstvu raz leco, ker se nisem še nič pripravil.«

»Naznanite jim na ves glas, da ste hripavi,« je svetovala smeje se Olga.

»Rekli bi, da sem postal hripav na izletu; ne, res moram oditi, da vsaj malo premislim.« —

Ko je Zorko odšel, so šle Dana, Olga in Zdenka v Danino sobo, da bi si malo poravnale toalete.

Toda mesto tega opravila so sedle vse tri na mali elegantni divan ter se jele razgovarjati.

»Kako srečni ste bili danes, Dana!« je rekla Zdenka. »Kar primere ni med lanjsko in pa letošnjo Dano. Moj Bog, kako izpreminja sreča ali nesreča človeka!«

»Kaj vi veste o moji sreči? Kdo vam je pravil, da sem srečna?«

»Smešno!« je rekla Zdenka. »Saj je to vsem vidno; samo vašemu papa in mama je treba naočnikov, da bi to videla, ker sta preveč zaljubljena v vas.«

»Vidiš, Dana,« je dejala Olga, »kako malo sta oprezna; drugi tudi že vedo, in včeraj, ko sem bila v mestu v neki družini, so me vpraševali, sicer po ovinkih, toda vendar jasno o tem razmerju. Delala sem se, da ne vem ničesar, in rekla, da je le grdo obrekovanje.« —

»Kje, kje si slišala, povej, prosim te,« je silila Dana.

»O ne, greh se pove, grešnik pa ne, draga moja! To ti pa pač lahko povem, da so se nekatere gospodične kar zgražale, češ, da se more hči iz ugledne, dobre hiše izpozabiti tako daleč.«

Dana se je zasmejala s smehom, s katerim je posnemala prijetni, zvonki kaplanov smeh.

»Kdo bi si bil mislil pred letom kaj tacega!« je vzkliknila s smehom.

»Seveda,« se je oglasila Zdenka, »hčere iz uglednih, dobrih hiš se ne izpozablajo tako daleč, ker iščejo le moža in ne srca in ne ljubezni, ker so odgojene večinoma tako šablonski, da jim ugaja le dobra partija — za srečno ljubezen so pa preglupe!«

»Oj ti ljuba naša Zdenka, kako je to lepo povedala!« je vzkliknila Dana. Poljubiva se — tako! še enkrat! pa reciva si odslej ti!«

»Jaz se sicer ne strinjam s takim ljubkovanjem s svetimi možmi, katere moramo prepustiti le Bogu — toda naj bo no, ker se že z Dano tikata, pa se tikajva še medve!«

Poljubili sta se Dana in Zdenka, potem so naglo vstale vse tri, se zavrtele veselo po sobi in se šele sedaj jele opravljati. —

Med tem časom je pravila Rošerica svojemu možu med drugim, da je bil pri Rodiču tudi Perič; videla jih je, ko so se pripeljali vsi trije v vas, a seveda se on ni pokazal z drugima dvema.

Po večerji je Zdenka, ne da bi jo bili prosili, odprla klavir in jela igrati narodne pesmi. Zdenka in Dana sta peli sopran, a Olga jima je sekundirala s svojim močnim altom, kateremu so pravili znanzi in znanke navadno »nizki bas«.

»Koga onih treh prikleneš ti jutri nase?« je vprašala Dana Olgo.

»Jaz — Rodiča,« je le-ta odgovorila.

»Jaz bogoslovskega profesorja,« je rekla Zdenka; »a tebi, Dana, ostane le Nemeč, hočeš ali nočeš.«

»O jaz ga ne potrebujem, ker upam, da pride tudi moj »bien aimé!« je protestovala Dana. »Nemeč naj ostane za rezervo.« —

Drugega dne so se druga z drugo spogledovale Dana, Olga in Zdenka pri kaplanovi propovedi, čudeč se predmetu njegovega govora. Kaj mu je zopet dalo povod k takemu govoru? so si mislile vse tri.

Govoril je namreč o zlobnih jezikih, ki z obrekovanjem učinijo toliko hudega na svetu. Obsodil jih je seveda v pekel, češ, da to je umor, ubojstvo, ker človek ne mori le z mečem, ampak tudi z besedo, s katero jemlje svojemu bližnjiku čast in dobro ime ter mu ruši zadovoljnost in srečo.

Govoril je živo, prepričevalno. Prav pod leco je sedela z upognjeno glavo, pobožno nagnjeno na stran — župnikova kuharica. —

Po maši je hotela Dana na pošto — ker je vedela, da vračajoč se srečajo Zorka. Hotela ga je vprašati, ali je imel novih povodov za tako propoved.

Srečale so ga prav pred župniščem.

»Nič, nič, prišlo mi je samo tako; dal sem nekak migljaj, ko bi imel kdo kakovo tako slabo misel,« je odgovoril Zorko na Danino vprašanje s prisiljeno veselostjo; a Dana je ni zapazila ter ga je povabila, naj pride popoldne, češ, da pridejo tudi oni trije.

Prišedši prejšnji večer z izleta, je dobil poziv, da mora v škofijo. Vedel je za gotovo, kaj to pomeni, in neka slutnja mu je pravila, da se bliža njegova sreča svojemu koncu.

Sklenil pa je, da ne pove Dani še ničesar.

XVII.

Zdravnik Rodič in profesor Nemeč sta bila znana že z Dunaja, in dasi ondu nista občevala mnogo — Nemeč je bil čudak in vedno najrajši sam — sta vendar drug drugzega visoko čislala, in kadarkoli sta se sešla, ni bilo žal ni enemu, ni drugemu, in drug drugzega sta bila vesela; vglobila sta se obično v kako vprašanje, katero sta potem razpravljala na dolgo in široko. Gradiva se tako strokovno kakor tudi splošno izobraženima možema ni moglo nikoli primanjhati, dasi se njiju misli in nazori večinoma niso strinjali.

Če je bil še poštni oficijal zraven, sta obično le molčala; kajti vedela sta, da ne moreta pričeti v njegovi navzočnosti resnega pogovora. Poštnega oficijala pogovor se je najraje sukal okolo lepih punc in pa denarja.

Profesor Nemeč, videč kraj, kjer je bil nastavljen Rodič, se ni mogel dovolj načuditi naravni lepoti cele pokrajine, čistemu, zdravemu zraku ter prijetnemu vonju smrečnih gozdov, in žalostno je pripomnil svojemu bratu, da je pri njem v mestu pač malo ali nič na boljšem nego na Dunaju.

»Glej, profesor, ti veš, da se ne znam hliniti in delati poklonov,« je dejal Rodič; »pridi k meni. Tebi je res treba dobrega zraka, ker si še vedno slab; ostani, dokler se pokrepčaš popolnoma — meni boš pa krajšal čas, da ne bom toliko čutil velikega razločka med stolnim mestom in sedanjo samoto. Posebnih ugodnosti ne boš imel, ker pri meni ni še vse v redu, kakor bi moralo biti — toda kaj bi govoril, saj me poznaš: kar imam, to ti dam na razpolago od srca.«

In profesor Nemeč je dobrodušno ponudbo radovoljno sprejel.

»Ta je pa lepa!« se je oglasil poštni oficijal. »Ali tako skrbiš za mojo dušo? Ako bi ostal pri meni, bi morda kako neumnost zabil in si tako pridobil zaslug za dušno blaginjo svojega brata.«

»Za eno, ki bi ti jo morda zabil, bi jih potem napravil deset hujših,« ga je zavrnil brat duhovnik; »izgubil sem nado, da te poboljšam!«

»Zamorca prati bi bilo škoda mila in truda« je rekel smeje se Rodič.

Poštni oficijal Nemeč se je odpeljal še tisti večer, njegov brat je pa ostal pri zdravniku. —

Olga in Zdenka, osobito pa Dana so se že pripravljale, kako sprejmo popoldanske goste. Vse tri so se zarotile proti Nemcu, poštnemu oficijalu.

Okoli pete ure so sedeli Rošerjevi v lopi pri čaju, ko jim je prihitela hišna naznanjat, da sta prišla dva gospoda.

»Dva?« so se začudile obenem vsa tri dekleta.

V tem, ko je Rošerica ukazala hišni, naj jima odpre in ju spremi v salon, so one tri ugibale, koga vendar ni.

»Jaz pravim, da oficijala ni,« je rekla Zdenka.

»Jaz pravim, da ni profesorja,« je trdila Dana.

»Da je le doktor prišel!« se je smejala Olga.

Rošer in Rošerica sta takoj vstopila v salon, kjer sta stala mali čokasti zdravnik ter visoki in suhi profesor.

One tri so se pa hihitale v prednji sobi ter podile druga drugo naprej.

Prva se je izresnobila Olga ter vstopila naprej samozavestno in ponosno, za njo je plašneje stopala Zdenka, a nazadnje je vstopila še vedno se smejoča Dana. Rodič, Olga in Dana so se pozdravili srčno in veselo, mu predstavili Zdenko, a Rodič je vsem predstavil profesorja Nemca kot svojega gosta.

Pogovor je bil tak, kakor je običen pri prvih posetih. Vpraševali in pripovedovali so si o kraju, o vodi, o ljudeh in — last not least — o vremenu.

Dana je postajala nestrpna, ker ni bilo še od nikoder kaplana.

Olga ji je namignila ter ji stisnila roko, a hotela je reči: »Vidiš, onega ni, in prav je, da ga ni.«

Zdenka pa je pogledala najprej Olgo, potem pa Dano s pogledom, ki je izražal, da ji oba gosta ugajata, posebno ugajata.

Prijatelja sta hotela kmalu oditi, toda Rošer ju ni pustil; povabil ju je na južino v lopo na vrt.

»Naj grem kar naprej, da vama pokažem pot,« je rekel Rošer. Za njim je šel profesor Nemeč z gospo Rošerjevo in Dano, katero je opazoval posebno ostro, potem pa zdravnik z Olgo in z Zdenko.

Ko so vsi sedli, je šepnila Rošerica Dani na uho, kaj naj ukaže prinesiti. Ko je Dana izbirala vino in kupice ter postavljala vse na podstavnik, je stopil v obednico kaplan.

»O, tako pozno!« ga je očitajoč pozdravila Dana.

On jo je otožno pogledal, jo prijel za obe roki ter ju obdržal v svojih.

»Kaj vam je?« ga je vprašala.

»Nič — srečen sem sedaj!«

»Moj Bog, takega lica je človek, ki je srečen. Včeraj na izletu ste bili torej nesrečni, ko ste bili tako razposajeno-veseli!«

»Sreča se izraža na razne načine, Dana moja! — Ali so oni že tu?«

»Ne: so — sta.«

»Tako? Samo dva?«

»Da, zdravnik in profesor, ki je doktorjev gost na počitnicah.«

»Imeli bode te družbe vedno dovolj,« je rekel kaplan z nekim trpkim naglasom.

»Kaj meni mar družbe!« je odgovorila Dana malomarno.

Ko sta stopila v ložo, so bili vsi v prav živahnem pogovoru o narodnih stvareh, in ta pogovor so nadaljevali tudi potem, ko so onima dvema predstavili kaplana in je ta sedel zraven Dane.

Profesor Nemeč ni govoril mnogo. Roke je držal križem na prsih, posegel je v pogovor le tu in tam, zato pa je tem pridneje opazoval in sam v sebi takoj klasifikoval vso družbo.

Najbolj je opazoval Dano radi svojega brata; toda ta ni videla tega, ampak bila je vsa zaverjena v kaplana ter vesela, da je bil pogovor živahen, ne da bi bilo treba mnogo govoriti tudi njima. A tanko opazujoče profesorjevo oko je kmalu razmotrilo prijateljstvo Danino in Zorkovo in kot poznavatelj človeških slabosti si je takoj tudi ustvaril sodbo o tem razmerju. Obraz se mu je stemnil, a sredi čela se mu je napravila globoka guba.

Ko se je kaplan ozrl vanj, je uprl profesor nanj tako dolg in predirljiv pogled, da je takoj izpustil Danino roko ter močno zardel.

Ko je solnce zahajalo, je Rošer predlagal, da bi šli v gozd do slapa.

Zdravnik je pravil, da je prišel v tem času že parkrat sam, v gozd; njegovi lepoti da se ne more načuditi.

»Tudi narava je včasih nevarna,« je rekel profesor s svojim tihim in mirnim glasom; »ona ima mogočen vpliv na človeško srce ter ga napravlja sentimentalnega fantasta.« —

»Res je,« je rekla Zdenka; »toda da more narava tako vplivati na človeka, da imej človek sploh veselje opazovati naravo in jo uživati s sentimentalnimi očmi, za to treba, da živi ugodno, da ima vsega dovolj.«

»To je res, to nam svedočijo izleti,« je dostavila Olga.

»Koga zanima po dolgi hoji tudi najdivnejši razgled, dokler ne utolaži svojega sitnega želodca!«

»Ali to je naravno,« je rekel Nemeč; »le tedaj, kadar smo telesno popolnoma krepki, le tedaj se more tudi naš duh vznesti.«

Dame so skrivaj nekako čudno ogledovale dolzega, suhega, bledega, vedno resnega profesorja, ki se ni nikdar smehljajal.

Najbolj je ugajal Zdenki, zato je porabila priliko ter stopila na njegovo stran, in kmalu sta začela modrovati.

Tudi Olga z Rodičem je govorila le o resnih stvareh v resnem tonu; uvidela je takoj, da bi bil šaljiv pogovor s tem človekom neumesten.

Šalila se je le Dana z Zorkom, in z njima se je prav tako veselo in mladeniško zabaval in smejal tudi Rošer, menda samega veselja, ker je videl svojo ljubljenko tako zadovoljno. —

Ko so se poslavljali, je Rošer vabil prav vljudno zdravnika in profesorja, naj prideta skoro zopet.

Zdravnik je pa naprosil kaplana, naj bi se družega dne peljal z njim in s profesorjem ter jima razkazal ves okraj.

»Pojutrišnjem!« je dejal kaplan glasno, da bi slišala Dana; »kajti jutri moram v mesto.«

Konec vasi je bila zdravnikova enonadstropna, na novo pobeljena hiša. Opravil jo je, kakor je dejal, le za silo.

Prirediti je dal čakalnico za »boljše« ljudi, ki je bila obenem sprejemnica in sicer v pritličju na levi strani vhoda. Na desni je bila kuhinja in zraven mala soba za kmetiške bolnike. Gori so pa bile tri sobe: materina, njegova in pa sedaj tudi profesorjeva.

Stara Rodičevka se je iz srca razveselila, ko je ugledala lično hišico v tako krasnem kraju. Brez mestnega šuma in hrupa, brez klepetavih ženic, si je mislila, bode sicer sprva malo čudno, a ko se privadi, se bode gotovo prav dobro v ti tihoti počutila.

Isti večer po večerji se je profesor takoj poslovil od zdravnika, češ, da je še z brevirjem na dolgu. O Rošerjevih in drugi družbi ni bilo med njima nič govora. —

Drugo jutro je prišel profesor Nemeč v cerkev, ko je bil baš kaplan odmaševal. Ko sta se pozdravila, je rekel Nemeč:

»Jaz pojdem tudi v mesto; ako se vam ne mudi, se popeljeva lahko skupaj takoj, ko odmašujem.«

Kaplan je rad privolil ter dejal, da ga počaka tam doli na Rodičevem vrtu.

Dana, ki je vedela, da pojde Zorko v mesto, je tiho vstala, da ne bi zdramila Olge in Zdenke, ter šla na vrt ob poti z malim ročnim delcem. Dasi je bila šele sedma ura, je bilo vendar že silno vroče, osobito tam pred hišo, kamor je solnce kar naravnost upiralo svoje žarke.

Dana je bila oblečena v svetlo, rožnobarvno satinasto obleko, ki se je od vratu spuščala bogato nabrana do tal. Črez pas je imela na lahko privezan temnozelen trak, a na glavi širok slamnik, okrašen z živordečim makom. Delala ni. Roke je imela sklenjene v naročju ter zamišljeno zrla predse.

»Pridi vendar že mimo, ti moj zlati, zlati Zorko,« je dejala šepetaje.

»Oh, da mora biti drag mojemu srcu! Oh pa kako ne bi bil, ko je tako ljubeznivo otročji, tako nedolžen, in ko mi je tako iskreno naklonjen! Nikogar se ne boji, povsod mi kaže očitno svoje simpatije,« si je dalje govorila Dana ter pogledovala tja gori po cesti, odkoder je imel priti kaplan.

Srce ji je jelo biti hitreje, ko se ji je prikazala tam na voglu ona črna, vihrajoča suknja, ki se ji je bila tako prikupila. Kri ji je šinila v glavo, in izza pasu je naglo vzela pisan, duhteč nagelj ter stopila k omrežju.

Ko je še enkrat pogledala, ali je njen ljubljenec že blizu, je šele videla, da to ni on, ampak profesor Nemeč, in razočarana je vtaknila nagelj zopet za pas ter prijela delo, kakor da bi je hotela nadaljevati.

»Dobro jutro!« je pozdravil Nemeč ter obstal.

»Zgodnji ste, gospica, in tako sami!«

»Oh, oni sta taki zaspanki, da ne žrtvujeta niti pol ure svojega sna tako lepemu jutru, kakor je današnje,« je odgovorila Dana ter si mislila: »Da bi vsaj skoraj odšel, ali da bi onega ravno zdaj ne bilo, ker mu ne bi mogla reči niti besedice.«

Nemeč, ki je imel jako bistro oko in je svet prav dobro poznal, je Dano nekaj trenutkov gledal prav pomenljivo in svarilno, da je bila ta nanj prav huda. Zdelo se ji je, da čita iz njegovega obraza očitanje, in premišljevala je njegove tako otožno-mile oči, s katerimi jo je gledal malo prej, kakor bi ji hotel reči: »Škoda te je — kar delaš, ni prav, a temu nisi kriva ti . . .«

Pozdravil jo je resno in odšel.

Kmalu potem je zaslišala brze korake in, pogledavši tja gori po poti, je zagledala kaplana Zorka.

»Mudi se mi,« je rekel, ko sta se pozdravila ter si stisnila roki skozi železno omrežje. »Ali niste videla profesorja Nemca?«

»Prav zdaj je šel mimo in me je kar razjezil, ker sem od daleč mislila, da ste vi.«

»Hiteti moram, ker se odpeljeva skupaj v mesto; te ciklamne sem utrgal danes zjutraj v gozdu — za vas.«

»O, hvala lepa! Kako so krasni! Evo vam zanje nageljčka!«

»Ali se vidimo zvečer?« je vprašal on.

»Seveda, tu pri nas!«

»Dobro, na svidenje!«

Vtopila sta si za nekaj trenutkov oči v oči, potem je pa Zorko hitro odšel.

»Ah, ti si že imela sestanek!« je dejala tiho Zdenka, ki se je prikazala na vrtnih vratih, baš ko je Zorko odšel.

»Pst, da te kdo ne sliši,« ji je zapretila Dana.

»Kdo? Ko imajo vsi za to zadelana ušesa.

Kje je mama? Pozdravila bi jo rada, gospoda papa sem že. Odit moram takoj.«

»Vidiš, zdaj se odpeljeta Nemeč in kaplan; lahko se pelješ ti z njima.«

»Dobro bi bilo, ker bi si prihranila stroške za voz; toda kako hočeš, da se peljem sama med dvema duhovnikoma?«

Ko je Zdenka šla, da pozdravi Rošerja, ji je dejal, da naj počaka, da se odpeljejo vsi skupaj, in da je že sporočil, da bode dal on napreči svoj brak.

Zdenka je bila zadovoljna, Dana se ji je pa namuznila in pokimala z glavo, češ, kako jo zavida, toda upala si vendar ni reči očetu, da bi šla tudi ona rada z njimi.

Črez pol ure sta že nestrpno cepetala Rošerjeva vranca pred Rodičevo hišo, vprežena v lep, eleganten brak.

Rošer je skočil z voza ter glasno klical oba duhovnika.

Govorili so o različnih rečeh, kar jim je baš prišlo na misel in pred oči, ko so drdrali mimo polja, travnikov, njiv in vasi.

Ko so pa prišli do ceste, ob kateri je bilo na obeh straneh visoko zidovje, tedaj so vsi obmolknili.

Zdajci je izpregovoril kaplan: »Radoveden sem, kaj mi hočejo zopet v škofiji.«

»A, v škofijo vas kličejo?« je vprašal Rošer.

»Da, vedno je kakova sitnost — sitnosti dan na dan« . . . je mrmral kaplan ter dostavil jezno: »Naš stan pač ni zavidanja vreden!«

»Oho! kako pa govorite!« ga je pokaral profesor.

»Kako govorim? Ali ni morda res? Kaj pa imamo dobrega mi, bodisi v mestu, bodisi na deželi, da bi nas kdo zavidal? V gledališče ne smemo, na koncerte ne, ogibati se moramo vsake družbe,

ukazovati nam sme vsaka župnikova kuharica, in naj se človek ne bi jezil!»

Rošer se je našmejal, toda pritrdil Zorku, a Nemeč je zmajal z glavo in vprašal resno:

»Torej vi niste zadovoljni s svojim stanom?»

»Zadovoljen? Ob takih prenapetih strogostih se je pač kesal gotovo še vsaki duhovnik, da je duhovnik.«

»Prosim, jaz ne,« je rekel Nemeč strogo. »In ko bi mi prišlo le enkrat na misel kesanje ali take besede, kakršne govorite vi, bi takoj raz sebe vrgel črno suktnjo in ovratnik, ker se ne bi smatral vrednega, da ju nosim.«

Kaplan je zardel ter se ugriznil v ustnice in dejal nekoliko boječe:

»Vi lahko govorite tako, ker ne poznate naših razmer, in ker je v vašem semenišču vse drugače.«

Nemeč mu ni odgovoril, gledal ga je le predirljivo, Zdenka pa je občudujoč uprla vanj svoje poglede.

Pod tem njenim pogledom, katerega je bolj čutil nego videl, je pobesil Nemeč svoje oči.

Voz je jel močno ropotati; prišli so bili v mesto.

(Dalje prihodnjič.)

Nedolžnost.

Nedolžnost kakor pajčolan
Dekliče lice krije ti,
Kot zvezdi dve izza megle
Očesci tvoji sijeti.

Po trgu greš . . . In častniki
Po trgu promenirajo,
S pogledi poželjivimi
Za tabo se ozirajo.

Glej . . . tukaj . . . tamkaj . . . zvezdica
Z višine jasne vtrne se,
In ktera pade, več nikdar,
Nikdar nazaj ne vrne se —.

»Kipečče, bujne prsi te?»
»»In fino rezani profil . . .«
»»»Samo, če bi obrazek njen
Tako otročji več ne bil!««

A jaz bežim izmed ljudi
In glavo si z roko podprem
In mislim misli žalostne . . .
In predse nem skoz okno zrem:

Aleksij Nikolajev.

Fata morgana.

Piše Evgen Štefanič.

(Dalje.)

XVIII.

o so izstopili, so se pozdravili ter razšli vsaki po svojih opravilih. Oni trije brez Zdenke so si napovedali sestanek za šesto uro popoldne, da se odpeljejo zopet skupaj domov.

Rošer je imel mnogo posla in se je moral prav podvizati, da bi izvršil vse opravke do napovedane ure.

Urno idočega ga sreča popoldne v glavni ulici Perič. Ko mu je Rošer odzdravil, je hotel hitro mimo njega, toda inženir mu je prišel naproti s takim veselim, vedrim, smehljajočim se licem, da se je Rošer moral ustaviti.

Perič je takoj povedal, da je imenovan po »prokteriji visokih oseb« za mestnega inženirja. Rošer mu je čestital in dostavil, da ima on, Perič, vprav fenomenalno srečo.

»In zakaj je ne bi imeli, gospod Rošer, ko smo še tako mladi in tako veseli!« je vzkliknil Perič.

Govoril je z Rošerjem, kakor se ne bi bilo nič dogodilo, ali kakor da bi bilo razmerje z Rošerjevo rodbino še vedno takisto prijazno kakor nekdanj.

Ker mu je Rošer omenil, da se mu mudi, se je Perič naglo obrnil ter se ponudil, da ga spremi.

Zapazil ni, da to Rošerju ni baš všeč, ampak mu je jel hlastno praviti, da se mora braniti na vse pretege, da ga skrbne mamice ne ulove v mreže, ki mu jih nastavljajo one in njih nadobudne hčerke. Vabijo ga sedaj sem, sedaj tja, toda on da ne mara nikamor, ker — ker — se je obotavljal Perič, menda nalašč, češ, da bi Rošer mislil, da meni, kako mu je nemožno pozabiti Dane. Rošer pa je rekel:

»Ker, no, ker ste menda stalen gost »pri Lizi«.

»Pač ne samo tam!« je odgovoril inženir, navidezno nekoliko užaljen, ter dodal: »Čemu pa bi tudi hodil po hišah, kjer stavijo na tehtnico vsako besedo; kjer opazujejo vsaki pogled ter je človek, če se le zine beseda »ljubezen«, že zaročen. Saj je vendar še lepih punc in žena, s katerimi ni treba takoj sklepati zakona.« —

Perič je bil rdeč, oči so mu bile izbuljene, in iz njih so švigale poredke iskre.

»Ali ste danes praznovali svoje imenovanje?« ga je vprašal hudomušno Rošer.

»Da, prav sedaj, ko sem vas srečal, smo vstali od mize.« —

»Zdelo se mi je nekaj takega,« je dejal Rošer z najnedolžnejšim glasom ter mu ponudil roko v pozdrav; potem se je naglo poslovil in stopil v vežo svoje lepe dvonadstropne hiše sredi mesta.

V veži je postal, ko je Perič odšel, ter rekel sam sebi: »Moj Bog, kaka sreča, da je moja Dana ušla temu domišljavemu in razuzdanemu fantalinu, ki nas je začasno vse preslepil. No!« — je mislil, stopajoč počasi po stopnicah — »tudi dobra lekcija! Hvala Bogu in zdravemu instinktu moje hčerke, da se je izteklo brez škode!«

Perič je bil prejšnji dan res imenovan za mestnega inženirja, dasi se poleg vse svoje domišljavosti sam ni nadejal take sreče. Zato pa je moral tudi danes pri napitnicah večkrat slišati bolj ali manj prikrito čestitko, da ima on, Perič, pač več sreče nego pameti.

Odkar ni zahajal več k Rošerjevim, in odkar mu je Dana na njegovo dolgo pismo odgovorila, da naj se ne trudi, ker bi bil vsaki poskus zastonj — tedaj je jel živeti kakor prej, a o svoji »nedolžni golobici«, je govoril le še drugim v zabavo in posmeh ter se s tem delal duhovitega »pri Lizi« in drugod, kamor je zahajal po svojih starih navadi. Razen svoje stroke ni znal nič drugega, a se tudi ni bavil z ničimer ter čital le par humorističnih časopisov; sam pa je razpolagal z obilico neslanih, podlih commis-voyageurskih dovtipov, katere je razprodajal pri vsaki priliki, tako da so jih njegovi znanci znali že na pamet . . .

Oficijal Nemec, ki je često srečal Periča, je zavidal tega srečneža. V svojem nikdar zadovoljnem, sebičnem in mefistofelskem srcu si je mislil: »Evo ti poosebljene neumnosti in sreče; ne mučijo ga niti skrbi, niti želje, ne vznemirjajo ga nobene misli . . . In kdo ve, ali mu ne prileti še kaka neumna bogata goska tako nenadejano kakor sedaj dobra službica.«

Le-ta zadnja misel je Nemca, ki ni po ničemer bolj hlepel nego po bogati nevesti, navdajala še s posebno trpkostjo in zavistjo. Zategadelj je bil tudi skrajno nezadovoljen v »malem gnezdu« — kakor je sam imenoval malo mesto — ker je kmalu spoznal, da tu bogate neveste ne more dobiti. Želja po bogastvu, sijaju in razkošju, ki ga je opazoval in okušal v imenitnih hišah, po katerih je nekdej počeval, mu ni dala miru; mučila ga je po dnevi in po noči, a ti želji

se ni ustavljal, niti je krotil, ampak jo celo negoval in netil z neko čudovito fatalsko gotovostjo, češ, da se mu ta želja mora izpolniti.

Ko se je vrnil neki večer, kmalu potem, ko ga je bila Dana zavrnila, domov, je dobil na mizi pismo od svoje ostavljene ljubice. Premišljeval je nekaj časa, bi li pismo odprl in je čital, ali bi je vrnil neodprto ali zažgal. Naposled prereže naglo rob in sname iz zavitka dve gosto popisani poli ter čita.

S kraja ga je lepo prosila in mu budila spomine, katere je bil on že davno ravnodušno pokopal; zatem ga je rotila in mu obenem zatrjevala, kako ga še vedno ljubi, kako misli o njem in samo o njem; potem je prešla na dete in pisala o njem materinsko milo, a govoreč o njem, se je čedalje bolj razburjala, dokler mu ni naposled zapretila, da se gotovo osveti, ako bi se on oženil z drugo.

» . . . Bodi prepričan, da to niso le prazne besede, ampak da, kar obetam, tudi izpolnim« — tako je završila list . . .

Ko je tisti večer legal v posteljo, se je jezil sam nase, da ga je ljubkovanje z ono deklico dovedlo v take neprilike. V postelji ležeč, je premišljeval, kako bi se rešil iz hude zadrege; res je sklenil še tisto noč, kaj mu je storiti.

Zjutraj je potem še pregledal in popravil vrstice, katere je bil sinoči sestavil, da jih pošlje v časnik, ki je bil v boljših krogih najbolj razširjen.

In že drugi dan je prinesel tisti dnevnik to-le dobro premišljeno ženitno ponudbo: »Mlad uradnik lepe, prijetne vnanjosti, omikan in olikan, se želi oženiti s prav bogato vdovo ali dekletom. Ker mu je največ do tega, da bi bila srečna oba, ne vpraša niti po lepoti, niti po letih, ampak edino le po dobrem, plemenitem srcu.«

Vedel je dobro, da radi »dobrega srca« se oglasi marsikatera nelepa in ne več mlada žena, ker se nikomur v srce ne vidi.

In ni se varal. Izmed petih mu došlih ponudb je izbral najbogatejšo nevesto, ji odpisal, da se mu je prikupila že po svojem slogu, ter je takoj začel dopisovati z njo. Bila je nad štirideset let stara vdova — nekdanj lahkoživka. Mož ji je bil umrl, ko je imela šele petindvajset let, a potem se ni hotela več možiti. Sedaj je pa želela po večletnem burnem, razkošnem življenju dobiti moža — slugo, nad katerim je hotela izvrševati svoje gospostvo na podlagi svoje gmotne dote. In potuhnjena Nemčeva pisma, katera so bila videti tako ponižna, so ji svedočila, da je naletela na pravega, s katerim bode živela mirno življenje v kakem mirnem zavetju; kajti svet ji je že presedal.

Ko se je Nemeč odpeljal v mesto, kjer je bivala vdova, ter se prepričal o realnosti njenega imetja, sta se natihoma zaročila in sklenila, da se poročita takisto natihoma že jeseni.

Nekega dne pa, ko se je je nadejal najmanje, ga je posetila v uradu. Naglo je moral dobiti kolego-namestnika, ostaviti urad in iti z njo.

Bila je visoka, za žensko previsoka, pa stasita. Lase in obrvi si je črnila, da so napravljali ugoden kontrast z njeno belorožnato poltjo in modrimi očmi.

O Nemčevi zaroki ni tačas še nihče vedel. Ko pa sta tisti dan zaročenca šla skupaj skozi mesto, se je zgodilo Nemcu, kar se navadno pripeti vsakemu, ki ne želi srečati znancev.

»Druge krati prehodim lahko vse mesto, ne da bi srečal kakega znanca, osobito ne, če ga iščem,« se je jezil in klel na tihem sam pri sebi Nemeč; »a danes mi jih sam vrag vodi naproti.«

Pravil je sicer znancem, ki so ga srečavali ter ga vpraševali po oni dami, da je le-ta neka daljna sorodnica, a to ni pomagalo čisto nič; kmalu so vedeli vsi, da je Nemeč zaročen.

Ko je videl, da ne more prikriti prav do poroke svoje zveze, a ni hotel, da bi njegov brat zvedel stvar po drugih, tedaj se je podvizal ter mu naznanil svojo zaročitev, ko ga je profesor posetil, pripeljavši se z Rošerjem, kaplanom in Zdenko v mesto.

Profesor je bil tačas — kakor čestokrat brez pravega vzroka — baš prav slabe volje ter je to novico sprejel kar najhladnokrvneje.

XIX.

Ko so se vozili Rošer in njegovi znanci iz mesta nazaj, je bil kaplan zamišljen in pobit — izgovarjal se je pa, da je utrujen; profesor se je pa le iz uljudnosti silil govoriti z vedno živahnim Rošerjem.

Dospevši v vas, so se ustavili pred Rodičevo hišo, in Rošer je čakal, da bi ona dva poklicala zdravnika, ter da bi šli vsi skupaj na Rošerjev dom na imeitne postrvi, katere je bil pripeljal Rošer iz mesta.

Kaplan se je izgovarjal nekaj časa, da ne more z njimi, češ, da ima še opraviti brevir, toda ker je Rošer le silil, je obljubil, da se vrne takoj, ko pogleda, ali je v župnišču kaj novega.

Ko so že davno vsi sedeli pri Rošerjevih v obednici, a kaplana še vedno ni hotelo biti, tedaj ni mogla Dana več strpeti; oddalila se je počasi ter namignila Olgi, ki je gledala za njo, naj ostane.

Zunaj v veži se je tiho naslonila na vrata ter nestrpno poslušala, ali se že ne slišijo Zorkovi koraki.

Večer je bil lep, hladen, in nebo jasno, polno zvezd, toda brez meseca. Žabe so regljale v glasnem zboru, in murni in cvrčki so se oglašali enakomerno.

Iz obednice doli je slišala nerazločne glasove in tu in tam smeh; iz kuhinje je slišala cvrčanje jedil, sporekanje med deklami, gori po hodniku pa je hodila Rošerica.

Dolgo je tako stala v temni veži, ne da bi se odzvala, ko jo je gori na hodniku klicala Rošerica. Čula je Dolenčeve korake in se ni hotela ganiti.

Srce ji je utripalo, in vse njeno bitje je sililo naproti prihajajočemu, toda ganila se ni.

Šele, ko je vstopil, mu je stopila nasproti in ga vprašala:

»Kje ste bili — Zorko?« ga je vprašala z rahlo očitajočim glasom.

»Kaj bi vam prikrival, Dana? Najine tihe sreče je konec — jaz moram od tod,« je dejal z zamolklim glasom, iz katerega pa je razločno zvenela pridušena trpkost.

Ko pa sta slišala, da nekdo prihaja, sta se naglo razšla; on je stopil v obednico, ona pa dalje gori v svojo sobo; hotela in morala je biti sama.

»Da bi se šalil?« je premišljevala sama s seboj. Zato je bil njegov glas preresen, a da bi ji povedal naravnost tako grozno resnico, se ji tudi ni zdelo možno.

»Razumela sem ga slabo,« si je zopet mislila. — Pomudila se je še nekoliko v svoji sobi, da njen prihod takoj za kaplanom ne bi zbudil preveč pozornosti, potem pa je šla, nekoliko pomirjena, k drugim v obednico.

Ko je tiho prisedla k Olgi nasproti kaplanu, je nadaljeval zdravnik Rodič začetni pogovor:

»Drugače ne dosežem ničesar, ako jih ne zatožim — in tožil jih bom gotovo, ker je to že drugi slučaj.«

»Ali, ljubi gospod doktor, kaj pa mislite doseči s tožbami?« se je oglasil Rošer. »Pač nič drugega nego to, da vas bodo ljudje gledali še bolj pisano, da se vas bodo še bolj bali in vas kleli!«

»Ali to je vendar moja sveta dolžnost; ako jo izvršujem, morem in moram le koristiti tem nespametnikom. — Današnji slučaj je bil hujši od prvega, kajti da so me poklicali za časa, bi bil otrok prav gotovo ozdravel, sodeč po simptomih, katere so mi navedli. Lečili so ga sami, neka babica mu je zagovarjala bolezen; ko so uvideli,

da to nič ne pomaga, so ga jeli kneippati po navodilih neke knjige. Ko pa je bil otrok že skoro mrtev — in so se bali kazni, ako umrje brez zdravnika, tedaj so pritekli pome, in ko sem jim povedal, da z otrokom ne bo nič, so se spogledavali, kakor bi bili hoteli reči: No, vidite, saj smo rekli, da tudi doktor nič ne zna! Dva taka slučaja v par dneh, odkar sem tukaj — to je vendar preveč!»

»No, oni starec,« je rekel Rošer, »je res bolehal že dolgo, in na jesen umirajo navadno taki že dolgo hirajoči bolniki. Bog ve, kako dolgo se vam ne bo treba sedaj več jeziti, ker v našem izredno zdravem okraju zbolijo le redkokdaj kdo.«

Kaplan je bil žalosten in pobit, kar je potrjevalo Dani, da je pač res, kar ji je dejal.

Srce se ji je stiskalo pri ti misli, in dejala je trdo z nenavadnim glasom:

»In za otroka, gospod doktor, je tudi boljše tako; Bog ve, kaj bi ga bilo še čakalo na svetu, da ste ga vi ozdravili, tako je vsaj rešen vseh muk in vsakega trpljenja.«

Rošer jo je strmeč pogledal; tako nenavadne so se mu zdele Danine besede, in posvaril jo je:

»Kako pa govoriš, Dana!»

»Tako, kakor mislim, papa! Ali je res vredno, da se toliko brigamo za enega človeka življenje? Tako življenje je pač mala stvar, ki ne izpremeni ničesar na svetu.«

Rošerja so te besede, govorjene s posebnim rezko-trpkim glasom, zadele še huje; bile so mu popolnoma neumljive tem bolj, ker je bil vaju videti svojo hčer že dolgo le veselo. Tem bolje pa sta Danino govorjenje umela Olga in profesor Nemeč, katerima ni ostala prikrita kaplanova pobitost. —

Vstopila je Rošerica ter prisedla, krščenci sta pa jeli pripravljati mizo za večerjo.

Ko sta krščenci odšli in so bili za trenotek vsi tihi, se je je oglasil profesor Nemeč.

»Rodič, Rodič, ti kot zdravnik ne bi smel biti tako idealen! Ali si nisi ob raztelešanju trupel utrdil živcev?»

»Idealen? To se ne pravi biti idealen; jaz hočem le izkoriščati svojo vedo drugim v prid . . . Da sem se varal, to sem uvidel že na Dunaju in sedaj sem se tu vnovič uveril. Toda upam, da me skoro mine ta kriva ali, kakor ti praviš, idealna vera, z le-to pa mi izgine kakor fata morgana menda tudi tisto koprneče čestihlepje, s katerim sem namerjal utešiti obenem svojo samoljubnost ter po-

speševati blaginjo svojih bližnjikov, zlasti svojih rojakov. Kadar pa se to zgodi, tedaj postanem navaden filister, kakršni so malone vsi zdravniki na deželi.«

»Oženiti bi se morali,« je jovialno opomnil Rošer, »potem bi manj mislili na svoje poslanstvo kot zdravniški mesija.«

Rodič mu ni odgovoril, a Rošerica je dejala:

»Saj se bo; ali misliš, da je unesel svobodno srce zapeljivim Dunajčankam?«

»Do zdaj sem, milostiva, res malo utegnil misliti na take reči«, je odgovoril Rodič; pri tem je pogledal Olgo, ki mu je sedela nasproti, ter zapazil njeno zdravo barvo.

Rošer pa se je obrnil h kaplanu ter ga vprašal:

»Hej, kaj pa je vam, da ste tako tihi? Saj to ni vaša navada.«

Ne da bi bil čakal odgovora, je nadaljeval gospodar:

»Zdi se mi, kakor da nam je mesto vzelo vso dobro voljo — meni sicer ne, toda vama dvema.«

»Jaz sem malo vreden za zabavo in družbo,« je pripoznal profesor sam . . .

Večerja je bila na mizi, in začelo se je ponujanje. Profesor Nemeč je sedel poleg Rošerice ter je moral vselej zajeti prvi. V tem, ko je čakal, da zajmejo vsi drugi, je dejal, da bi pretrgal molk:

»Moj brat mi je danes povedal, da je zaročen, in da se kmalu poroči.«

»Ah, oho, a!« so se začudili vsi, a Olga je položila vilice, s katerimi je hotela zajeti, nazaj na veliki krožnik.

»Ali je zaročenka domačinka?« je vprašala črez trenotek.

»Ne — iz Gradca je menda,« je odgovoril profesor ter si mislil: »Glej, taka mala stvarca, pa jih je tako vznemirila!«

»Bravo, čestitam!« je dejal Rošer.

»Meni? Meni pač ni treba čestitati — kvečjemu, da bom s svojim bratom morda zadovoljniji, nego sem bil doslej — ako ga zakon izpametuje.«

Zatem je zopet prenehal razgovor, in slišalo se je le nepreglasno rožljanje nožev in vilic. Olga in Dana sta se pomenljivo pogledali, a Rošerica je naposled rekla:

»To je pa šlo jako hitro.«

»Ne vem, kako jo je dobil —« je rekel s kislim obrazom profesor. In zopet se je slišal nekaj trenotkov le decentni žvenket jedilnega orodja in posodja.

»Saj pa je tudi najboljše tako« — se je zareklo čez nekaj časa Rošerju, a takoj se je spomnil, da je bilo prav dobro, da z Dano in Peričem ni šlo tako hitro, in naglo je dostavil:

»Vselej seveda tudi naglica ni pridna.« —

Hišna je nosila jed za jedjo na mizo, in Rošerica je gostom pridno nakladala, v tem ko jim je Rošer prav tako marljivo natakal kupice. Obrazi so se bolj in bolj razjasnjevali, oči so jim jele žareti; vsi so postajali glasnejši, in pogovor je bil vedno živahnejši.

Tudi na kaplanovem obrazu se je umaknila polagoma ona grozna pobitost; jel se je mešati v pogovor, pri sebi misleč, češ:

»Kaj pa hočem? Ali sem mari res mislil, da bode tako večno trajalo? . . . Zagorje pa tudi ni daleč, in prav mnogokrat jo bodem lahko videval . . .«

Doktor Rodič je pogledoval Olgo ter se čudil njenemu dobremu humorju, s katerim je znala odbiti vsaki napad; tu je bila kakor v svojem elementu; njena dialektika je bila vprav briljantna ter je celo čemernemu profesorju izvabila semtertja kak rahel smehljaj.

Rošerica pa je opazovala Dano, ki se ji je zdela nekam čudna; krog ustnic ji je bil legel nenavaden, ironski, skoro hudoben izraz. V nji pa je tudi vse kipelo, osobito ko je videla, da je tudi kaplan oživel z drugimi vred, da je postal kar mahoma ves drug, zato je dejala glasno in strupeno:

»No, gospod kaplan, ali ste že povedali, da ste prestavljeni?«

Vsi so pogledali strmeč najprej Dano, ki je bila zardela do las, potem pa kaplana.

»Časa je še dovolj za take neprijetne misli,« je rekel kaplan; »vsaj še ne pojdem tako hitro!«

»Ali je to res? ali je mogoče?« se je čudil Rošer.

»Res — v Zagorje — toda šele novembra ali z začetkom prihodnjega leta, ker je zagorski prosil, da sme ostati na starem mestu dotlej, dokler ne bode na njegovem domu zgrajena hiša, v kateri misli živeti sedaj, ko je upokojen.«

»Do tedaj se pa lahko še vse preobrne,« je tolažil Rodič.

»Izpremeniti se ne da nič več,« je odgovoril kaplan; »toda časa je še, da se še kaj pogovorimo in poveselimo — za žalovanje bo potem še dovolj časa!«

Pogledal je Dano s svojim najmilejšim pogledom, da ni mogla drugače, nego da ga mu je vrnila s takisto milim, ljubim pogledom in se mu nasmehnila tako nežno, da mu je zaigralo krog srca.

»Zakaj pa so vas prestavili tako hitro, ko ste tukaj komaj leto dni?« — je vprašal Rodič.

»Niso mi povedali, zakaj; rekli so le, da je zagorski upokojen, mene pa niso vprašali, sem-li zadovoljen z Zagorjem ali ne.«

»Privilegij in protekcija — kakor povsod,« je modroval Rošer, ki ni slutil pravega vzroka.

»Govorili so o mnogih drugih krivičnih in samovoljnih naredbah višjih oblasti; kaplan se je posebno ogreval ter popolnoma pozabil profesorjeve lekcije na vozu. Računali so, kako daleč je do Zagorja, ter uvideli, da ne bo možno, da bi se tako često videvali. Pri teh pomislekih se je pa tudi kaplana lotevala neka srditost, ki je pa Dano veselila, in tako se je naposled umirila. —

Ko so odhajali, je bil kaplan zopet tako potrft, da mu je morala pošepetati: »Pogum, pogum!«

Ko je prišel Zorko v svojo sobo, je bil toliko razburjen, da še dolgo ni mogel zaspati.

Profesor Nemeč pa je vzel naglo, ko je bil sam v svoji sobi, brevir v roke in jel čitati; vmes pa je mislil o kaplanu in o mnogih nevrednih svečenikih; a stopala mu je pred oči tudi Dana . . . Toda siloma se je zopet zdramil ter čital, a med vrstami je mahoma zagledal Zdenkine velike, umne oči, ki so ga zjutraj gledale tako občudujoč in pritrjujoč.

Stresel je glavo, da bi se iznebil nove prikazni; pokleknil je in jel moliti.

(Dalje prihodnjič.)

Brez miru.

Gore in doline
Temna krije noč,
Na prirodo trudno
Lega sen cvetoč.

Glasna vtešil grla
Pticam je večer,
Po vasi zatvoril
Sleherno že dver.

Brez miru le potok
Črez polje šumlja,
Brez miru le listje
V logu šepeta;

Brez miru v višave
Duh moj hrepeni;
Kaj so mu daljave,
Kaj temne noči . . .!

Borut.

Fata morgana.

Piše Evgen Štefanič.

(Dalje.)

XIX.

ezgoda, pravijo, pride redkokdaj sama. Marsikdo je pač že okusil resnico tega izreka. Posebno po lepih, srečnih trenutkih bodi človek vedno pripravljen na naden, neprijeten obrat usode. — Zdenka, ki je že bila vajena, da jo je usoda tepla, se je čestokrat v svojih najveselejših trenutkih prestrašila, slutecč, da je čaka »za jedan časak radosti hiljada dana žalosti.« . . .

Odkar je bila njenega očeta zadela bolezen, je imela revica le malo lepih ur. Dokler je bil Pavel živ, se je naslajala z njegovimi pismi ter se zabavala z odgovori in še potem je prebirala ob obupnih trenutkih kaj rada njegova pisma, ki so še vedno lahko vonjala po finem tobaku. Pritiskala jih je k obrazu ter dolgo dihala vase oni lahni vonj, ki jo je omamljal ter storil, da je pozabljala, da ga ni več.

Ko je pa odložila liste, se je nemo zagledala v praznoto ter se trpko zavedala vse svoje zapuščenosti.

Njeno žalostno stanje so pa še večale gmotne skrbi. Hrabro se je morala boriti za svoje matere in svoj obstanek ter s svojim zaslužkom skrbeti za obe. Ker je bila preponosna, da bi komu pripovedovala o svoji revščini, so mislili ljudje, da jima je rajni Smolar kaj zapustil. Vendar je morala svoji materi večkrat na novo povedati, kako je pravzaprav, ker je njo že zapuščal spomin in se je mnogokrat jezila radi slabe hrane, stanovanja in obleke. —

Ko se je ono jutro pripeljala Zdenka od Rošerjevih v mesto, se je silno začudila, ko je našla stanovanje zaprto in matere nikjer.

Obstala je pred zaklenjenimi vrati in premišljevala, kam je neki šla mati, ko ji je bila vendar preskrbela vse potrebno za dva dni, predno se je odpravila k Rošerjevim.

V isti hiši pod streho je stanovala revna žena, ki je Smolarki in drugim nosila vodo, jim umivala posodo in snažila tla.

Le-ti je bila Zdenka pri odhodu naročila, naj pogleda črez dan včasih k materi, ali česa potrebuje, po noči pa naj spi v sobi poleg nje.

Urno, z nemirnim srcem je stekla Zdenka pod streho k postrežnici, a baš, ko je hotela potrhati, ji je le-ta stopila naproti. Zagledavši Zdenko, je nabrala obraz v surove poteze, jo zaničljivo od strani pogledala ter rekla: »Vaša mati je v bolnišnici.«

Zdenka je v prvem trenutku videla le nje zaničljivi obraz ter čutila, kako trd je njen glas, zato jo je vprašala z nagubanim čelom:

»Kako pa mi govorite?«

»Kakor znam,« je rekla kratko ženica ter hotela oditi, toda Zdenka, kateri je za surovim glasom prišla v spomin ženina beseda, »bolnišnica«, jo je prijela trdo za roko in dejala mirneje:

»Kaj ste rekli, kje je moja mama?«

»V bolnišnici, sem rekla; sinoči, ko mene ni bilo doma, je šla z doma, in ker je gluha, jo je povozil voz.«

Zdenka je prebledela. Zdelo se ji je, da ne more biti res, kar ji je žena povedala tako indiferentno; zato je vprašala še enkrat boječe:

»Ali je prav res?«

»Če ne verjamete, pa pojte vprašat!« je odgovorila žena in odšla.

Zdenka je zdirjala po stopnicah navzdol. — V veži pri vratarju je že bilo zbranih več ženskih.

Ko je šla mimo njih, so vse na glas zamrmrale, in ena je še zakričala za njo:

»Lepa hči, ki se hodi zabavat po izletih in pušča staro, gluho mater samo!«

Zdenka se ni ozrla. Čutila je, da žena govori resnico, a vedela je tudi, da, ako bi jo ljudje mogli umeti in bi jo natančno poznali, je ne bi obsojali s tako trdimi besedami.

Tekaje po ulicah, se je izkušala Zdenka opravičiti sama pred seboj ter si utešiti očitajočo vest. Govorila si je: »Moj Bog, saj bi morala znoreti, morala bi propasti, ako si ne bi privoščila po tolikem trudu in naporu malo razvedrila. Čutim, da je moj duh že itak oslabel, moji živci so skrajnje napeti, in nesreče so me potrle duševno skoro do obupa . . . In ako ne bi bila šla k Rošerjevim, bi bila po opravičkih kje drugod, da, včeraj bi bila morala učiti oni dve v Gosposki ulici . . . materi bi se bila med tem takisto lahko pripetila nesreča — saj vse, kar se nam godi, to nam je že usojeno od nekdej . . .

Ko je stopila v bolnico v vežo, jo je kaj neprijetno dirnil oni duh, ki je lasten vsem bolnicam, in ki nam navdaja srce s tesnobo. Hotela je urno mimo vratarja, a ta ji je zastavil pot, češ, da to ni navadna ura za pohode.

Ko je njemu srečno ušla, se je sprla na hodniku s strežnico, ki ji ni dovolila k bolnici, ker ni bila ura za posete k revežem-brezplačnikom.

»Saj to je moja mati — ali ne razumete — moja mati!« je kričala obupno Zdenka, ki ni imela prej nikoli opravka v bolnišnici ter ni znala za pravila glede posetov.

Na njeno srečo je prišel baš zdravnik, jo peljal v svojo sobo ter ji napisal par vrstic, s katerimi ji je dovolil pristop k bolnici vsaki dan ob katerikoli uri.

Komaj se mu je zahvalila, pa je že zbežala v sobo, kjer je med mnogimi drugimi nesrečnicami ležala njena mati.

Ko je Zdenka prišla k nji, je privzdignila bolnici glavo, jo pritisnila k sebi ter jo poljubovala brez konca in kraja.

»Ali, Zdenka, ti me zadušiš,« je ječala starka.

— »Kaj je bilo, kaj je, mamica, sladka moja mamica?« je kričala Zdenka med poljubi svoji materi na gluho uho, potolažena, ker se ji starka ni videla, da bi bila slaba.

Ko jo je Zdenka izpustila ter jo gledala tako miło, je rekla stara Smolarka:

»Vidiš, naše sedanje stanovanje meni nič ne ugaja« — in vzdignivši nekoliko glavo, je pihnila zaničljivo: »Fej! toliko postelj in stene brez slik, kaj poreče oče? Ni-li prišel s teboj, saj sta vendar odšla skupaj?«

Zdenka je komaj zadrževala solze, ki so ji zalivale oči.

»Ali, mama, ti si v bolnišnici — očeta ni več, on je v nebesih...«

»Toda kako se je to zgodilo, povej, zlata moja, povej!«

Starka se je malo zamislila, gledala okoli sebe z nestalnimi očmi in dejala:

»Glej jo glavo neumno, glej! Dolgo je že, odkar je oče umrl, a jaz sem sinoči padla — no, saj si videla, ko so me pobrali in nesli sem. Vidiš, da me nisi ti spomnila, ne bi niti znala, da sem v bolnišnici.« —

Zdenka jo je zopet poljubila, ji dela ustnice prav na uho in jo vprašala:

»Kam si se udarila, mamica? Povej, pokaži!«

»Ah, aj!« je zastokala starka, ko se je hči nehote dotaknila bolnega mesta na nogi, odgrinjaje bolno mater.

Prestrašena je Zdenka odskočila.

Starka jo je pogledala s svojimi medlimi, rdečimi očmi in rekla:

»Ali se jeziš, ker še ležim? Saj je pa tudi res sramota, da sem še v postelji, ko je že tako dolgo dan.« —

Pregenila je noge, kakor bi hotela vstati, in zopet je glasno zastokala.

Pristopila je strežnica, pokrila bolnico in rekla Zdenki:

»Uboga žena ima nogo grozno zateklo; ko so jo prinesli sem, ji je kost pod kolenom kar štrlela iz mesa. Njeno stanje je jako opasno — rezali ji bodo nogo, ali ker je stara, težko da prestane operacijo.«

»Čemu bi rezali, morda tako tudi ozdravi!« je dejala Zdenka, naglo migaje z očmi, da se ji ne bi ulile solze.

»Ne ozdravi!« je rekla odločno žena, ki je že videla nebroj takih slučajev in potoke solza; nji se je zdela prav navadna stvar, ako umrje taka starka, ki se je ponesrečila spričo onemoglosti in gluhote.

»Mama, ali te hudo boli?«

»Nič, prav nič, lahko vstanem in pojdem kar s tabo domov; mimogrede pa še stopiva v delavnico k očetu.«

Rekši je zopet zgenila nogo, tedaj pa je zastokala še glasneje nego prej. Bolečina, ki je starki izvila preje par kratkih glasov, je trajala zdaj dolgo; stokala je vedno glasneje ter naposled celo vpila.

Zdenka je bila kakor iz uma. Gladila je materi lice in čelo; a kadar je le-ta silnejše vpila, je bežala od nje do hladnokrvne strežnice, debele ženske s trdimi, kuštravimi, kodrastimi, gabnimi lasmi.

»Ne morem pomagati« — je dejala ta mirno na vprašujoči, proseči Zdenkin pogled ter si brisala s tolstega obraza pot z velikim modrim predpasnikom.

Čim silnejše je bilo vpitje, tem nesrečnejša je bila Zdenka. Bežala je iz sobe; na hodniku je zopet srečala zdravnika, majhnega, ljubeznivega, prijaznega moža.

Potožila mu je v pretrganih stavkih, kako se je materi shujšalo.

»Pogum, pogum, gospica!« je dejal ljubeznivo zdravnik. »Mislili smo, da bi jo operirali, toda . . .«

»Toda?« — je vprašala Zdenka s široko odprtimi očmi, ko je zdravnik prenehal.

»Se nam ne zdi potrebno, da bi jo mučili še bolj. Trpela tudi tako ne bo dolgo, ker se je vsled one nezgode nje srčna hiba shujšala.«

Zdenka je obmolknila ter le urno migala s trepalnicami, da bi tako zabranila pot silnim solzam.

Ko je hotel zdravnik oditi, ga je vprašala s tresočim glasom:

»Kaj hočem storiti?«

»Poglejva k njil«

Stara Smolarka ni več ječala, in to je Zdenki olajšalo srce.

»Ukažite, gospod doktor, oni ženi, da smem ostati tu,« je prosila tiho Zdenka, ko sta se približala starkini postelji.

Mati je pogledala hčer in zdravnika ter rekla:

»O Pavel, ti?! Oprosti — ali jaz te še vedno tičem kakor tačas, ko si bil še majhen pri nas v delavnici. — Glej vse te mrličce — povej, ali so vsi ti umrli danes?«

»Pst, pst!« je dejal zdravnik s strogim obrazom in s prstom na ustnicah; potipal ji je žilo in srce ter dejal:

»Mrzlico ima hudo, a ko jo mine mrzlica, mine vse! Prav mrzlici se morate zahvaliti, da ste jo še slišali govoriti.«

Zdenki so se udrle dolgo zadržane solze, in ihtoč je pokleknila poleg materine postelje . . .

Doktor je odšel, in v sobi je bilo nekaj časa vse tiho, da se ni čulo drugega nego glasno hropenje stare Smolarke in smrčanje, stokanje in ihtenje drugih bolnikov.

»Sama, sama, na vsem širokem svetu sama!« je govorila sama sebi Zdenka, a njeno telo se je krčevito treslo.

Ko je tako ihtela nekaj časa, preišljuječ svoje gorje, je privzdignila mehka roka njeno glavo, in Zdenka je zazrla mirni, hladni obraz gospe Vronske.

»Zvedela sem zdajle po časopisu o nezgodi vaše matere in po-hitela sem takoj semkaj; a dolgo me niso pustili noter,« je odgovorila Vronska otožno vprašujočim Zdenkinim pogledom.

Zdenka je vstala, jo hvaležno pogledala ter ji molče stisnila roko.

Pristopila je strežnica, da bi dala bolnici izpiti zdravilo.

»Pustite to meni,« jo je prosila Zdenka, toda ona je naglo namočila oblat v vodi, privzdignila spretno starki glavo ter ji vlila zdravilo.

»Pojdite zdaj k nam, Zdenka; Vronski me je vprav poslal, da moram hitro po vas — pojdite! —«

»In moja mati?« je ihtela Zdenka.

»Popoldne pridete zopet — z vašimi živci ne morete prebiti tu. In kaj, ko bi jo prenesli na dom?«

»Zdravnik je dejal, da je to nemožno.«

Starka se je zopet oglasila, a njene besede niso imele več nikakršnega smisla, tudi ne, ko jo je Zdenka vpraševala.

Zdajci popade gospa Vronska Zdenko ter jo odvede siloma s sabo. —

A že črez nekaj ur je hitela Zdenka zopet v bolnišnico, ker ni mogla strpeti v negotovosti. Našla je mater mirno spečo, in to jo je močno potolažilo.

Ko pa je prišel zdravnik ter starki potipal žilo in srce, je razložil Zdenki tudi ono mirno spanje, češ, mrzlica ponehuje, a z njo ponehuje tudi življenje — in skoro preneha vse . . .

Zdenka je zopet pokleknila poleg postelje ter si zakrila obraz v posteljno odejo.

Mirno speč, ne da bi bila Zdenka vedela, kdaj, je izdihnila stara Smolarka za veke. —

Zdenka je šla k Vronskima, a Vronski sam je skrbel za vse, kar je bilo treba, Zdenka pa je vsilila Elzi nazaj oni petdesetak, s katerim bi bila imela iti na Pavlov grob, češ, naj bo za pogrebne stroške in za žalno obleko.

XX.

Ko so prišli Rošer in Dana, Olga, profesor Nemeč in kaplan Zorko k pogrebu stare Smolarke, so prigovarjali Zdenki, naj bi šla takoj z njimi za nekaj časa. Zdenka je pa menila, da mora radi nekih opravkov v mestu gotovo še celi teden ostati, potem pa da porabi njih ljubeznivo vabilo. Bivala je pri Vronskih ter tekala z gospo Elzo vse dneve po mestu, da bi razprodala pohištvo in nekaj vrednostnih slik. Ohranila si je le najpotrebnejše stvari, katere je dala prenesti k Vronskim.

Utrujeni in spehani sta se vračali na večer ter posedali druga poleg druge na divanu.

Tako sta sedeli tudi na predvečer Zdenkinega odhoda k Rošerjevim.

Elza je bila z glavo oprta na naslanjalo modernega kanapeja, in Zdenka je opazovala njen lepi profil in krasne lase, ki so se ji spuščali preko malih ušes ter jih skoraj popolnoma zakrivali.

Zdenka je iztegnila roko ter z njo pobožala Elzo od čela proti ušesu.

»Moja dobra, dobra prijateljica — zlata gospa Elza!«

Vronska jo je strmeč pogledala, ker je Zdenka dejala te besede z nekakim pomilovalnim glasom.

»Tako dobra, tako vzgledna žena, pa . . .«

»Kaj pa?« je vprašala Elza ter se vzravnila na naslanjaču.

»Pa sem jih — tiste ljudi; kar od enega do drugega sem šla, da jim povem, da to ni res.«

»Kaj ni res?«

»Kar govorijo o vas zlobni jeziki,« je rekla Zdenka ter zrla prodirno gledajoči Elzi naravnost v obraz, da je le-to zalila rdečica črez in črez.

»In kaj govorijo ljudje?« je vprašala prisiljeno.

»Da — ah že dolgo je tega, odkar sem slišala, pa vam nisem hotela povedati, in vam tudi zdaj nočem, ker se mi — smilite . . . Od druge strani pa zopet želim, da izvesta vi in vaš soprog. — da bi zamašil vsaj on usta tem zlobnim klevetnikom!«

»Povejte, povejte,« je silila Elza v zadregi, ne da bi pogledala Zdenki v obraz.

»Govorijo — pravijo« — je jecljala Zdenka, ki se je prestrašila Elzine razburjenosti in se je je polotila grozna slutnja o resnici tiste govorice.

»No, no« — je silila malo Elza.

»Pravijo — da vi in Vronski nista . . . poročena . . .«

Elza se je prisiljeno zasmejala in precej mirno dejala:

»Kako morejo reči kaj takega?«

Zdenko je pa zadela Elzina zadrega, njen odgovor in silna rdečica vprav v srce kakor oster meč, in mahoma je pozabila vse zagovarjanje, s katerim je branila nekdanjo Vronsko dvojico pred teto Emo in nečakinjo Mino.

»Povedala sem vam o tem,« je dejala Zdenka, gledaje Elzi vedno v obraz — »zato, da bi Vronski ustavil tako govoričenje.«

»Pojdiva k njemu!« je rekla Elza ter tekla naprej v pisarnico Vronskega.

»Ti, čuj, kaj pravijo ljudje — ha, ha, ha — da nisva — ha, ha — da nisva poročena — da sem jaz le tvoja ljubica — ha, ha, ha!« se je prisiljeno smejala Elza ter se postavila pred Vronskega. Zasmejala se je še enkrat hripavo-prisiljeno, potem pa naglo zbežala iz sobe.

»Kdo pravi to?« je vprašal Vronski Zdenko, ki je bila takisto v zadregi kakor on.

»Čula sem že od več ljudi in se jezila ter se z njimi tudi sprla radi tega — zdaj pa sem to povedala Elzi, da bi vi naredili konec takim zlobnim govoricám.«

»Hvala, hvala!« — je rekel Vronski, a Zdenka sedaj ni dvomila več.

Pri večerji so vsi trije molčali o tem, a Zdenki se je zdelo, da ji mora vsaki grižljaj obtičati v grlu, dasi se je vsega doteknila prav malo.

Ko je legla, ni dolgo, dolgo mogla zaspati. Misli so se ji sukale vedno le okoli Vronskih ter jo mučile pozno v noč . . .

»Kaj pa, če to ni res, in je ona zardela le od jeze, da se more o nji govoriti kaj takega — kaj, če je bila njena zadrega le tisto nji navadno mučno stanje, iz katerega si ne zna pomagati? — Toda ne, ne — to je bila gola izpoved, ne pa obična njena boječnost; potrdila mi je s svojim vedenjem, da je res — dasi bi bila jaz prisegla, da so oni jeziki samo zlobni, in da grdo lažejo . . . Sedaj si tudi lahko tolmačim njeno vedenje proti njemu — Vronskemu, proti kateremu je vzkipevala za neznatnosti in se vedla celo pred drugimi neolikano — gotovo zato, ker je ni še poročil . . . Zakaj ne? Ljubi jo; živi le zanjo; da je ne ljubi, bi bil gotovo že davno od nje zbežal, ko tako razsaja nad njim . . . Morda je bil že prej zvezan s kako drugo? . . . Toda ne, ne — nikakor ne! Vronski tega ne bi mogel« . . .

Tako je Zdenka zopet in zopet premišljevala, a v srcu ji je bilo strašno hudo, ker je bila to zanjo nova prevara.

Drugo jutro si je prizadevala Zdenka kolikor možno prikriti svojo zadrego v občevanju z Vronskima, toda proti svoji želji in na svojo nevoljo se jima ni mogla zahvaliti tako presrečno kakor sicer ter se je odpeljala k Rošerjevim.

XXI.

Pri Rošerjevih je bila Zdenka prvi dan le bolj sama zase, bivajoč večinoma v mali prijazni sobi z razgledom na polje in gore. Slonela je ob oknu dolgo, dolgo ter gledala v daljavo ter je tako pozabljala nekoliko svoje gorje.

Ko se je prejšnji dan semkaj vozila, ji je bilo grozno hudo, ko je mislila, da je sama — na vsem širokem svetu tako strašno sama . . . Ko je tako dalje časa razmišljevala svoje obupno stanje, se je vzbudilo v nji ono njeno navadno kljubovanje.

»In vendar hočem živeti« — si je govorila — »boriti se hočem — upreti se neizprosni usodi, in če me tudi stare v tem boju . . . Ali je to sramota, ako ženska, ki se lahko preživi s poštenim delom, ostane sama? Ali je to večja sramota, kakor če mož ostane sam?«

Potolažila se je nekoliko s temi refleksijami, toda vedno in vedno si je ponavljala besedo: sama — sama — in ta ji je zvenela nekako strašno po ušesih.

Ko so jo pa pri Rošerjevih vsi tako gostoljubno in prijazno sprejeli, kakor je bila že njih navada — ko sta jo Dana in Olga presrčno objeli — tedaj se je razlila vsa njena rezka žalost v nekako mehko resignacijo, in vse njeno trpko kljubovanje se je raztopilo v olajšujočih solzah.

Drugi dan njenega bivanja pri Rošerjevih ji prinese popoldne Olga debelo pismo. Ker je bila le-ta poznala Vronske pisavo, je rekla: »Glej, glej, kaj ti neki piše tako obširno? — Ne vidi se ji, da bi bila tako zgovorna ali mnogopisna.«

»Ostani, in čitajva skupaj — zanimalo te bode,« je dejala Zdenka ter odtrgala rob na zavitku. Iz zavitka se je usulo več gosto popisanih pol; primaknila se je nekoliko bliže kratkovidni Olgi, in obe sta čitali tiho, vsaka zase:

»Gospica Zdenka!

Včeraj sem Vam hotela povedati vse — a nisem mogla, ker ste me tako nenadejano spravili preveč v zadrego. Videla sem takoj, da sem se izdala, in da bi zaman tajila, ko ste mi itak brali resnico raz obraz . . .

Zdenka! Oni ljudje niso lagali — res niso lagali! Jaz nisem Vronskega žena, ampak le ljubica njegova. Oni strupeni jeziki so mi vzeli sedaj edino tolažbo — Vas, edino prijateljsko dušo; zato jih sovražim iz vsega srca, a lagali niso . . .

Na kolenih Vas prosim odpuščanja, da sem Vas varala tako dolgo; toda ko sem Vas spoznala, sem hotela, da bi mi bila le učiteljica, katero plačam, in kateri nisem dolžna nobene izpovedi. Vi ste pa bili z mano tako ljubeznivi, ste se me — gotovo ne po mojem prizadevanju — s toliko ljubeznijo oklenili, da je nikakor nisem pričakovala. Vaša ljubezen mi je neizrečeno dobro dejala, in bala sem se, da jo izgubim, ako Vam povem resnico. Ko sva postali prijateljici, sem skrbno čuvala tajnosti svojega življenja in Vas varala le iz bojazni, da bi Vas ne izgubila . . . Toda čujte vse!

S svojimi stariši, z enim pravim ter z enim polubratom sem živela v gosto obljudenem, umazanem predmestju prav revno, kakor žive obično ljudje v takih predmestjih. Oče me je ljubil, jako ljubil, a na mojo nesrečo je umrl, ko sem imela komaj devet let.

Mati me ni ljubila. Večkrat sem si belila glavo z mislijo, kako je možno, da mati ne ljubi svojega otroka, svoje krvi . . .

Zvedela in ugenila nisem ničesar; le toliko vem iz ravnanja svoje matere, da me ni ljubila.

Moj polubrat, starejši od pravega brata, se je oženil, in ko je dobil prvega otroka, me je izročila mati njemu za pestunjo, zato da ji nisem bila na poti, ko se je omožila v drugo. Ostavila me je na milost in nemilost surovi ženi mojega polubrata, kateri je sicer videl, kako nemilo ravna z menoj, a ni imel poguma, da bi ji bil kdaj kaj rekel; bal se je je kakor jaz, ako ne še bolj. — Koliko sem pretrpela tam v osmih letih, tega si ne morete misliti, in jaz Vam ne morem in ne maram vsega povedati . . . V šolo so me sicer zapisali, a pošiljali so me le malo — samo tedaj, kadar jim nisem bila doma neizogibno potrebna. — Izmed vseh predmetov mi je vezenje ugajalo najbolj, in tudi doma sem vezla, kadar sem le mogla, bodisi tudi v malovredne cunje. Ko je to zapazila žena mojega brata, me je dala nekaj mesecev učiti vezenja; dolgo mi veliko pouka poleg prirojenega veselja itak ni bilo treba. Vi ste se večkrat čudili ti moji umetnosti, toda niste vedeli, da sem si s tem nekdanj služila denar. Zaslužila sem toliko, kolikor se pač da zaslužiti s takim delom, a vse sem morala oddati nji, ki mi je rezala kruh očitaje, da ga jem zastonj, da ga kradem njenim otrokom, dasi mi ga je rezala tako tenko, da je bilo videti skozenj. In dočim so vsi drugi ob nedeljah imeli pri kosilu vino, samo vino, ga je nalila meni toliko, da je bilo pokrito dno, potem pa je dolila toliko vode, da je od črnega vina nastala nekaka neokusno-motna tekočina . . .

Ko sem hodila po opravkih po mestnih ulicah v svoji prekratki, pretesni, ubožni obleki, se je za mano marsikdo ozrl ter zašepetal: »Kako je lepa!« . . .

Tako me je srečal na ulici tudi Vronski ter šel za mano. Da se mu ognem, sem stopila v neko štacuno. On me je pa čakal zunaj ter šel za mano prav do doma. Od tedaj sem ga videla tudi večkrat na dan pod svojim oknom. Ni bil več posebno mlad, a meni je ugajal. — Začel me je na ulici nagovarjati in potem spremljati. Peljal me je večkrat — v sladičarnico nisem marala nikoli — v gostilnico, kjer me je veselo in zadovoljno gledal, kako sem si tešila glad z okusnim, tečnim mesom in krepilnim vinom. Ponujal in kupoval mi je, česar koli sem si le pozelela.

Ko mi je predlagal nekega dne — po mnogih prisegah, da me prav kmalu poroči — naj odpotujem z njim, sem privolila in bila tako njegova. Ko sva se vrnila, je najel tu lepo stanovanje, kupil pohištvo, in živela sva kakor mož in žena, toda sama zase, umikajoč se vsakemu občevanju.

Jaz sem ga vedno nadlegovala in priganjala, naj vendar izpolni svoje obečanje ter me poroči, on je pa vedno odlašal, izgovorjaje se, da je še vedno odvisen od svojega strica milijonarja, od katerega ima skoro ves dohodek, brez katerega ne bi mogel živeti tako, kakor je bil od nekdanj vaje; ta stric mu ne bi nikoli dovolil take zveze.

Zvedel je pač ta stric, da živi njegov nečak z menoj, a tega mu ni zameril, samo da ostane najino razmerje tako, da me spodi lahko, kadar hoče . . . Koliko sem pretrpela v tem času! No, saj ste mi čestokrat pravili, kakšna sem bila, ko ste me spoznali: rumena, suha, žalostna, prava podoba obupa — in čudo ni. Z njim sem se prepirala vsaki dan, in po noči, kadar nisem mogla spati, so me obhajale izkušnje, naj ga zadušim, naj ga ubijem tako sladko hropečega.

Toda tudi on ima redkokdaj vesele trenutke; črv, ki gloje v mojem srcu in v moji vesti, ne da miru niti njemu. Mučim ga in zbadam, kar ga najbolj morem, da si tako olajšujem svojo vest. Včasih se že sama čudim, da imam toliko moči nad njim, in res mora velika biti njegova naklonjenost do mene, sicer bi bil že davno pobegnil od mene.

Ko sem Vas spoznala, mi je življenje postalo vsaj nekoliko prijetnejše; saj sem si vedno želela dobre, sočutne prijateljice. Izpovedala Vam nisem povesti svojega življenja, ker sem se bala, da me ne bi zavrgli. Prikupili ste se tudi njemu — Vronskemu; vvedli ste mene in jaz njega v nov, nama čisto neznan krog ljudi, kjer sva mogla, vsem dotlej neznana, igrati dostojno ulogo . . .

Kadarkoli pa sva iz take družbe domov prišla, so se ponovili med nama zopet isti prizori, katerih ne bom opisovala; saj ste bili nekaterim sami priča in po njih ste vedno obsojali le mene.

Toda vi ste videli le male, nedolžne prizore — kadar se mi je vzbudila vest ter mi očitala, da nisem za pošteno družbo, da sem po božjih in posvetnih zakonih izobčena iz poštene družbe — ko sem videla, da beže in se pred menoj skrivajo ljudje — ko sem zapazila Emino in Minino vedenje — tedaj so bile med nama vprav infernalne scene . . .

Zdenka! Poznam Vas; dasi vem, da ne bodete ravnali kakor Ema in Mina, vendar se v moji družini menda ne bodete hoteli več prikazati med ljudi. Težko tudi, da pridete še kdaj k meni. Srce se mi trga ob ti misli — razumem pa vendar, da mora biti tako.

Ko se vrnete v mesto in si najmete sobico, mi naznanite, da Vam pošljem pohištvo in vse, kar imate še pri meni.

Rotim Vas pa pri Vaši naklonjenosti do mene, ne pravite nikomur o moji sramoti.

S solznimi očmi Vas še enkrat prosim: odpustite, odpustite nesrečni

Elzi.« —

Ko sta Zdenka in Olga prečitali pismo do konca, sta se izrazno pogledali. Zdenka je imela solzne oči, podbradek se ji je tresel, in mahoma je udarila v zamolkel jok.

»Edino zavetje, edina zaslomba, edina tolažba moja, edina nada v moji osamelosti — izginila je še ta — izginila!« . . . je tožila v solzah Zdenka.

Dana, ki je med tem časom klicala že večkrat prijateljici na vrt, je jela v okno metati prodec, in Zdenka je prosila Olgo, naj stopi ona na vrt k Dani in naj njo pusti malo samo.

Kakor vselej, kadar je bila žalostna, je legla Zdenka tudi sedaj na divan ter, pokrita z lahkim predpasnikom črez obraz, tiho jokala.

A baš solze so ji olajšale srce in jo umirile; otrla si jih je, odkrila predpasnik ter srpo gledala predse. Misel se ji je podila za mislijo po glavi; gledala je nepremično predse in mislila dolgo, dolgo — se zgražala in stresala ob teh mislih.

Mračilo se je. Z vrta je prihajal v sobo prijeten vonj razcvetlih jesenskih rož in čivkanje ptičev, ko so se spravljali spat v vejevje.

Urno in odločno je Zdenka vstala z divana ter dejala glasno, spremljaje besede z odvažnim kretanjem:

»Mora biti, mora! — Da bi se sedaj odtegnila, to bi bila malodušnost, podlost. — Jutri zgodaj moram odtod k nji; čaka me težko, a plemenito, dobro delo, in zmagati moram!« . . .

Stekla je, vesela svojega sklepa, po stopnicah in odtod na vrt, kjer sta bila Olga in profesor Nemeč v tihem, važnem pogovoru.

(Dalje prihodnjič.)

Drobne pesmi.

Kam?

Ko gredo lastovke odtod,
Otožen kličem jim na pot:
»Oj drobnih ptičic roj,
Kako bi rad s teboj!«

Nato pa sebe vprašam sam:
»Odtod želiš, pa veš-li kam?«
Pogled povestim nem;
Kam — tega sam ne vem.

Z.

Fata morgana.

Piše Evgen Štefanič.

XXI.

(Dalje.)

denka ju ni marala motiti v preživahnem pogovoru, zato je odšla tiho po prstih in zavila ob voglu hiše v gozd.

Na prvi klopici za mostičem je sedela Dana z ročnim delcem v naročju, Rošer je pa z dvema možema iskal in gledal, kje bi se dala brez škode posekati dva lepa mlaja za procesijo, ki je bila tod

običajna osmega septembra.

Ko je Dana zagledala Zdenko, je pritekla k nji in ji pošepetala:

»Ostani pri meni zdaj, ko oni odidejo.«

Zdenka je molče prikimala, in obe sta sedli na klopico ob visoki smreki.

Rošer z vaščanoma se je zdaj približal klopici, zdaj zopet oddalil, in dasi so bili že davno izbrali primerni drevesi, je vendar še ostal v gozdu, ker je onima naročeval nekaj dela.

»Kaj se neki Olga in Nemeč pogovarjata tako skrivnostno?« je vprašala Dana Zdenko.

»Pripoveduje mu menda o svojem bratu,« je menila Zdenka ter vprašala:

»Ali pride kaplan sem?«

»Morda, pa ne vem gotovo,« je odgovorila Dana.

Oni trije so odšli. V gozdu je bilo zopet vse tiho; Zdenka je bila zamišljena, a Dana nestrpna, tako da sta molčali obe, a stresli sta se pri vsakem najmanjšem šumu.

Zdenko je ob ti tišini zopet obšla otožnost; naslonila je glavo ob dlan ter nekako željno srkala vase gozdno samoto in tihoto, ki se je tako dobrodejno strinjala z njeno notranjostjo.

»Nekdo prihaja,« jo je zdramila Dana.

»Več jih je,« je rekla Zdenka, ko je bila vzdignila glavo in slišala več glasov.

Črez mostiček so prihajali Olga, profesor Nemeč in Rodič.

»Evo, tu-le sanjarita,« je dejala Olga, ko je zagledala Zdenko in Dano.

»Ali misliš, da se v gozdu samo sanjari?« je vprašala Dana; »glej, da sem delala, dokler je bilo videti.«

Zdenki se tudi zdaj ni razjasnil obraz; jela se je čutiti nekako tuja in zapuščena kot edina nesrečnica med temi, kakor je mislila ona, zgolj presrečnimi ljudmi.

Olga se je takoj oklenila Dane, se jela šaliti z njo in jo ljubkovati ter, misleč na kaplana, ji govorila dvoumno.

Zdenki je bilo to danes strašno sitno. Nasmehovala se je nekako nervozno-porogljivo, potem pa stopila trdo k profesorju in ga vprašala:

»No, gospod profesor, ali se ne bojite, da postanete sentimentalni fantasti, ko med nas zahajate?«

»Dobro sem zavarovan proti taki bolezni, gospica; filozof sem, in zagadelj govori in prevladuje v meni vedno le razum.«

Mehanski in nevede sta se med tem pogovorom oddalila od drugih ter sedla na klopico, kjer sta prej sedeli Dana in Zdenka.

Ko jo je Rodič videl, je dejal Olgi:

»Ali vi ne sedete?«

»O, jaz tako obsedim!« je odgovorila Olga, šaleč se kakor obično s svojim samskim stanom.

»Zakaj? Pride že tudi za vas čas, ko vas kdo vzdigne,« je odgovoril resno Rodič.

»No, to je pa huda lekcija,« si je mislila Zdenka.

Profesor Nemeč, ki je bil jako ljubezniv in nenavadno fin družabnik, je hotel popraviti neljubo situacijo ter se je oglasil:

»Gospica Olga, doktor je danes strašno slabe volje; kmetje so ga hudo razjezili.« —

»Zapazila sem že nekaj takega,« je odgovorila Olga.

»Zdravnik je namreč sanjaril« — je nadaljeval profesor, ko so jima oni trije sedli nasproti — »da postane tu nekak apostol, ki prinese luč prosvete med nevedno ljudstvo; ubožec si je izslikal svojo nalogo kot najidealnejšo, zato so taki slučajji, ki so drugim le vsakdanje stvari, njemu že prestopki.«

»Kaj je bilo že zopet,« je vprašala Dana.

»Nič posebnega — zdravila, katera je on zapisal bolniku, so izlili skozi okno ter lečili bolnika z domačimi zdravili.«

»Pri nas je korajža, pri vas je pa ni!« je pripel čez mostič sem kaplan s šopkom korčkov v gumbnici. Gladko obriti, sedaj zardeli obraz mu je žarel od veselja, iz oči mu je odsevala radost, življenje in mladeniški ogenj.

Povabili so ga bili nekam na krst, in dobro vince, s katerim so poslavlili imenitni dogodek, ni bilo brez vpliva.

»Povsod sem vas iskal in vpraševal po vas,« je dejal vsi družbi.

»Ali ne veste, da je to naš »refugium?« je dejala Olga.

»Naprej, naprej! Kaj bi sedeli tu-le,« je silil kaplan. »Idimo do slapa! — Glejte luno, ki je ravnokar izšla, ali nas prozaičnih prozaistov je nihče ni opazil. Glejte jo, kako se nam smehlja izza smrek!«

Vsi so se vzdignili; in — potrjujoč resnico, da se enako rado družijo z enakim — so se kaplan, Olga in Dana sestali v eno skupino, a drugi trije zopet v drugo.

Rodič je le molčal ter gotovo niti poslušal ni filozofovanja profesorja Nemca in Zdenke.

In čudo! Profesor Nemeč, ki je navadno govoril vedno le malo in le toliko, kolikor je bilo potrebno, je zdaj Zdenki na dolgo in široko razlagal različna vprašanja, kajti govoril je z njo tako lahko, kakor doslej še z nobeno žensko. Ona pa mu ni zgolj pritrjevala, ampak mu tako dolgo ugovarjala, dokler je ni o kakem vprašanju dobrodušna prepričal. Pri tem je pa široko odpirala oči ter nepremično zrla v daljavo.

Nedolžni in v ženski družbi popolnoma neizkušeni profesor Nemeč je pa Zdenko strmeč gledal ter bil nevede kar zamaknjen vanjo. Zdenki ni bilo težko uvideti, da je to mož blagega, plemenitega srca in kristalnega značaja . . .

Oni trije spredaj pa so bolj ali manj duhovito dovtipkovali ter se prav radostno smejali.

Ko je pa Dana iznenada omenila kaplanovega premeščenja ter hotela postati otožna, je zapel Zorko s svojim globokim, melodioznim basom, da je kar odmevalo:

»O srček ti moj,
Nikar ne žaluj,
Veselo zavriskaj, zapoj!«

In Dana se je morala hote ali nehote nasmehnuti . . .

Pri slapu se niso ustavili, ker je Dana menila, da jih doma gotovo že pričakujejo.

Olga, hoteč pustiti Dano nekoliko samo z Zorkom, je stopila k Rodiču ter šla z njim naprej. Toda poleg njega stopajoč, je popolnoma pustila svoje obične šale in podajanje ter govorila z zdravnikom resno; vpraševala ga je po zdravnikih-znancih ter potem prešla na zdravilstvo, vedoč, da to Rodiča najbolj zanima.

Za njima sta šla Zdenka in profesor Nemeč, živahno se razgovarjajoč o bistvu ali nebistvu »usode«.

Počasneje sta stopala za njima kaplan in Dana z roko v roki.

»No, ali pojdeva oba v samostan, Dana?« je vprašal on.

Odgovorila mu ni takoj.

»Če pojedete vi, Dana,« je nadaljeval milo, »pojdem jaz tudi.«

»In kaj potem?« Videvala se itak ne bodeva več.«

»Res, Dana, videvala se ne bodeva več, toda pripravljala se bodeva na drugo, prihodnje, boljše življenje, v katerem se snideva za večno tam gori — ali hočete?«

»Ne vem — taka stvar se ne more odločiti tako naglo.«

Molčala sta nekaj časa.

Ko so bili konec gozda, je postal kaplan nekoliko ter ji dejal milo:

»Dana!«

»Čevo vam nužno?« ga je ona šegavo vprašala z rusko frazo, katero je on čestokrat rabil v pogovoru.

»Poljubčka nužno!« je odgovoril on naglo ter jo v istem hipu poljubil na ustnice.

Pospešila sta potem korake in, glasno govoreč, dospela do drugih.

XXIII.

Ko so prišli pred Rošerjevo hišo, sta se hotela profesor Nemeč in Rodič posloviti, ko zakliče Rošer izza vrtnega omrežja.

»Nič ,z Bogom', nič ,lahko noč'!«

»Kjer je že toliko ljudi, sta lahko še dva; le noter, gospoda, le noter!«

Mali Nikola Rošerjev, ki je moral za kazen skoraj vse počitnice ostati v mestu, ker je imel preskušnjo iz enega šolskega predmeta, je bil sedaj obenem s profesorjem Vidom nenadoma domov prišel; z njima sta pa bila prišla tudi Josip Vid, sedaj absolviran jurist, ter oni parfumovani lajtnant s skrbno zaokroženimi brčicami in v debelo podloženi, tesno se oprijemajoči uniformi. Domenjeni so bili vsi štirje, da skupno iznenadijo Rošerjeve.

»Večer je lep, a hladen, gospoda, idimo noter!« je vabil Rošer, ki je bil med tem pristopil k družbi . . .

V obednici je bila že miza pripravljena za večerjo, in kakor bi se to umelo samo ob sebi, so posedli prostore tako, kakor so bili prišli po dva in dva: Zorko in Dana, Rodič in Olga, Nemeč in Zdenka so sedeli na eni strani mize, na drugi pa oba Vida, lajtnanček in Nikola; gospodar in gospodinja pa sta bila vsaki na enem koncu mize.

»O, kako mi je žal, da pojedete od tod!« je dejal profesor Nemeč tiho Zdenki; zdelo se mi bode odslej tu vse pusto in prazno.«

»Saj me komaj poznate,« je rekla Zdenka.

»Res, pa meni se zdi, kakor bi se poznala že prav dolgo.«

»Meni tudi!« je pritrdila Zdenka.

»Pa saj se vrnem; le sedaj moram v mesto, ker me nekje potrebujejo.«

»Mene morda ne bo več tu, ko se vrnete,« je rekel Nemeč.

»Pa pisali mi bodete?« je vprašala Zdenka. »Vaša pisma mi bodo v zabavo in pouk.«

»Rad, samo dolgočasen vam bodem. No, pa šaj vam res ne bi škodilo nekoliko filozofije in malo več vere; potem bi bili ženska po mojem vzoru.«

»Lepo vas prosim,« se je razvnela Zdenka, »ali mislite, ker se ne ogrevam za neke stvari, ki so po mojih mislih postranske formalnosti, da zato nimam vere?«

»Ko bi jo imeli, bi bili zadovoljnejši in srečnejši, nego ste videti.«

»Vi je torej tudi nimate, ker ste vedno tako otožni.«

»Oho!« je dejal glasno profesor, se vzravnal pokoncu ter zopet postavil vilice na mizo. »Tega ne smete reči! Otožnost je v moji naravi!« . . .

Vsi so bili sicer v živahnem pogovoru drug z drugim, a zapazili so nehote, kako je profesor vzkipel; umolknili so za hip ter se vsi ozrli nanj.

Ko je bilo tako nekaj trenutkov vse tiho, je vprašal Rošer mladega lajtnantčka:

»Kaj ste prinesli iz Trsta novega?«

Lajtnantček se je zaničljivo nasmehnil ter dejal:

»Bah — Trst! Dolgočasno gnezdo za nas vojake!«

»Dolgočasno v Trstu?« se je začudil jurist Vid.

»Ženske so tam strašno puste!« je odgovoril poročnik.

»Vi ste po drugih krajih vajeni pač drugačnih sprejemov nego v Trstu,« je ironski priteknila Olga.

»Obupati bi morali, ako bi bilo za nas povsod tako, kakor je v Trstu.«

»Kako, zakaj to?« je pozvedoval Rošer.

»I, zato,« se je posmihala Olga, »ker se Tržačanke niti ne ozrejo, kadar srečajo kakega vojaka; najsi bodo častniki tudi sami bogovi, v Trstu nimajo sreče. In kakor se gosposke Tržačanke ne zmenijo za častnike, takisto se tudi preprosta mestna dekleta in okoličanke ne bratijo z vojaki.«

»Tržačanke kažejo s tem pač, da so brez vsega okusa,« je dejal pomilovalno lajtnantček ter si ponosno vihal svoje brčice.

»Mislim pa, da kažejo, da so bolj modre, ker se ne pečajo z Martovimi sinovi, ki niso vzeli duhovitosti v zakup — seveda izimši navzočne gospode Martovce!« se je norčevala Olga.

»In vi, ki se bavite s slovenskim slovstvom, gospica, bi lahko vedeli, da igramo prav mi Martovci v slovenskem slovstvu velevažno ulogo; godi se nam prav kakor Cezarju: pridemo, vidimo, zmagamo!«

»Morebiti, da je tako; saj se gotovo tudi v Trstu nekateremu izmed vas nasmeje sreča, vsaj pri nekih ženskih,« se je rogala Olga.

»Odkod tolika antipatija do vojakov? Saj so vendar naši mladenci brhki ljudje,« je dejal Rošer Olgi.

»Pri Italijankah izvira antipatija bolj iz političnega nasprotja,« je važno razlagal poročnik. »A preprosta dekleta se vojakov ogibljejo, ker nočejo biti ‚soldatinke‘ . . .«

Nemec in Zdenka sta pričela zopet tih razgovor, in naposled je zopet vse drugo obmizje šepetalo le tiho.

Med večerjo je govoril le Nikola, ki se je kaj postavljaj, da je preskušnjo srečno prebil, in bil je ves srečen, misleč, da zanima njegovo pripovedovanje vse obmizje. Pripovedoval je, kako je varal tega in onega profesorja, kako je moško odgovoril temu, kako energično je zavrnil onega. Ni slutil, da ga poslušajo le zato, ker se nobenemu ni ljubilo pričeti svojega pogovora . . .

»Ali vas smem posetiti, ko pridem v mesto?« je vprašal profesor Nemeč Zdenko, ko se je poslavljal.

»Vesclilo me bode,« je le-ta odgovorila. »Stanujem v Gosposkih ulicah, št. 4, pri Vronskih.«

»Dana, ali pojedete v samostan?« je vprašal kaplan Dano ob slovesu.

»Pojdem,« je odgovorila ona odločno.

Zunaj je bilo svetlo kakor po dnevu.

Profesor Nemeč je bil neobično živahen ter je predlagal zdravniku:

»Pojdiva se še malo izprehajat; tako krasno je nočoj.«

Zdravnik je privolil, in krenila sta kakor navadno proti najlepšemu kraju, proti gozdu.

Nekaj časa sta hodila molče drug poleg drugega. Nobena sapica ni pihljala, noben list se ni majal, le njiju koraki so glasno odmevali v toliki tišini, in oba sta se parkrat ozrla, menceč, da gre kdo za njima.

»Jutri moram zopet v mesto k bratu,« je izpregovoril profesor.

»Kaj mu hočeš že zopet?« je vprašal zdravnik.

»Popraviti mora neki greh; Olga mi je vse povedala in me prosila, naj vplivam nanj, dokler je še čas. Kakor ti je znano, se hoče on poročiti, a kjer je prej služboval, je zapustil ljubo in otroka.«

»Kaj se hoče, ko so pa dekleta tako neumna,« je menil zdravnik.

»Poznam jaz svojega brata; tudi mi je Olga pravila, da je dekle pošteno in iz poštene rodbine, da se zdaj ubija noč in dan z delom, da preživi sebe in otroka, ker njeni nočejo nič več o nji vedeti.«

»Dvomim, da kaj opraviš; kako naj se odreče bogate neveste, ko vendar znaš, kako on hrepeni po bogastvu, od katerega pričakuje vso svojo srečo.«

»Bodemo videli,« je rekel profesor, in zopet sta oba molčala nekaj časa.

»Kako pa ti misliš o Olgi?« je vprašal čez nekaj časa zdravnik profesorja.

»Vsa čast ji; blago srce, razumna glava!

»To bi bila žena, kaj?«

»Zate ne, dragi moj, zate ne,« je ugovarjal profesor.

»Zakaj pa ne?« je dejal malo užaljen Rodič. »Ali nisem zdravnik?«

»Vem, vem — zadržka ni radi tebe, toda ona se noče možiti. In ko bi se tudi hotela, zate vendar ne bi bila pripravna. Le pomisli: ona je vajena bivati vedno med svetom, vedno v družbi, ti pa tičiš najrajše zakopan v svoje knjige. Pripravnejša bi bila zate Zdenka.«

»S to nisem govoril vsega skupaj niti deset besed, a zdi se mi, da je presamosvoja, preveč — emancipirana.«

»Ne, emancipirana ni — le ponosna je, ker se boji, da je bolj ne potlači; sirota je, ki živi ob svojem delu, zato je njen značaj bolj utrjen nego drugih.«

»Poskusim vendarle pri Olgi — tako od daleč, diskretno,« je rekel tiho, skoro sam zase Rodič.

»No, pa daj,« je rekel profesor; »videl bodeš, da ti poreče, da ji je njena svoboda pri tako ugodnih razmerah, kakršne so njene, ljubša nego še tako slaven zdravnik; sirota Zdenka bi ti pa bila vse svoje življenje hvaležna, če jo rešiš skrbi in strahu pred bodočnostjo. — Bližaj se ji ter jo opazuj; moral jo bodeš spoštovati in kmalu tudi ljubiti.«

Ko je profesor Nemeč tako Zdenko priporočal in hvalil, mu je postajalo tako milo in mehko okolo srca, ker je čutil, kakor da je opravil plemenito delo.

»Da bi jo kdo osrečil, jo rešil morilnih skrbi,« si je mislil profesor, »in Zdenka bi postala najpohlevnejša žena; izginila bi njena trma in vsa navidezna emancipiranost« . . .

Cerkvena ura je zdajci jela biti počasi polnoči, in njeni glasovi so veliko slovesneje odmevali nego po dnevu. — Prijatelja sta pospešila korake proti domu.

»Veš kaj?« je dejal zdravnik, ko je odpiral vežna vrata, »naš kmet je pa vendar še grozen nazadnjak!«

»Ali misliš, da je italijanski ali nemški kmet kaj bolj prebrisan?« se je hudoval profesor. »Pomisli, ljubi moj, ko bi kmet pohajal univerzo, ne bi bil kmet. Ti ga ne smeš soditi s svojega stališča. Da se pa naši prosti ljudje še niso odrekli starih nazorov in tradicij — in seveda tudi starih vraž in urokov ne, radi katerih se jeziš ti in se bode jezilo še mnogo zdravnikov za teboj; to ima, s splošnega narodnega stališča sodeč, svojo slabo, pa tudi svojo dobro stran. Ako naš kmet ne bi bil tako konservativen, nas Slovencev že davno ne bi več bilo.«

»Saj sem vedel, da jih boš ti zagovarjal,« je godrnjal zdravnik ter šel v svojo sobo.

Profesor Nemec pa ni legel takoj; sedel je na divan in se zamislil. Priznati si je moral, da mu Zdenka ugaja, morda celo preveč ugaja; prav zato je bil Rodiča opozoril nanjo, da bi tako potolažil svojo tenko vest . . .

Od Zdenke je prešel na svojega brata. »Kaj naj storim, ako me brat ne bi hotel slušati? Kako naj pomagam ubogi materi in otroku!«

Spomnil se je, da se je on sam prav nad takimi grehi v izpovednici najbolj zgražal. In zdaj je istega zagrešil njegov rodni brat!

Zakril si je obraz z rokami. Črez dolgo je vstal in rekel poluglasno:

»Izgubljeno ni še vse — še je čas!«

XXIV.

Drugo jutro je bila Zdenka prav praznične volje, kakor vsaki človek, ki se napravlja na dobro delo . . .

Dasi so bili Rošerjevi z njo prav prijazni in dobri, je vendar nekako zadovoljno vzdihnila, ko je sedla na voz in je ta zdrdral doli po vasi.

Olga in Dana sta ji obe bili prav srčno naklonjeni, toda Zdenka si je vedno umišljala, da se tudi pri njiju potrjuje istina, da vleče

enako k enakemu, češ, da Olga in Dana izkazujeta več simpatij znankam, ki so bile bogate kakor oni sami, nego nji ubožni Zdenki; zdelo se ji je, da bogate prijateljice celo na drug način objemata in poljubujeta nego njo. Včasih se je pač tolažila, češ, da je te različnosti v vedenju Olginem in Daninem kriva ona sama, ker je proti njima prehladna, preresnobna in preponosna, da bi se klanjala zlatemu bogu. Dasi bi se bila včasih kaj rada ovila Dani ali Olgi okoli vratu ter si s tem utešila svojo srčno boleost, vendar tega ni nikoli storila, češ, da bi se utegnila njena sentimentalnost tolmačiti drugače.

Sedaj pa se je peljala k Elzi, ki je bila proti vsem enako hladna in boječa; upala je, da ji izpolni najsrčnejšo željo ter jo zveže z Vronskim zakonito ter ji tako pridobi zopet srčni mir . . .

Ko je prišla v Elzino stanovanje, je našla le deklo doma. Le-ta ji je povedala, da gospa baš zdaj odide z brzovlakom k svojemu pravemu bratu, a gospod da jo je spremil na kolodvor.

Zdenka je hitro pogledala na uro ter naglo zdrknila po stopnicah na ulice, poklicala izvožčka, mu velela na kolodvor in ga prosila, naj se podviza.

Na postaji je res še našla Vronsko dvojico. On je imel solzne oči, ona je pa kar ihtela; baš sta se objemala in poslavljala, ko je pristopila Zdenka.

»Nikar, gospa! Vi se vrnete — takoj!« je zaklicala Zdenka z najodločnejšim glasom.

»Ne, jaz pojdem k bratu.«

»Ne smete — morate nazaj! Videli bodete, da bode v kratkem vse dobro.«

Vronski je gledal Zdenko radostno strmeč ter vzkliknil:

»Glej, Elza, vrni se — še je čas!«

»Idite, Elza — jaz ostanem z vama — vrnite se,« je prosila Zdenka.

Prijela sta jo Vronski in Zdenka vsaki za eno roko ter jo skoro siloma odvedla s kolodvora. Elza se je pa otožno-boječe s solznimi očmi nasmihala zdaj enemu, zdaj drugemu.

Ko so prišli do voza, je odšel Vronski po svojih opravkih, Elza in Zdenka sta pa sedli zopet na voz.

»Kaj ste storili, Zdenka? Ali vas ni strah in sram v moji bližini?« je vprašala Elza, še vedno grozničavo ihtoč.

»Nikakor . . . nego prišla sem prav zategadelj, da se stvar čim prej — popravi!«

»Nemožno,« je stokala Elza.

»Nobena reč ni nemožna, tudi vaša zadeva bi se bila lahko že preje uredila, a Vronski — saj veste, kakšni so moški v tem pogledu — se je bil popolnoma vdal razmeram, se privadil takemu življenju, se privadil vednim preprirom ter postal naposled apatičen napram vašim hladnim, otožnim pogledom. Jaz vem, da je on izmed tistih pasivnih ljudi, ki se boje vsake vznemirjenosti in izpremembe v svojem življenju; take ljudi treba kar najodločneje prijeti.«

»Sinoči sem mu razodela, da sem se vam izpovedala, pa je bil hud zato; dejal je, da bi bila morala molčati sedaj, ko ste bili vi odpotovali.«

»Dobro, da ste mi povedali, sicer bi bili Bog ve kako dolgo še nosili ta težki kamen na srcu.«

»Kaj mislite ukreniti?« je vprašala Elza.

»Govorili bodeva doma,« je rekla Zdenka, ko sta bili že blizu doma.

Tu ji je Zdenka naglo, kakor je bila sploh njena navada, razložila svoj načrt ter v svojem optimizmu menila, da se gotovo izide vse srečno in gladko tako, kakor je ona želela. Toda Elza jo je žalostno zavrnila, češ, da se je nadejala bolj realnega načrta.

»Pustite sanjarjenje, Zdenka; da bi midva izposlovala za svojo poroko dovolitev njegovih sorodnikov, tega ne pričakujte od teh trdih aristokraških src. Da bi bila tu le iskra nade, bi bila že jaz izprosila milost. Edino, kar je možno storiti, bi bilo, da se poročiva tajno. Enkrat sva že poskusila, in on je res že dobil nekaj potrebnih dokumentov iz domovine — saj veste, da je Vronski ruski podanik; toda obvestiti treba tudi tukajšnjega ruskega konzula, in le-ta je pa njegovega strica Javorskega intimen prijatelj« . . .

Ko je opoldne prišel Vronski domov, jima je Zdenka tako govorila, kakor bi bila o tem že davno obveščena, in kakor bi se to umelo že samo ob sebi. Vronski je obetal, da stori vse, kar bode v njegovi moči, da se stvar poravna, in da je že pisal v domovino po liste, katerih je še treba — sicer ne on sam, pač pa njegov prijatelj . . .

Odslej ni Elza niti delala, niti igrala na klavirju, niti pela; posedala je po cele ure zdaj tu zdaj tam, vse misli so se ji vrtele ob istem predmetu: kdaj bode vendar že prava zakonska žena, kdaj se ji že vendar izpolni najbolj vroča želja, ko bode lahko s smelim obrazom in z glavo pokoncu zahajala v vsako družbo . . . to bode najsrečnejši trenotek njenega življenja. Niti Zdenka je ni mogla za dalje nego za trenotek zbuditi iz razmišljanja.

Ko je prihajal domov Vronski ali Zdenka od lekcij, je bilo prvo vprašanje Elzino:

»Kaj je novega? Ali so prišli že papirji?«

Dolgo so bili vsi odgovori negativni, in Elza bi bila že obupala in zopet zbežala, da je ni vedno in vedno zadržala Zdenka.

Nekega dne je Zdenka, ki je znala rusko, povedala Elzi, da so vse potrebne listine shranjene v Vronskega pisalni mizi.

Elza, ki je poznala Vronskega bolje nego Zdenka, je vedela, da bode stvar zdaj še dolgo zavračeval, ker mu je največ do tega, da se ne bi zameril stricu.

In res, ko ga je Elza začela opominjati, naj vendar že svoj ukrep prijavi ruskemu konzulu, ki mu potem tudi da izpričevalo o samskem stanu — Vronski je bil pravoslaven — tedaj se je zviljal na razne načine.

»Vidite, Zdenka, on noče — noče — tak je kakor njegovi sorodniki . . . Tisti prokleti denar mu je vse — jaz nič, nič! —

Ko bi mi bil res vdan, se ne bi bal nikogar; živela bi lahko ob njegovem zaslužku brez strica, ko bi hotel živeti skromneje . . .« Tako je tožila Elza.

Tudi Zdenka je govorila na srce Vronskemu, toda ta se je izgovorjal, češ, da bi kmalu zvedel njegov stric, čemu si je dal napraviti izpričevalo o samskem stanu; bogati aristokrat Javorski da pač ve, da živi on, njegov nečak, na veri z Elzo in mu tega niti očital ni, toda samo s tem pogojem, da ostane zveza taka, kakršna je, zaroko pa da smatra za »mesalianso«.

Ko je nekega dne prišla Zdenka od lekcij domov, ji je dekla izročila listič, na katerem je bilo zapisano:

»Morala sem oditi, ker vem, da je to edino sredstvo, ki morda prisili Vronskega, da dobi potrebni list. —

Oprostite!

Elza«.

(Dalje prihodnjič.)

Fata morgana.

Piše Evgen Štefanič.

XXVI.

(Koniec.)

stega dne popoldne sta sedeli Zdenka in Dana pri oknu ob cesti ter šivali.

Dana ji je pravila, kako jo je Olga odvrčala od samostana; nato je Zdenka še krepkeje nego Olga pobijala Danino namero.

»Oh, da me ne razumete!« se je jezila Dana. »Česa naj pa še želim? Ali nisem živela srečno? Kratka doba res, a bila je srečna. Za pokoro ali pa za zahvalo — kakor hočeš — hočem odslej živeti Bogu.«

»Le glej, da se proti starišem ne pregrešiš,« jo je svarila Zdenka.

»Meni se vse zdi,« je nadaljevala le-ta, »da se Zorko ne zapre v samostan.«

»Zakaj govoriš tako? Ali ga sodiš tako slabo?« je vprašala Dana.

»Slabo ne — a on ni kriv, da je izmed tistih ljudi, ki se kmalu vdajo v vsaki položaj; sam ne more nič za to, da je po naravi veseljak, kakor si ti sanjarka!« —

»Ti misliš torej, da o njem velja: Nov kraj, nova ljubav! In misliš, da njegova ljubezen do mene ni bila istinita, ne tako globoka kakor moja?«

Hišna, ki je prišla naznanjat, da sta doli profesor Nemeč in zdravnik, je rešila Zdenko, da ji ni bilo treba odgovarjati; zato je le-ta vstala naglo in veselo, Dana pa nevoljno.

V obednici sta že sedela gosta z Rošerjem in Rošerico.

Jesensko solnce je bilo pokukalo skozi oblake, se vanje uprlo ter jih nekoliko razgnalo. Vsi so veselo zrlji to izpremembo skozi okno.

»To je vam poslednji pozdrav!« je rekel Rošer profesorju.

»Porabim trenotek in se grem poslavljat od krasnega gozda, kjer sem preživel toliko lepih ur,« je melanholski dejal profesor, vstal in hotel oditi z Rodičem.

»Pa pojdiva še medve,« se je oglasila Zdenka ter vprašujoče pogledala Dano in njene stariše.

Ko so oni štirje odšli, je dejal Rošer svoji ženi:

»Gotovo se zopet srečajo v gozdu z onim, ki vedno ondu čepi in menda premleva svoje spomine. — A ti še vedno nisi naznanila Dani, da mora zopet na Dunaj — glej, da ji vsekakor to poveš nocoj!«

»Bodem ji!« je odgovorila kratko in žalostno Rošerica. —

Na mostiču jim je res prišel naproti kaplan z malim otrokom ob roki.

»Ah, to je Stana, poštarjeva Stana! Kako je zlata!« je vzkliknila Dana ter vzdignila štiriletno deklico visoko v zrak in ji poljubljala obraz.

»Bila je pred hišo, ko sem šel mimo,« je razlagal Zorko, »pa je klicala za mano: »Kam glette, gospod paklan?« —

»Kako ljubeznivo dete!« je rekla Zdenka, božaje ji goste temno-kostanjeve lase.

»Kdo si ti, kako ti je ime?« je vprašal nekoliko nerodno profesor.

Stanka pa je vedno gledala le v Dolenca.

Le-ta jo je vzdignil, ji poljubil koralna usta in jo bodril:

»Povej no, Stana!«

»Poštarjeva Stana sem,« je dejalo dekletce, se izvilo kaplanu iz naročja ter bežalo na mostič ter jelo metati kamenčke v potok, veselo vzklikajoč ob vsakem pljuskju.

Vsi so nekaj časa molče gledali srečno stvarco.

»Glej, paklan, in ti, Dana, kako daleč zalučim ta kamen,« je ogovarjalo dete onadva, ki ju je poznalo bolje od drugih.

Rodič, ki je spričo Nemčevega razkritja radovedno ogledoval Zdenko, je zapazil, da je res interesantna. Hotel se ji je pridružiti, a ni vedel, o čem bi začel govoriti, da bi jo zanimalo.

Rešil ga je Nmec, ki je velel, naj bi šli še malo dalje, stopil k Zdenki na drugo stran in začel razgovor o — srečni otroški dobi.

Dana je uporabila priliko ter se oddalila nekoliko s kaplanom, ob katerem je skakljala tudi Stana.

»Danes vas ni bilo k maši!« je začel Zorko.

»Ne — in včeraj sem bila pri župnikovi maši —«

»Videl sem vas!«

»Vi ste izpovedovali.«

»Da, videl sem vas ter opazil vsako vaše kretanje, Dana.«

Ona je molčala.

»Ali so vam kaj rekli doma?« je vprašal zopet on.

»Rekli mi niso ničesar, a hujše, nego da bi mi kaj rekli, je njih pomenljivi molk,« je dejala žalostno Dana . . .

Ko je profesor Nemeč razvil pogovor med Rodičem in Zdenko, je pristopil h kaplanu ter ga vprašal, ali se že pripravlja na odhod.

Ostal je do slapa in nazaj ves čas pri nji ter bil zadovoljen, ko je slišal, da se Rodič in Zdenka razgovarjata tako živahno, dasi bi jo bil on srčno rad sam poslušal in se z njo razgovarjal.

* * *

Ko je na večer Rošerica ukazala Dani, da pojde na Dunaj k teti, je nastal med materjo in hčerjo neljub prizor, ker se je Dana naravnost uprla, rekoč: »Ne, mama, ne pojdem na Dunaj — jaz pojdem v samostan!«

Radi solz, katere je mati prelila o nepričakovanem razkritju svoje hčere, in radi besed, s katerimi ji je očitala v prvi jezi nedopustno ravnanje, ni mogla tisto noč Dana dolgo, dolgo zaspati . . .

Drugo jutro je odpotoval profesor Nemeč ter obljubil Zdenki, da ji bode pisal redno; a ona mu je morala obljubiti, da mu bode takisto redno.

Rošerica je pa poklicala Zdenko k sebi in ji rekla:

»Kaj bi se ubijali z lekcijami, ki vendar niso nič gotovega! Ljuba Zdenka, ostanite tu pri nas vsaj nekaj časa Dani za družabnico.«

Po teh besedah je sedla, potem povlekla Zdenko bliže k sebi ter nadaljevala:

»Saj veste, kaj je bilo! Mi smo hoteli poslati Dano na Dunaj, a ona noče iti — gotovo ne, dokler je on še tu. Moral bi bil že oditi, pa je menda nalašč stvar zavlekel. Prosim vas, pojdite k njemu in ga prosite v mojem imenu, naj vendar že gre — potem pa izbijajte nji misel na samostan; kajti ta nesrečni otrok ne odneha, dokler se mu ne izpolni, kar si je ubil v glavo. Edinka je bila, pa je bila vedno vajena, da smo ji izpolnili vsako njeno željo — vajena, da ji nismo nikdar ugovarjali . . .«

Tu se je spustila Rošerica v jok.

»Kaj je vendar prišlo na misel ti nesrečnici! Moj Bog, moj Bog, kdo bi si bil le upal misliti kaj takega!« je tarnala dalje nesrečna mati . . .

Popoldne po kavi je hotela Dana iz hiše, ker se je bilo napravilo lepo vreme, toda Rošerica ji je rekla kolikor možno mило:

»Danes moraš ostati doma! Glej, ena naju mora v klet, kjer pretakajo vino, ena pa mora biti tu; a vas, Zdenka, prosim, da mi odnesete ta priporočena pisma in denar na pošto.«

»Prav, mama!« je rekla nekoliko osuplo Dana, ko je slišala, da pošilja Rošerica Zdenko na pošto. —

Zdenka je bila že prej pismeno naznanila kaplanu, da mora z njim govoriti, ter ga je naprosila, naj jo počaka na mostiču.

Našla ga je res že na mestu, naslonjenega ob leseno ograjo, zamišljeno zročega v mali potok pod seboj. Ko mu je povedala, kar ji je naročila Rošerica, je dejal nevoljno:

»Saj pojdem pojutrišnjem — v četrtek pojdem, zato pa naj nikanar ne mislijo, da bode s tem Dani kaj pomagano; ona in jaz oba« ... Umolknil je.

Zdenki se je jel smiliti, in že se je skoro kesala, da ga je imela za površnega sangvinika, videč, kako je potr. Iskala je prikladnih besed, s katerimi bi ga bila tolažila, a ker ni našla boljših, je dejala, kakor je slišala Dano že večkrat govoriti:

»Saj vas čaka še drugo boljše življenje«.

Kaplan je globoko vzdihnil, izročil Zdenki za Dano srčne pozdrave ter šel dalje v gozd, Zdenka pa domov.

V sredo zvečer se je prišel kaplan kar na kratko poslavljat od Rošerjevih. Gospa mu niti velela ni, naj sede. Pozdravili so ga vsi, tudi Dana, kar na kratko.

Drugo jutro je stala Dana z Zdenko že zgodaj pri oknu. Nebo je bilo oblačno, in iz nizkih in težkih oblakov je škropil droben dež.

Ko je pridrdral kaplanov voz mimo, sta odprli okno in ga pozdravili še enkrat; voz pa je hitro oddrdral dalje, da je blato okrog koles visoko odskakovalo ter tudi Zorkovo črno suknjo škropilo.

Dana ni hotela o teti in o Dunaju nič vedeti, a stariši, ki so bili vajeni, da je niso silili k ničemur, so pustili, da je ostala doma. Vabili so jo ob lepem vremenu sem in tja, a nje ni veselilo nikamor. Bivala je najrajša sama v svoji sobi, in tudi Zdenka, kateri sta bila Danina roditelja naročila, naj bo kolikor možno mnogo z njo, ji je bila nadležna; Zdenkina vsiljivost je zbudjala Dani neko antipatijo, katero je Zdenka dobro občutila . . .

Od dne do dne je Dana pričakovala, kdaj ji bode vendar Zorko pisal, a ker je zaman pričakovala, mu je naposled pisala sama, ker je mislila, da se on morebiti boji.

Njegovemu odgovoru se ni mogla načuditi; pisal ji je sicer tudi dosti o ljubezni, jo tolažil, a — kar bi bilo njenemu bolnemu sreču najbolje delo — svoje boli, svoje neutešenosti ni niti omenil. Kot »postscriptum« pa je dostavil:

»Vdajva se, vdajté se Vi, kakor sem se moral jaz! Nadejam se, da ste tudi Vi ostavili misel na samostan; saj menda obema ni bila prav resna; bilo bi pač za oba škoda, ako bi se zaprla za vedno.«

Dana mu ni pisala več. Zaskalelo jo je v srcu, in pribežala je k molitvi, išoč v nji tolažbe. Dolgo je ni mogla dobiti, a ko se je šla izpovedat, ko je slišala ostro, a dobrosrčno/ izpovednikovo svarilo, ko je klečala po izpovedi pred podobo Matere božje, tedaj se ji je dozdevalo, kakor da je prišel angelj z nebes, ji otel veliko, veliko težo od srca in ji prinesel tolažbe. Postala je zopet ona pobožna Dana, kakršna je bila pred letom, predno se ji je prikazala sreča, omamljiva, a kratka kakor fata morgana. V vsako svojo molitev je vpletala željo, da bi Bog genil njene stariše, da bi ji brez hudovanja dovolili v samostan.

* * *

Doktor Rodič je prihajal le malo in le mimogrede k Rošerjevim, in tu se je bavil večinoma le z Zdenko, ki mu je bila skoro edina za družbo.

Pravil ji je, da tukajšnje bivanje ni zanj, da pojde zopet na Dunaj, kjer mu je bolj odprta pot k napredku. Kmetje, da ne morejo izhajati z njim, a on ne z njimi.

Nekega dne je pa prinesel doktorjev sluga drobno pisemce za Zdenko.

V par vrsticah ji je naznanil Rodič, da mu je všeč, da ga je nanjo opozoril že profesor Nemeč, pa da jo tem potom vpraša, ali bi mu hotela biti družica za vse življenje.

Zdenka se temu pismu ni mogla načuditi ter je naslov ogledovala zopet in zopet, misleč, da ga je sluga zgrešil; toda ni bilo pomote, pismo je bilo res zanj.

Odgovoriti mu ni hotela takoj. Premišljevala je sama, kaj naj bi storila. O kaki ljubezni zanj ni čutila v sebi ni sledu, a simpatičen ji je bil vedno ta originalni zdravnik, in to — si je mislila Zdenka — je dovolj za srečen zakon.

»In kaj še premišlujem!« je vzkliknila sama pri sebi.

»Ali ne bom tako rešena svoje osamelosti in skrbi za obstanek. Ali ni sama božja previdnost, ki ne ostavi sirot, ki mi pošilja tega rešitelja! . . .«

In napisala mu je še tisti hip par iskrenih vrst, ne da bi mu hlinila ljubezen, a obetala mu je, da ga hoče osrečiti, porabiti vse svoje moči v to, da ga osreči, kakor je on njo.

Dane tudi ta nepričakovana vest ni vzdramila iz čuvstvene otrplosti in ni se ti novici niti čudila.

XXVII.

Pretekla so bila tri leta.

Na Rošerjevem vrtu so rasle in cvetle cvetice kakor nekdanj — saj je zanje skrbel vrtnar — in v drevju so še vedno žgolele ptice, v gozdu je bilo še zmeraj tako prijetno, in slap je šumel še vedno tako ljubko kakor nekdanj.

Priroda je sledila svoje neomajne zakone, za zimo je prihajala pomlad, za poletjem zopet zima . . .

Veseli in živahni Rošer je bil v tem kratkem času osivel in se silno postaral.

Danini prošnji, naj bi ji dovolili vstop v samostan, se nista roditelja kakor obično dolgo ustavljala, a prosila sta jo, naj počaka še eno leto, in če bode čez leto dni gojila še isto željo, tedaj naj gre v božjem imenu.

Vse leto je bila Dana le bolj sama; molila je, pomagala siromakom in obilo darovala za cerkve, a ko je leto minilo, je bila njena želja še bolj goreča nego pred letom dni.

Olgo, ki jo je prosila, naj vendar opusti svoj sklep, je zavrnila rekoč: »Ne misli, da grem v samostan radi njega! Ne — žene me vanj nepopisna želja, in upam, da bom tam najbolj srečna. Vsakdo nima toliko poguma kakor ti, ko se sama šališ s starim devištvom. Ko bi jaz ostala med svetom, bi se morala poročiti, a dostikrat sem ti dejala, da me zakonsko življenje ne le ne mika, ampak da se pred njim kar zgražam!« . . .

Toda za Rošerja ni bil to edini udarec.

Sin Nikola res ni bil posebno nadarjen, toda ako bi se bil hotel učiti, bi bil lahko izpolnil očetu najiskrenejšo željo ter si pridobil doktorsko diplomu; a Nikola se ni hotel, navzlic vsem pripomočkom vendarle ni uspeval. Naposled je priznal starišem kar naravnost, da ga šola ne veseli, in Rošerju ni preostalo nič drugega, nego da ga je dal v trgovino ter s tem zakopal edino svojo nado . . .

Profesor Nemeč in Zdenka si sicer nista redno dopisovala, kakor sta si bila obljubila ob slovesu, a dopisovala sta si vendar semtertja. Njegova pisma so bila posebno lepa in zanimiva, polna plemenitih misli. Poleg filozofovanja sta si tu in tam poročala o znancih ter si pripovedovala o njih, kar je bilo zanimivih novic.

Prav iz teh pisem, pisanih v raznih dobah, posnamem nekaj odlomkov, v katerih je govor o znancih naše povesti.

* * *

Iz profesorjevega pisma:

. . . Brat mi nič ne piše, a zvedel sem, po drugih ljudeh — reči moram na svojo žalost — da ga zakon ni poboljšal. Kdo ve, ako bi bil imel morda drugačno ženo . . . ?

Doma ima neki pravi pekel, ker se je ona na njegovo nesrečo baje zaljubila vanj ter ga iz ljubosumnosti — ali pa iz zgolj kapricijoznosti? — nepopisno muči; povsod hoče z njim; a to je seveda njemu največji križ, ker je upal, da bode užival bogastvo po svoji volji, in se nadejal, da je ona taka, da bode hodila svojo pot, kakor on svojo. Včasih ji odpotuje kar nenadoma, a predno se v novem mestu še dobro zave, mu je že za petami.

Prav se mu godil!

Naj bi se tako godilo vsakemu, ki greši tako, kakor je grešil on . . .

* * *

Iz Zdenkinega pisma:

. . . Naposled sta se Vronska vendar poročila! Poroka je bila v K. na Ruskem. Dolgo je trajalo, a nazadnje se je vendar izpolnila njena srčna želja.

Bo-li dolgo srečna?

On si pa tistega lista o samskem stanu vendar ni preskrbel; prosil je svojega izpovednika, s katerim se dobro poznata, naj mu da list, s katerim bi bil on — izpovednik — porok, da je Vronski svoboden. Izpovednik mu je obljubil, da bode pisal naravnost v K., kamor je Vronski že prej poslal potrebna dokazila.

Ko sta pa Vronska dospela v K., ondotni popje še niso imeli lista od izpovednika ter ju niso hoteli poročiti; ker pa so imeli o Vronskem najboljša poročila, so sami brzojavili izpovedniku, a odgovora le ni bilo. Ona sta pa med tem strašno trpela.

Ker sta se Vronska popu tudi izpovedovala, kako sta doslej živela, je bilo onemu vrlemu možu samemu do tega, da ju skoro poroči. Rekel je drugemu popu, mlajšemu kolegu:

»Kar priseže naj! — Kaj mislite?«

Mladi pop je odkimal in dejal:

»Lahko, da on nima nikakšne vere, in priseže po krivem.« —

Stari pop je pa pripomnil, da ima o Vronskem najboljša poročila, da se je uveril tudi sam, da je veren, in da se mu sploh vidi mož-poštenjak.

Poklical je Vronskega iz prve sobe, kjer je čakal, v svojo.

»Ali hočete priseči, da ste svoboden — na evangelij — slovesno — tam v cerkvi?«

»Stokrat, če je treba!« je hitel Vronski ter del roko na srce in zrl popu naravnost v obraz.

Šli so v cerkev, kjer je res prisegel Vronski v pričo več ljudi, ki so se sešli tako naglo, kakor bi bili zrasli iz tal.

Po prisegi na evangelij je bila takoj poroka, ki je po pravoslavnem obredu trajala celo uro . . .

Veseli me, da je Elza rešena; nadejam se tudi, da bo on zdaj bolj zadovoljen z Elzo, ki gotovo postane vsa druga ženska; saj se ji je izpolnila najgorkejša želja . . .

* * *

Iz Nemčevega pisma do Zdenke:

. . . Moj brat me je posetil. Čemu, ne vem, ker jaz mu pač ne morem pomagati. Odkar sem bival pri Vašem sedanjem možu in sem Vas spoznal, ga nisem več videl.

Pravil mi je na dolgo in široko o peklu, ki ga ima doma spričo svoje ljubosumne žene; tajil pa vendar ni, ko sem mu rekel, da morda njena ljubosumnost ni brez vzroka. Dejal je, da bi rajše imel svojo prejšnjo službo in svobodo nego tako življenje; toliko poguma pa vendar le nima, da bi se odrekel udobnosti, ki mu jih daje njeno bogastvo.

Igri se je tudi že vdal . . .

* * *

Iz Zdenkinega pisma:

. . . Moj Bog, kdo pa je srečen?

Posetila sem Elzo — in veste, kaj mi je rekla? »Življenje mi je neznosno dolgočasno; skoro da je bilo prej bolje, ker sem vsaj imela tisto skrb, tisti up in strah, ki sta me bodrila in vzdrževala.«

Ko sem jo radi te blasfemije oštela, se mi je razjokala v naročju. Nepopisno je nesrečna, ker nima otrok; zato jaz nikoli k nji ne pripeljem svoje Zdenke s sabo, ker se skoraj sramujem — bojim se biti srečna pred njo . . .

Vprašam Vas, kdo je srečen? Pač, Perič, tisti nekdanji Danin zaročenec, je menda srečen; živi vedno imenitno in igra tu-le v našem mestu pri dekletih vedno imenitno ulogo. Slišala sem sicer, da tiči do grla v dolgovih, a to ga nič ne moti; on je vkljub temu vesel in uživa, in radost in sreča mu sijeta vedno z obraza.

Dana menda ni srečna; obiskali sva jo z Olgo. Olga! Se je li spominjate? Še vedno je tista vesela, dovtipna družabnica, blaga in dobra duša . . . Olga in jaz sva torej vprašali mlado nuno, je-li

srečna, a Dana je naju pogledala s tako milim pogledom s tistimi svojimi lepimi, velikimi očmi, da naju je kar zbolelo.

Kdo je najsrečnejši od vseh najinih znancev, ki so se shajali pri Rošerjevih?

Rošer in Rošerica siromaka pač ne, Dana ne . . . Vi? Pojdite, pojdite! Vi bi bili lahko, a vedno o čem tožite . . . Moj mož? On pravi, da je z mano zadovoljen, a zadovoljen ni sam s seboj; menda sam ne ve, kaj hoče; želel bi menda iznajti sredstvo, da ne bi nihče več umrl . . .

Kaplan Dolenc? Saj se spominjate, kaj nam je pravil njegov tovariš, kaplan v bližnji vasi, ki ga je spremil od nas — od Rošerjevih — v Zagorje. Ob vhodu v vas stoji polugospoka hiša; na oknu te hiše je radovedno gledalo novega kaplana lepo mlado dekle; ko jo je Zorko zagledal, je dejal svojemu kolegu: »Tu se bomo mi še prav dobro imeli.« In ima ter zabava se baje dobro . . .

Olga? Ka mislite o nji? O, ona je pač vedno vesela — je-li pa tudi srečna, dvomim. Kadar jo vprašam o sreči, mi pravi: »Kadar storim kako dobro delo, tedaj sem najbolj srečna.«

In jaz? Pst! Molčati moram. No, na uho Vam vendar lahko povem, da sem zadovoljna, in često hvalim Boga, ki me je rešil na tak čuden način morečih skrbi . . .

* * *

Iz odgovora profesorja Nemca.

. . . Vprašujete, kdo je srečen? Jaz pravim, da nihče, ker sreče sploh ni. Vsakdo izmed nas ima pač v svojem življenju nekaj srečnih trenutkov. Večinoma imamo pa vsaki svoj križ, in najsrečnejši je oni, ki zna ta svoj križ prenašati najbolje. Videli ste pri svojih znancih, da je vsaki nekaj časa mislil, da je ulovil srečo, a ko se je komaj zavedel — je ni bilo več — izginila je! . . .

* * *

Zdenkino pismo do prof. Nemca.

Bog moj, gospod profesor — Rodič je nevarno obolel. Doktorji odkimavajo z glavo, toda ne, ne — to ne sme — ne more biti — on mi ne sme umreti — čujete, ne sme umreti! Vi, ki ste tako pobožen, čist kakor angelj iz nebes, mašujte, molite za njegovo zdravje — prosim Vas! Dalje ne morem — umiram od strahu . . .

* * *

Iz Zdenkinega pisma do profesorja Nemca.

. . . Zdravniki še nič ne vedo; vedejo se tako čudno dvoumno, da me je kar groza. Ste-li molili, maševali zanj? Molite, mašujte — prosim!

Zdravniki pravijo, da je hud legar; Hinko sam pravi, da mu je nekoliko odleglo, toda menda samo zato pravi, da me tolaži . . .

* * *

Zdenka profesorju Nemcu.

Umrli! Razumete-li ves pomen — ves obup te besede! Umrli! Legar mu ni prizanesel. O sreča, moja tiha sreča, tudi ti si bila le fata morgana! . . .

V tovarni.

V tovarni delopust zvoni . . .
Namazati je suhe stroje —
Med tem naj delavec skrbi,
Kot more, za kosilce svoje . . .

Sočivja lonček sinka sta
Prinesla ravno za očeta,
A tu s tovarnarjem gospa
Iz sence na obed prišeta . . .

»Poglej rdeča lica ta —
Poglej no krepka ta otroka.«
»Saj treba mladega blaga —
Očetu peša zdaj že roka . . .«

Ivan N. Resman.

Svidenje.

Bona sera! Bona sera!
Ah, kako slučajno!
Tu kot lani vidim letos
Vas in isto sliko bajno.

Spet ta vrt, ta godba,
Iste lahke, fine toalete,
Pa, ah, prosim izvolite
Z mano v vrste tja neštete.

A kako, oj signorina,
Vi, ah, vi in pa zadrega!
Ah, aha, kaj ne tam oni,
Ki baš po monoklju sega . . .

Bravo, bravo, on bankir je,
Prilike so le nektere —,
A pardon, zdravstvujte —
»Una birra cameriere!«

Aleksandrov.

Oton Župančič:

Goriškim izgnancem.

Bratje, rad bi dal vsaj malo
 vašemu spominu:
 da bi v duši zadišalo
 vam po rožmarinu,
 in po trti, breskvi, oljki,
 vaših Brd trojici,
 da bi kakor morje v školjki,
 dragi bisernici,
 vam šumeli vali Soče
 v moji tej besedi,
 ki, na begu z vami, hoče
 vteči časov zmedi.

A še drugo, bratje, snivam,
 pesem — za izbrance:
 da bi vstale pred očmi vam
 čudežne monštrance,
 kar jih nam dandanes sije,
 kakor nekdej dedom:
 sêla, gôre in Marije
 z milostnim pogledom.
 In najvišja in največa,
 v srcu vsega stvarstva:
 k nji je vrela ljudstev gneča,
 carji vsi, vsa carstva.
 Zánjo Bog se skrila je svetu,
 z njo se mu odkriva,
 bliže čuti se Očetu,
 kdor ji bliže biva.
 Čujte: vaš rod med Sloveni
 šel za njó najdalje,
 vtapljal v svetlem hrepenenji
 se v ravni Italje.

Ni, kot drugi, v njih utonil,
še se je zavedel,
tiho luči se poklonil
in na svoje sedel . . .

Da: naš rod si bil je ustvaril
sen o domu zlat,
in sam Bog je nanj udaril
solnce, svoj pečat!

Pričujoča pesem je bila namenjena za „Begunski koledar“, ki pa iz neznanih vzrokov ni izšel.

Ivan Albreht:

Senca.

Vesoljstva tajno čujem valovanje,
iz morja v morje in iz kraja v kraj.
Kar je biló — še pride kdaj nazaj?
Kaj je življenje? Dejstvo? . . . puste sanje?

Mladosti nade vroče, vera vanje —
kdo mi odpre resnice večni raj?
Po svetu blodim sam . . . odkod, zakaj
reži se vsepovsod zanikovanje? —

Ah, kaj so našega ponosa dela
in kje je pot do večnega izvora,
ki se razum mu ukloniti mora?!

Temà, temà — in ni resnice v duši!
Kar misel zida, v hipu spet razruši,
in vse je kakor dih, kot kup pepela.

